

ВЕЧНИТЕ ДЕТСКИ РОМАНИ

Принцът и просякът

МАРК ТВЕН

ПАИ

МАРК ТВЕН

ПРИНЦЪТ И ПРОСЯКЪТ

Превод: Невяна Розева

chitanka.info

*На послушните и мили деца Сузи и Клара Клемънс
тази книга посвещава с обич баща им.*

*Ще запиша тая приказка, както ми бе
разказана от човек, който я бе чул от баща си, а
баща му — от своя баща, чул я също така от
баща си, и така нататък, през повече от
триста години предавана от баща на син. Може
да е история, а може да е и само предание.
Може да е, може и да не се е случило, но би
трябвало да се е случило. Възможно е някога
мъдреците и учените да са вярвали в нея, а
възможно е да са я обичали и съхранили само
неуките и доверчиви сърца.*

ОТ ХЮ ЛАТИМЪР, УСТЪРСКИ ЕПИСКОП, ДО ЛОРД КРОМУЕЛ (ПО СЛУЧАЙ
РАЖДАНЕТО НА УЕЛСКИЯ ПРИНЦ, БЪДЕЩ ЕДУАРД VI)

ИЗ НАЦИОНАЛНИТЕ РЪКОПИСИ, СЪХРАНЯВАНИ ОТ БРИТАНСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО

„Достопочтений, salutem in Christo Jesu^[1]!

И тук, сър, в нашите среди, се радваме и ликуваме за
раждането на така отдавна жадувания наш принц, както
(вярвам) са се радвали inter vicinos^[2] при раждането на св.
Й. Кръстител, както приносителят мастър Еранс ще Ви
разкаже, Бог да ни сподоби с благодат да принесем
достойна благодарност на нашия Господ Бог на Англия,
защото той се прояви наистина като Бог на Англия или по-
вярно, като английски Бог, ако премислим и преценим
добре как се проявява към нас от време на време. Той
преодоля с неизмеримата си благодат нашата немощ, затова
ние сме длъжни повече от всякога да Му служим, да

утвърждаваме словото Му, ако не сме обладани от самия сатана. Свършиха се вече напразните надежди, престанаха напразните оплаквания; нека всички се помолим за неговото опазване. Аз от своя страна ще пожелаю Негова Светлост да има всякога и още от самото начало разумни и достойни възпитатели, учители и служители, ne optimum ingenium, non optima educatione depravetur^[3].

Но какъв невероятен глупак съм! Чия преданост се е проявила безброй пъти с по-голяма скромност! И нека Богът на Англия да бъде всякога с Вас във всяко Ваше дело:

Ваш: преподобният Устърски епископ, понастоящем
в Хартълбъри“

ДО НЕГОВА ПРЕДОБРА СВЕТЛОСТ ДОСТОПОЧТЕНИЯ ЛОРД-КАНЦЛЕР, ПАЗИТЕЛ НА
ДЪРЖАВНИЯ ПЕЧАТ

„Бихте постъпили добре, ако пожелаете да предразположите приносителя да не злоупотребява с образна реч и да бъде по-склонен да каже истината. Но това да не изглежда, че изхожда от мене, а от самия Вас. И така нататък.“

---

[1] Salutem in Christo Jesu (лат.) — поздрав в Исуса Христа. — Б.пр. ↑

[2] Inter vicinos (лат.) — между близки. — Б.пр. ↑

[3] Ne optimum ingenium, non optima educatione depravetur (лат.) — та нито превъзходният нрав, нито отличното възпитание да се покварят. — Б.пр. ↑

ПЪРВА ГЛАВА

РАЖДАНЕТО НА ПРИНЦА И НА ПРОСЯКА

*„О, милосърдие...
Двойна благодат
за който взема и за който дава,
по-силно у по-силните в света,
то повече от златната корона
приляга на монарха.“*

Шекспир

,
„Венецианския
т търговец“

В стария Лондон в есенен ден от втората четвърт на шестнадесетия век на бедното семейство Канти се роди момче, което никой не желаше. В същия ден се роди друго англичанче на богатото семейство Тюдор, което то желаше. Желаше го и цяла Англия. Англия така дълго се бе надявала, молила и копняла за него, че когато то най-после се роди, хората едва не полудяха от радост. Познати и непознати се прегръщаха, целуваха и плачеха. Всички празнуваха. Велможи и народ, бедни и богати пируваха, танцуваха, пееха и се веселяха дни и нощи поред. Денем Лондон беше ненагледен, с весели знамена, развени по всички покриви и балкони, с великолепни шествия по всички улици. Нощем, беше пак ненагледен, с бенгалски огньове по всички ъгли, с весели ликуващи тълпи. В цяла Англия се говореше само за новородения младенец Едуард Тюдор, Уелски принц, който си лежеше повит в коприна и атлаз, без да съзнава тази суетня, без да знае, че важни лордове се грижат и бдят за него... Без да иска и да знае, че е така. А за другия младенец, Том Канти, повит в жалки дрипи,

се говореше само в бедняшкото семейство, за което той беше нова беда.

ВТОРА ГЛАВА

ПЪРВИТЕ ГОДИНИ НА ТОМ

Да прескочим няколко години.

Лондон съществуваше от хиляда и петстотин години и беше голям град — за ония дни. Имаше сто хиляди жители, според някои дори двойно повече. Улиците му бяха много тесни, криви и мръсни, особено в онази част, недалече от Лондонския мост, където живееше Том Канти. Къщите бяха дървени, вторият им етаж се издаваше над първия, а третият подаваше лакти над втория. Колкото по-високи бяха къщите, толкова по-широки ставаха. Те имаха скеле от яки кръстосани греди и яка, измазана с хоросан зидария помежду им. Гредите бяха боядисани в червено, синьо или черно, според вкуса на собственика, и придаваха много живописен вид на къщите. Прозорците бяха тесни, с малки, изрязани като елмаз стъкла, отваряха се навън, на панти, като врати.

Къщата, където живееше бащата на Том, се намираше в една мръсна сляпа уличка, наричана Офъл Корт, извън Пудинг Лейн. Беше тясна, разнебитена, стара, претъпкана с нещастни бедняшки семейства. Челядта на Канти живееше в стаята на третия етаж. В един ъгъл имаше нещо като одър за майката и бащата; за Том, бабата и двете му сестри Бет и Нан нямаше ограничения — на тяхно разположение беше целият под и те можеха да спят, където пожелаят. Имаше останки от едно-две одеяла и няколко вързопа отдавнашна мръсна слама, но тия неща не можеха да се нарекат постеля, защото не бяха подредени — сутрин ги изритваха в обща купчина, а вечер си избираха от нея кому каквото трябва.

Бет и Нан бяха петнадесетгодишни близначки. Бяха добросърдечни, нечисти, облечени в дрипи и съвсем неукни. Майка им беше като тях. Но бащата и бабата бяха същински сатани. Напиваха се, щом им се удадеше случай, и веднага почваха да се бият помежду си или с всеки, който им се изпречи; пияни или трезви, непрестанно ругаеха и кълняха; Джон Канти беше крадец, а майка му просякиня.

Научиха и децата да просят, но не успяха да ги направят крадци. Сред ужасната сбирщина, населяваща къщата, но свършено чужд ней, живееше един добър стар свещеник, когото кралят бе изгонил от дома му с пенсия от няколко фартинга^[1]. Той събираше децата и ги учеше скришом на добро държане. Отец Андрю понаучи Том на латински, както и да чете и да пише; можеше да научи и момичетата, но те се страхуваха от подигравките на приятелките си, които не биха им простили такива необикновени свършенства.

Целият Офъл Корт беше като жилището на Канти. Пиянски сбивания и крясъци се чуваха там редовно по цяла нощ. Счупените глави и гладът бяха нещо обичайно в тая сграда. Но малкият Том не беше нещастен. Животът му бе тежък, но той не съзнаваше това. Такъв живот имаха всички момчета в Офъл Корт, затова той предполагаше, че това е нещо редно и поносимо. Когато се прибираще вечер с празни ръце, той знаеше, че най-напред ще го наругае и набие баща му, след това ужасната баба ще повтори с още по-голямо усърдие всичко, а късно през нощта гладната майка ще му мушне скришом някоя жалка огризка или коричка, която е успяла да скъта за него, като не си е дояла сама, макар че съпругът ѝ я набиваше здраво за наказание, щом я заловеше в подобно предателство.

Да, животът на Том протичаше доста добре, особено лете. Той просеше само толкова, колкото да не яде бой вкъщи, защото законите против просията бяха строги, а наказанията тежки; голяма част от времето си прекарваше да слуша вълшебните приказки и предания на отец Андрю за великани и русалки, джуджета и добри духове, за омагьосани дворци и славни крале и принцове. Главата му се напълни с тези чудни неща и неведнъж нощем, легнал на тъмно върху оскъдната корава слама, уморен, гладен, пребит от бой, той даваше воля на въображението си и забравяше своите болки и мъки, като си представяше прекрасния живот на някой гален принц в кралски дворец. Денем и нощем в ония дни беше обзет от едно неотстъпно желание — да види с очите си истински принц. Веднъж спомена за това пред другарите си от Офъл Корт, но те така безмилостно му се присмяха и го смъмриха, че той предпочете да не споделя вече своя блян.

Той четеше често старите книги на свещеника и го караше да му ги разяснява и допълва. Бляновете и четенето постепенно го

промениха. Хората в мечтите му бяха толкова изящни, че той започна да страда от мръсотията и дрипавото си облекло, поиска му се да е чист и по-добре облечен. Той продължаваше да играе с удоволствие в тинята, но вместо да гази из Темза само за игра, започна да го върши и за да се измие и изчисти.

Том можеше да намери всякога развлечения около майското дърво^[2] в Чипсайд или по панаирите, а от време на време както той, така и всички лондончани имаха възможност да видят военни паради, когато някой прочут нещастник биваше отвеждан в Тауър^[3] по суша или с лодка. Един летен ден видя как изгориха на кладата в Смитфийлд нещастната Ан Аскю^[4] и трима мъже, докато един бивш епископ им държеше проповед, която му се стори съвсем неуместна.

Да, животът на Том беше изобщо разнообразен и приятен. Четенето и мечтите за кралски живот оказаха постепенно такова силно въздействие върху него, че той започна несъзнателно да се държи като принц. Говорът и обноските му станаха странно церемониални и изискани за най-голямо възхищение и забава на близките му. Но влиянието му между младежите започна да расте с всеки изминал ден и с време те започнаха да го гледат с почуда и страхопочитание като по-висше същество. Той създаваше впечатление, че знае толкова много! Можеше да върши и да говори такива чудни неща! А на всичко отгоре беше толкова хитър и умен! Момчетата разказваха приказките и постъпките на Том на родителите си, които започнаха на свой ред да разговарят за Том Канти и да го смятат за крайно надарено и необикновено дете. Възрастните търсеха от Том съвет за затрудненията си и често се смайваха от остроумието и мъдростта на решенията му. Той стана герой за всички, които го познаваха, освен за собственото си семейство — само то не виждаше нищо особено в него.

След някое време Том си устрои скришом кралски двор! Той беше принц, най-близките му другари бяха телохранители, камериери, оръженосци, адютанти, придворни дами и кралско семейство. Мнимият принц бе посрещан всеки ден със сложен церемониал, заимстван от Том из романтичните му четива, всеки ден важните дела на мнимото кралство се обсъждаха в кралския съвет и всеки ден негово мнимо височество издаваше укази до въобразяемите си армии, флоти и вицекралства.

След което тръгваше в своите дрипи да изпроси някой фартинг, да хапне коричка хляб, да си получи обичайните плесници, да легне върху наръча мръсна слама и да замечтае отново за празното си величие.

А желанието да зърне поне веднъж някой истински принц растеше всеки ден и всяка седмица, докато най-после погълна всички други желания и стана единствената страст в живота му.

В един януарски ден при обикновената обиколка за просия, бос и премръзнал, той скиташе с часове унило около Минсинт Лейн и Литъл Ист Чип, като надзърташе през прозорците на гостилниците, примамван от страшните баници с месо и другите изкусителни изобретения, изложени там — защото за него това бяха лакомства, достойни за небесни жители, съдейки само по миризмата им, разбира се, защото не бе имал никога щастието да получи и да хапне такова нещо. Ръмеше студен дъжд, времето беше мрачно, денят тъжен. Вечерта Том се прибра вкъщи толкова измокрен, уморен и гладен, че щом го погледнаха, бащата и бабата го съжалиха посвоему, напляскаха го набързо и го изпратиха да спи. От болка и глад, както и от ругатните и побоите из къщата той лежа дълго време буден, но мислите му се понесоха пак към далечни романтични страни и той заспа между обсипани със скъпоценности и позлата князчета в просторни дворци, където прислужниците им се покланяха до земята или тичаха да изпълнят заповедите им. После както винаги сънува, че и той е принц.

Блясъкът на кралското достойнство сия цяла нощ над него, той се движеше сред важни лордове и лейди в ослепителна светлина, вдишваше благоухания, опиваше се от прекрасна музика и приемаше ту с усмивка, ту с леко кимване на царствената си глава почтителното покорство на блестящата тълпа, която се отдръпваше да му стори път.

Когато се събуди сутринта и погледна жалката обстановка, сънят му завърши с обичайната последица — като засили хилядократно мръсотията и нищетата. Тогава дойдоха огорчението, мъката и сълзите.

---

[1] Фартинг — 74 пенса. — Б.пр. ↑

[2] Майско дърво — окичен с цветя и знамена висок прът, около който танцуват и се веселят на 1 май. — Б.пр. ↑

[3] Крепост-затвор за благородници в Лондон. — Б.р. ↑

[4] Протестантка, наказана по обвинение на католическата църква — Б.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

ТОМ СЕ СРЕЩА С ПРИНЦА

Том стана гладен и заската гладен, но погълнат от мисли за призрачното великолепиe, което бе видял насън.

Той се шляеше из града, без да забелязва къде отива и какво става около него. Хората го блъскаха, някои го ругаеха, но нищо не достигаше до унесеното момче. То се озова полека-лека до Темпъл Бар, докъдето не бе стигало никога по-рано. Спря се, позамисли се за миг, после потъна отново в своя въображаем мир и излезе вън от лондонските крепостни стени. Странд не беше вече селски друм и се смяташе за улица, но беше съвсем слабо застроен; от едната му страна имаше наистина сравнително гъста редица от къщи, от другата само няколко пръснати големи сгради — дворци на богати благородници сред просторни красиви градини, които стигаха тогава до реката, а сега са превърнати в усамотени мрачни арки от тухли и от камък.

След някое време Том зърна селцето Чаринг и седна да си почине до прекрасния кръст, издигнат там от отдавна свален от престола крал, след това заката по спокойния, приятен друм, покрай величествения дворец на великия кардинал към още по-величествения и великолепен дворец зад него — Уестминстър. Том загледа с радост и почуда огромната сграда, широко разгънатите ѝ крила, настръхналите ѝ зъбери и кули, грамадната каменна порта с позлатени решетки, великолепната украса от величествени гранитни лъвовe и други знаци и символи на английската кралска власт. Ще бъде ли най-последоволен неговият копнеж? Пред него беше истински кралски дворец. Защо да не се надява, че — ако е рекъл Бог — може да види един истински, жив принц?

От всяка страна на позлатената врата стоеше по една жива статуя — прав, внушителен, неподвижен войник, облечен от глава до пети в лъскава стоманена броня. Множество селяни и граждани, застанали на почтително разстояние, очакваха да зърнат случайно някоя царствена особа. Великолепни каляски с великолепни лица вътре и великолепна

прислуга отвън влизаха и излизаха през други величествени врати на кралската градина.

Когато се приближи, пристъпвайки бавно и плахо покрай часовоите, с разтуптяно сърце и растяща надежда, бедничкият дрипав Том зърна ненадейно през позлатените решетки гледка, от която без малко не извика от радост. В двора се виждаше едно хубавичко момче, загоряло от игри и упражнения на открито, облечено в коприна и атлаз, блестящо от скъпи накити; малка сабя и меч със скъпоценни камъни висяха на бедрото му, обуто беше в изящни ботушки с червени токчета, а на главата му имаше весело алено кепе с пера, закрепени с голям блестящ елмаз. Наблизо бяха застанали няколко велелепни джентълмени, негови служители навярно. О, то беше несъмнено принц... жив, истински принц... Сбъднал се бе най-сетне блянът на бедното момче.

Том се задъха от възбуда, очите му се разшириха от учудване и възторг. В съзнанието му остана само една мисъл: да се приближи до принца, да го погълне с поглед. И преди да се опомни, притисна лице о решетката на вратата. Още в следния миг един от часовоите го сграбчи грубо и го запрати сред селските хапльовци и лондонските безделници с думите:

— Дръж се прилично, просяче!

Тълпата зашумя и се разсмя, но младият принц изтича до вратата със зачервено лице и пламнал от възмущение поглед и викна:

— Как смееш да се държиш така с бедното момче? Как смееш да се отнасяш така с най-безпомощния поданик на баща ми, краля? Отвори вратите и го пусни да влезе!

Би трябвало да видите как изменчивата тълпа свали веднага шапки. Би трябвало да чуете как нададе одобрителни възклицания и завика:

— Да живее Уелският принц!

Часовоите взеха за почест с алебардите си, отвориха вратите и взеха отново за почест, докато малкият нищ принц влезе да стисне ръка на принца с неизброимото богатство.

Едуард Тюдор каза:

— Изглеждаш уморен и гладен, зле са се отнасяли с тебе. Ела.

Половин дузина прислужници се спуснаха... не зная защо, сигурно да се намесят. Но бяха отстранени с царствено махване с ръка

и се вковаха по местата си като статуи. Едуард заведе Том в едно разкошно дворцово помещение, което нарече свой кабинет. По негова заповед донесоха обед, за какъвто Том бе само чел. С царствено внимание и благовъзпитаност принцът отпрати прислужниците, за да не стесняват с присмехулното си наблюдение неговия скромнен гост, после седна до Том и започна да го разпитва:

— Как ти е името, момче?

— Том Канти^[1], ако ти е угодно, сър.

— Чудновато име... Къде живееш?

— В града, ако ти е угодно, сър. Офъл Корт, извън Пудинг Лейн.

— Офъл Корт! Още едно чудновато име. Имаш ли родители?

— Имам, сър. И баба имам, ала не я тача много, Бог да ми прости, ако е грехота да казвам така... И две сестри имам, Нан и Бет.

— Както разбирам, баба ти не ще е много добра към тебе.

— Към никого не е, ако е угодно на Ваша светлост. Лошо сърце има и цял живот е вършила зло.

— Лошо ли се държи с тебе?

— Ако е заспала или пияна, не вдига ръка, но щом дойде на себе си, здравата ме бие.

Очите на малкия принц светнаха гневно и той извика:

— Какво? Бие ли те?

— О, да, разбира се, ако ви е угодно, сър.

— Да те бие?... Такъв слабичък и дребен. Слушай, още преди да мръкне, ще я приберат в Тауър. Баща ми, кралят...

— Всъщност вие забравяте, сър, долния й произход. Тауър е само за големци.

— Вярно, наистина. Забравих. Ще помисля как да бъде наказана. А баща ти добър ли е към тебе?

— Не по-добър от баба Канти, сър.

— Бащите може би са все такива. И моят не е от добрите. Тежка му е ръката, макар че мене ме щади, но езикът му, да си призная, не ме щади всякога. Ами майка ти как се отнася с тебе?

— Тя е добра, сър, от нея не виждам нито грижа, нито мъка. И Нан и Бет са като нея.

— А те на колко са години?

— На петнадесет, ако ви е угодно, сър.

— Лейди Елизабет, сестра ми, е на четиринадесет, а лейди Джейн Грей, братовчедка ми, е на моя възраст, а при това е хубава и мила, но сестра ми, лейди Мери, с намусеното лице и... Слушай, забраняват ли твоите сестри на прислужниците си да се усмихват, за да не погубят с тоя грях душите си?

— Сестрите ми? Да не мислиш, че имат прислужници, сър?

Малкият принц загледа учудено просячето, после каза:

— А защо да нямат, моля ти се? Кой им помага да се съблекат вечер? И кой ги облича, когато станат?

— Никой, сър. Да не мислиш, че събличат дрехата си и спят голи... като зверове?

— Дрехата си! Те само една дреха ли имат?

— Ах, Ваша светлост, че за какво им са повече? Ни една от тях няма по две тела.

— Странна и чудна мисъл! Извинявай, нямах намерение да се смея. Но твоите Нан и Бет ще имат и дрехи, и прислужници, и то много скоро, моят ковчезник ще се погрижи за това. Не, не ми благодари, това е дребна работа. Ти говориш много хубаво и увлекателно. Учил ли си?

— Не зная съм ли, не съм ли, сър. Един добър свещеник, отец Андрю, ме научи от добрина да чета от книгите му.

— Знаеш ли латински?

— Много малко, сър.

— Научи го, момче, мъчно е само отначало. Гръцкият е помъчен, но нито тия два езика, нито кой да е друг, струва ми се, са мъчни за лейди Елизабет и за братовчедка ми. Трябва да чуеш как тези девизи говорят латински! Но я ми поразкажи за твоя Офъл Корт. Приятно ли прекарваш там?

— Да си кажа правото, да, ако ви е угодно, сър, освен когато съм гладен. Има куклен театър, маймуни... такива смешни зверчета! И така хубаво нагиздени!... Има игри, в които играчите викат и се бият, докато се пребият всички. Чудесно е да се гледа, а пък струва само един фартинг... макар че е много мъчно да се сдобиеш с тоя фартинг, ако е угодно на Ваша светлост.

— Казвай още.

— Ние, момчетата от Офъл Корт, се бием понякога с тояги, както се бият чираците.

Очите на принца светнаха.

— Ех! — каза той. — Такова нещо би ми харесало. Разказвай още.

— Надбягваме се, сър, да видим кой ще излезе най-бърз.

— И това би ми харесало. Продължавай!

— Лете, сър, газим и плуваме из каналите и реката, всеки гледа да потопи съседа си, да го облее с вода, гмуркаме се, крещим, премятаме се...

— Заслужава да дам бащиното си кралство, за да се позабавлявам поне веднъж така! Продължавай, моля ти се!

— Танцуваме и пеем около майското дърво в Чипсайд, играем на пясъка и всеки гледа да зарови съседа си, правим сладки от кал... Ако е за игра, няма по-хубаво нещо на тоя свят от калта!... Цели се оваляме в кал, сър, да прощава Ваша светлост.

— Ох, престани, моля ти се, това е славно нещо! Ако можех да се облека в дрехи като твоите, да се събуя и да поцапам поне веднъж из калта, само веднъж, без да има кой да ме мъмри или да ми забранява, мисля, че бих се отказал от короната си.

— А пък аз, пресветли сър, ако можех да се облека веднъж... само веднъж... като тебе...

— Охо, искаш ли? Хайде тогава. Сваляй дрипите си и облечи моите труфила, момче! Ще изпитаме кратко, но прекрасно щастие. Ще му се порадваме, докато можем, и ще се преоблечем, преди да ни видят.

След няколко мига малкият Уелски принц се нагизди с дрипите на Том, а малкият бедняшки принц се премени с блестящата кралска перушина. После двете деца застанаха пред голямото огледало и, о, чудо! Не забелязаха никаква промяна! Те се спогледаха, погледнаха в огледалото, после се погледнаха отново. Най-сетне учуденият принц каза:

— Как ти се струва тая работа?

— О, предобри ми господарю, не настоявай да отговоря. Не подобава на човек като мене да каже такова нещо.

— Тогава аз ще го кажа. Ти имаш същата коса, същите очи, същия глас и държане, същата снага и фигура, същото лице и изражение като мене. Ако тръгнем голи, никой не ще може да каже кой от двама ни е Том, кой Уелският принц. А сега, когато се облякох с

твоите дрехи, мисля, че мога много по-добре да изпитам това, което си изпитал ти, когато оня грубиян, войникът... Чакай, синина ли е това нещо на ръката ти?

— Да, но то е дребна работа, а пък Ваше височество знае, че горкият войник...

— Мълчи! Той извърши позорна и жестока постъпка! — викна князчето и тупна с босото си краче. — Ако кралят... Не мръдвай, докато не се върна! Заповядвам!

Той прибра набързо една много важна държавна вещ, оставена на масата, изхвъркна из вратата и хукна през дворцовите ходници в развяващите се дрипи, с пламнало лице и святкащи очи. Щом стигна до главния вход, сграбчи желязната решетка, опита се да я разтърси и завика:

— Отваряй! Отвори вратата!

Войникът, който бе ударил Том, изпълни веднага искането и докато принцът, почти задъхан от царствен гняв, се втурна през вратата, войникът му удари една оглушителна плесница, от която детето се завъртя на пътя.

— Ето ти, просяшко семе, за мъмренето, което ми докара от Негово височество!

Тълпата се заля от смях. Принцът се вдигна от калта, погледна яростно часовия и изкрещя:

— Аз съм Уелският принц, моята личност е свещена и ти ще бъдеш обесен, загдето посмя да вдигнеш ръка върху мене!

Войникът вдигна алебардата си за почест и каза присмехулно:

— Здравейте, Ваше височество! — После добави гневно: — Махай се, побъркано изчадие!

Присмехулната тълпа заобиколи нещастния принц и го изблъска по пътя с подсвирквания и викове:

— Път за Негово кралско височество! Път за Уелския принц!

---

[1] Канти — Cauty (шотл.) — Енергичен, пъргав, весел. — Б.р. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

МЪКИТЕ НА ПРИНЦА ЗАПОЧВАТ

След като го преследва и измъчва с часове, тълпата изостави принца. Докато беше в състояние да се гневи срещу простолудиято, да го заплашва по господарски и да изрича заповеди, които даваха повод за смях, той беше много забавен, но когато умората го принуди най-после да млъкне, той стана безинтересен за мъчителите си и те потърсиха друго развлечение. Сега се огледа наоколо си, но не можа да познае къде се намира. Разбираше само едно — че е в Лондон. Продължи да върви безцелно напред и след малко къщите се разрешиха, все по-нарядко се срещаха минувачи. Изми окървавените си крака в поточето, което течеше на мястото на днешната улица „Фарингдън“, почина си няколко минути, тръгна отново и най-после стигна до едно празно пространство с няколко пръснати тук-там къщи и една грамадна черква. Позна черквата. Тя беше заобиколена със скеле, което гъмжеше от работници, защото я възстановяваха основно. Принцът веднага се окуражи... почувства, че мъките му ще свършат вече. Каза си: „Това е старата черква на Сивите братя, която баща ми, кралят, взе от монасите и предаде на вечни времена за приют за бедни изоставени деца, като я преименува Христова черква. Те ще посрещнат е радост сина на човека, който е бил така щедър към тях... още повече, като видят, че синът е беден и изоставен като приютените в този дом.“

Той се озова скоро сред тълпа момчета, които тичаха, скачаха, играеха на топка или на прескочикобила и изобщо се развличаха с шумни забавления. Всички бяха облечени еднакво, според тогавашната мода за прислужниците и чираците — с кацнало на темето плоско черно кепе, голямо колкото чинийка, еднакво безполезно и грозно, под него досред челото и около цялата глава се спускаше равно подрязана коса, свещеническа връзка около врата, стегната синя риза до под коленете, дълги ръкави, широк червен колан, яркожълти чорапи с подвезки над коленете, половинки обуца с големи метални токи. Едно прегрозно облекло.

Момчетата прекратиха игрите си и се струпяха около принца, който каза с вродено достойнство:

— Добри момчета, кажете на учителя си, че Уелският принц Едуард иска да поговори с него.

При тия думи се вдигна голяма глъчка и едно грубо момче каза:

— Я гледай, да не би да си вестител на Негово височество, просяко?

Лицето на принца пламна от гняв, ръката му потърси веднага бедрото, на което нямаше нищо. Всички прихнаха да се смеят, едно момче каза:

— Забелязахте ли? Смяташе, че има меч... Може пък да е наистина самият принц.

Тази духовитост предизвика нов смях. Нещастният Едуард се изправи гордо и каза:

— Да, принцът съм и никак не прилича на вас, хранени по благоволенieto на баща ми, краля, да се отнасяте така е мене.

Това ги разсмя още повече. Момчето, което се бе обадило най-напред, викна към другарите си:

— Ей, свини, роби, храненици на височайшия баща на Негова светлост, как се държите? Поклонете се всички до земята, почетете кралската му особа и царствените му дрипи.

Всички коленичиха с весели викове, изказвайки вкупом подигравателна почит към своята жертва. Принцът ритна най-близко стоящото момче и каза гневно:

— Ето ти засега това, а пък утре ще те пратя на бесило.

Това не беше вече шега... Не беше и забавление. Смахът престана изведнъж, сменен от ярост. Десетина души се развикаха:

— Подкарайте го! Към водопоя, към водопоя! Къде са кучетата? Хей, Лъвчо, Зъбльо!

Последва нещо, което Англия не бе виждала дотогава — груби плебейски ръце блъскаха и биеха свещената особа на престолонаследника и насъскваха кучетата срещу нея.

Мръкнало бе вече, когато принцът се озова в гъсто застроена част на града. Тялото му беше покрито със синини, ръцете му бяха окървавени, дрипите изкаляни. Той продължаваше да скита все по-озадачен, така изморен и отслабнал, че едва се влачеше. Престана да разпитва срещнатите минувачи, защото вместо исканите упътвания

получаваше само обиди. Повтаряше си: „Офъл Корт... така беше, ако мога да стигна дотам, докато ме държат силите — спасен съм... Неговите близки ще ме заведат в двореца и ще докажат, че не съм тяхното момче, а истинският принц, и ще си стана пак това, което бях.“ От време на време си припомняше грубото държане на момчетата от Христовия приют и си казваше: „Когато стана крал, ще им осигуря не само храна и подслон, но и образование, защото пълен стомах не струва много нещо, когато умът и сърцето са гладни. Ще помня винаги това, за да не пропадне поуката от днешния ден и народът ми да страда, защото учението смекчава сърцето и го изпълва с нежност и милосърдие.“

Лампите започнаха да мигат, заваля дъжд, задуха вятър, настъпи бурна, сурова нощ. Бездомният принц, безпризорният наследник на английския престол продължаваше да върви, затъвайки все по-навътре в лабиринта на мръсните улички, гдето гъмжаха жалките кошери на нищетата.

Изведнъж някакъв едър пиян грубиян го хвана за яката с думите:

— Пак си скитал досред нощ и не си донесъл сигурно нито фартинг вкъщи! Ако е така, да не съм Джон Канти, ако не ти счупя мършавите кокали.

Принцът успя да се изскубне, изтри с ръка оскверненото си рамо и каза нетърпеливо:

— О, ти ли си баща му! Угодно било на небето да нареди така... да си го вземеш и да ме заведеш!

— Баща му ли? Не знам какво искаш да кажеш, но знам, че съм твой баща, както скоро ще можеш...

— О, не се шегувай, не хитрувай, не се бави!... Аз съм без сили, изранен съм, не мога да се държа на нозе. Заведи ме при баща ми, краля, и той ще те възнагради така, както не си и сънувал. Вярвай ми, човече, вярвай ми!... Не те лъжа, казвам истината!... Подай ръка и ме спаси! Аз съм наистина Уелският принц!

Мъжът погледна смаяно момчето; после поклати глава и промърмори:

— Съвсем е изкукуригал, като някой Том от Бедлам^[1]... — След това го улови пак за яката и каза с дрезгав смях и ругатни: — Но луд не луд, да не съм аз, ако двама с баба Канти не открием ей сега слабото ти място!

С тия думи той повлече обезумелия и дърпащ се принц и изчезна заедно с него в отсрещния двор, последван от развеселен и шумен рояк човешки гадини.

---

[1] Том от Бедлам — луд. Бедлам е болница за умопобъркани. — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

ТОМ В РОЛЯТА НА ПАТРИЦИЙ

Останал сам в кабинета на принца, Том Канти използва добре щастливия случай. Той се повъртя ту на една, ту на друга страна пред голямото огледало, като се възхищаваше от изяществото си, после започна да се разхожда, подражавайки изисканата стойка на принца и наблюдавайки в огледалото постижението си. След това извади красивата сабя, наведе се, целуна я и я сложи пред гърдите си, както бе видял да Постъпва преди пет-шест седмици един благороден рицар, поздравявайки по този начин коменданта на Тауър, когато му предаваше знатните затворници лордовете Норфолк и Съри. Поигра си с украсения със скъпоценни камъни къс меч, който висеше на бедрото му, разгледа прекрасните скъпи украшения в стаята, седна на всяко от разкошните кресла и си каза, че би било чудесно някой от офълкортската пасмина да надникне отнякъде и да види величието му. Чудеше се дали ще повярват на невероятната приказка, която ще им разкаже, когато се върне у дома си, или ще клатят глави и ще кажат, че преумореното въображение е отнело най-после разума му.

Когато мина половин час, той се сети изведнъж, че принцът се забави много, и веднага се почувства самотен, след малко започна да се ослушва нетърпеливо и престана да играе с красивите предмети наоколо, стана неспокоен, после се разтревожи и накрая се изплаши. Ами ако някой влезе и го намери в дрехите на принца, който не е тук да обясни? Няма ли най-напред да го обесят, пък после да разследват случая? Чувал бе, че големите хора не му мислят много при разрешаване на дребни въпроси. Страхове му се засилваха все повече и повече; разтреперан, той отвори тихичко вратата към преддверието, решен да изтича да търси принца, а чрез него и закрила и свобода. Шестима величествени дворцови лакеи и двама знатни млади пажове, нагиздени като пеперуди, скочиха и се поклониха ниско. Той побърза да се върне назад и затвори вратата.

— Подиграват ми се — каза си той. — Ще отидат да разкажат. Ох, защо дойдох тук да си загубя живота?

Започна да се разхожда, изпълнен с неизразими страхове, като се заслушваше и трепваше при най-незначителния шум. След малко вратата бе широко разтворена и един паж в коприна каза:

— Лейди Джейн Грей...

Вратата се затвори. Една прекрасна, разкошно облечена девойка пристъпи към него. Но се спря изведнъж и каза уплашено:

— Ох, какво ти е, милорд?

Том чувстваше, че се задъхва, но успя да промълви:

— Ах, имай милост към мене! Аз не съм всъщност никакъв лорд, а само нещастният Том Канти от Офъл Корт в града. Моля ти се, заведи ме при принца и той ще бъде милостив да ми върне дрипите и да ме пусне да си вървя. Ох, бъди милостива и ме спаси!

При тия думи момчето коленичи, като се молеше с думи, с поглед, с вдигнати ръце. Девойката изглеждаше ужасена.

— О, милорд — извика тя, — да коленичиш?... И то пред мене!

След това избяга уплашено. А Том, сломен от отчаяние, се строполи и прошепна:

— Няма помощ... нито надежда. Сега ще дойдат и ще ме уловят.

Докато той лежеше така, вцепенен от ужас, из двореца се разнесе страшна вест. Шепотът — защото тя се съобщаваше само с шепот — прелетя от един лакей към друг, от лорда към придворната лейди, през всички дълги ходници, от етаж на етаж, от зала в зала. „Принцът е полудял. Принцът е полудял!“ Скоро във всеки салон, във всяка мраморна зала се събираха групички от блестящи лордове и лейди и други групички от блестящи, но не така знатни люде, които разговаряха шепнешком със смаяни лица. След малко един величествен придворен мина покрай тези групички и съобщи тържествена прокламация:

„В името на краля!

Под страх от смъртно наказание никой да не дава ухо на лъжливия глупав слух, да не разисква по него и да не го разпространява.

В името на краля!“

Шепненето престана изведнъж, като всички присъстващи онемяха.

Скоро из коридорите се чу бръмчене:

— Принцът! Вижте, принцът иде!

Нещастният Том вървеше бавно покрай ниско покланящите се групички, като се стараеше да се покланя в ответ, гледайки безпомощно странната обстановка със смаян, страдащ поглед. От двете му страни вървяха знатни благородници, които го подканваха да се облегне на тях, за да стъпва по-уверено. Следваха дворцовите лекари и няколко лакеи.

Най-после Том се намери в едно разкошно отделение на двореца и чу как вратата се затвори. Около него застанаха тези, които го бяха придружили дотук. Отпред, съвсем близо, видя полулегнал едър, дебел мъж с широко месесто лице и строго изражение. Голямата му глава беше съвсем посивяла, бакенбардите, оградили като рамка лицето, бяха също сиви. Облеклото му беше от разкошен плат, но вече извехтяло и поизтъркано. Един от подутите му крака беше превързан и сложен на възглавница. Всички мълчаха и само неговата глава не беше почтително сведена. Този намръщен инвалид бе страшният Хенри VIII. Той заговори и лицето му придоби веднага нежен израз:

— Какво има, принц Едуард? Хрумнало ти е да заблудиш своя добър баща, краля, който те обича и всякога е бил мил към тебе, с една невесела шега ли?

Нещастният Том изслуша, доколкото му беше възможно при подобно смайване, началото на това слово, но когато чу думите „своя добър баща краля“, той пребледня и падна като подкосен на колене. После вдигна ръце с възгласа:

— Кралят ли си ти? Тогава аз съм наистина загубен!

Тези думи като че ли поразиха краля. Погледът му започна да блуждае безцелно от едно лице към друго, след това се спря смаян на коленичилото момче: Най-после той каза с дълбоко разочарование:

— Уви, аз сметнах, че слухът не отговаря на истината, но не е така. — Той въздъхна дълбоко и каза ласкаво: — Ела при баща си, дете мое. Ти не си добре.

Помогнаха на Том да стане и да се приближи смирен и разтреперан към Негово британско величество. Кралят взе в ръце изплашеното лице, погледа го известно време нежно и настойчиво,

сякаш търсеше милостив признак за връщане към разума в него, после притисна до гърдите си и погали с любов къдравата глава. Най-сетне каза:

— Не познаваш ли баща си, дете мое? Не разбивай старото ми сърце, кажи, че ме познаваш. Познаваш ме, нали?

— Да, ти си страшният господар, кралят, Бог да го пази!

— Вярно, вярно... Това беше вече добре... Успокой се, не трепери така, никой тук не ще ти стори зло, няма човек, който да не те обича. Ти си по-добре сега, лошият ти сън премина, нали? Знаеш вече кой си и няма да се смяташ за друг, както казаха, че си сторил преди малко?

— Моля те, бъди милостив и ми повярвай, аз говоря само истината, всемогъщи господарю, защото съм най-нищожният твой поданик, просяк по рождение, попаднал тук само по една нещастна, злополучна случайност, при все че не съм сторил нищо осъдително. Млад съм още да умра, а пък ти можеш само с една думичка да ме спасиш. О, кажи я, сър!

— Да умреш? Не говори така, мили принце... Успокой, успокой смутеното си сърце... Няма да умреш!

Том коленичи отново с радостен вик:

— Бог да възмезди милостта ти, кралю, и да те запази дълго за благото на страната! — После скочи, погледна радостно двамата придворни лордове и възкликна: — Чухте ли? Няма да умра, кралят каза това!

Никой не мръдна, никой не продума, но всички глави се сведоха в почтителен поклон. Том се поколеба, видимо смутен, после се обърна плахо към краля:

— Мога ли да си отида сега?

— Да си отидеш ли? Разбира се, щом искаш. Но защо не останеш още малко? Къде искаш да отидеш?

Том наведе поглед и отвърна смирено:

— Може би не съм разбрал, но помислих, че съм свободен, затова поисках да се върна в бордея, където съм роден и израснал в нищета, там са майка ми и сестрите ми, затова той е мой дом. Докато този разкош и блясък, на който не съм привикнал... Ох, моля ви се, сър, пуснете ме да си вървя!

Кралят помълча замислено някое време, лицето му изразяваше растящо отчаяние и тревога. Най-после каза с някаква надежда в гласа:

— Може би е побъркан само на тази тема и е с ума си по други въпроси. Дай Бог да е така. Ще проверим.

След това зададе на Том някакъв въпрос на латински. Том му отговори неуверено на същия език. Кралят не скри радостта си. Лордовете и лекарите също проявиха задоволството си. Кралят каза:

— Не беше според подготовката и способностите му, но все пак показва, че умът му е само заболял, но не и съвсем загубен. Какво ще кажете, сър?

Лекарят, към когото бе отправен въпросът, се поклони ниско и отговори:

— Напълно съм убеден, господарю, че предположението ви е правилно.

Кралят се зарадва от това насърчение, което идеше от толкова голям авторитет, и продължи смело:

— Внимавайте всички, ще продължим да го изпитваме.

Той зададе на Том въпрос на френски. Том помълча, смутен от толкова втрещени в него погледи, после каза нерешително:

— Не зная този език, ако е угодно на Ваше величество.

Кралят се отпусна на постелята си. Присъстващите изтичаха към него, но той ги отстрани с думите:

— Не ме смущавайте... това е само една недостойна слабост. Повдигнете ме! Така, стига. Ела насам, дете мое, сложи клетата си смутена главица на гърдите на баща си и се успокой. Не бой се, скоро ще ти мине.

След това се обърна към присъстващите. Любезното държане се промени изведнъж, очите му стрелкаха предупредителни светкавици, когато каза:

— Чуйте всички! Син ми е полудял, но не завинаги. Това се дължи на преумора при ученето и на прекалено затворен живот. Погрижете се да няма книги и учители! Развличайте го с игри, забавлявайте го колкото е възможно, за да оздравее! — Той се поизправи още малко и продължи твърдо: — Полудял е, но е мой син и английски престолонаследник. Луд или умен, ще царува! Чуйте още и разгласете: който проговори за болестта му, действа против мира и реда в кралството и ще бъде обесен!... Дайте ми да пия... Изгарям,

тази мъка подкоси силите ми... Хайде вземи чашата... Помогни ми. Така, стига. Луд ли? Хилядократно по-луд да е, той е Уелски принц и аз, кралят, ще утвърдя това. Още утре това му достойнство ще бъде потвърдено според законния старинен ред. Наредете веднага това, милорд Хертфорд.

Един от благородниците коленичи пред кралската постеля и каза:

— Ваше величество знае, че наследственият хофмаршал^[1] на Англия е затворник в Тауър. Не се е случвало затворник...

— Млъкни! Не оскърбявай слуха ми с това омразно име! Вечно ли ще живее този човек? Кой се изпречва пред волята ми? Нима провъзгласяването на принца за престолонаследник ще се бави, защото в кралството действително няма един неопетнен с измяна хофмаршал, който да извърши тържествената церемония? Не, велики Боже! Предупреди моя парламент да ми даде присъдата на Норфолк, преди да се съмне, иначе тежко им!

Лорд Хертфорд каза:

— Кралската воля е закон. — Стана и се върна на предишното си място.

Гневът изчезна постепенно от лицето на стария крал и той каза:

— Целуни ме, принце. Така... От какво се боиш? Не съм ли твой любещ баща?

— Ти си добър към мене, недостойния, о, велики и милостиви господарю, това е истина. Но... но... но тежко ми е да помисля, че един човек ще умре и...

— Ах, това е вече според нрава ти! Виждам, че сърцето ти е все същото, макар умът ти да е пострадал. Защото ти си имал всякога нежно сърце. Но този херцог е застанал между тебе и славата ти, аз ще поставя на мястото му друг, който не ще опозори великата длъжност. Успокой се, принце, не тревожи клетото си сърце с тоя въпрос.

— Но нима аз не ускорявам смъртта му, господарю? Колко време би живял, ако не бях аз?

— Не мисли за него, принце, той не е достоен за това. Целуни ме пак и иди да се забавляваш и да си играеш, защото болестта започва да ме мъчи. Уморих се и трябва да си почина. Върви с вуйчо си Хертфорд и хората си и ела пак, когато съм си отпочинал.

Натъженият Том бе изведен от кралските покои. Последните думи на краля бяха смъртен удар за надеждата на момчето, че ще го

освободят. Той чу отново как започнаха да шепнат: „Принцът! Принцът иде!“

Все по-унил, той мина между блестящите редици на ниско покланящи се придворни, защото разбираше, че вече е пленник и може да остане завинаги затворен в позлатената клетка, един забравен, самотен принц, ако всемилостивият Господ не се смили над него и не го освободи.

Накъдето и да се обърне, струваше му се, че вижда отсечената глава и познатото лице на великия Норфолкски херцог, който го гледа с укор.

Някогашните му мечти бяха толкова приятни, а сегашната действителност беше толкова ужасна!

---

[1] Хофмаршал — висш дворецов служител, отговарящ за церемониите. — Б.р. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

ТОМ ПОЛУЧАВА НАСТАВЛЕНИЯ

Том бе отведен в главната зала на едно разкошно отделение на двореца. Накараха го да седне; това му беше много неприятно, защото наоколо му имаше много по-възрастни и знатни хора. Той ги помоли да седнат, но те само изказаха с поклон или шепот благодарността си и останаха прави. Той щеше да настои, но „вуйчо“ му, граф Хертфорд, прошепна до ухото му:

— Моля ти се, милорд, не настоявай, не е прието те да седят в твое присъствие.

Съобщиха за идването на лорд Сейнт Джон, който се поклони пред Том и каза:

— Идвам по поръчение на краля по въпрос, който трябва да се съобщи насаме. Ще благоволи ли Ваше височество да отпрати всички присъстващи, с изключение на милорд граф Хертфорд?

Като забеляза, че Том не знае как да постъпи, Хертфорд му прошепна да даде знак с ръка, без да си прави труд да говори. Когато придворните благородници се оттеглиха, лорд Сейнт Джон каза:

— Негово величество повелява по разбираеми и важни държавни съображения Негово кралско височество да прикрива колкото му е възможно болестта си, докато оздравее и стане отново такъв, какъвто е бил. Именно да не отрича пред никого, че е истинският Уелски принц, наследник на английската корона, да запазва княжеското си достойнство и да приема без дума или знак на недоволство почитта и покорството, които са му дължими по стар законен обичай, да не говори никому за низшия произход и съществуване, които болестта изтръгва от болните представи на преумореното му въображение, да се постарее усърдно да си припомни отново лицата, които е познавал... Когато не успее, да мълчи, да не издава с какъвто и да е признак на изненада, че ги е забравил, в тържествени случаи, когато не знае какво да стори или каже, да не проявява никакво смущение пред любопитните погледи, а да се посъветва по въпроса с лорд Хертфорд

или с моята скромна личност, на които е заповядано от краля да изпълняват тази длъжност и да са винаги наблизко, докато заповедта бъде отменена. Това заповядва Негово величество кралят, който поздравява Ваше кралско височество и моли Бог да бъде милостив да ви излекува по-скоро и да ви пази вовеки със светата си десница.

Лорд Сейнт Джон направи реверанс и се отстрани. Том отвърна примирено:

— Кралят е заповядал така, никой не може да изменя кралската заповед, нито да се изплъзва хитро от нея, ако тя го стеснява. Кралската воля ще се изпълни.

Лорд Хертфорд каза:

— Що се отнася до заповедта на краля за книгите и другите сериозни въпроси, на Ваше височество ще бъде може би угодно да запълва времето си е весели забавления, за да не се преумори за банкета и още повече да се поболее.

Том погледна въпросително и учудено и се изчерви, когато видя, че лорд Сейнт Джон го погледна загрижено.

Негова светлост каза:

— Паметта ти пак изневери и ти се изненада, но не й позволявай да те смуцава, защото това нещо няма да трае, а ще отmine, щом се оправиш от болестта. Милорд Хертфорд спомена за банкета в Сити. Негово величество кралят обеща още преди два месеца, че Ваше височество ще присъства. Припомняш ли си сега?

— Признавам със съжаление, че наистина бях забравил — каза неуверено Том и се изчерви отново.

В този миг съобщиха за идването на лейди Елизабет и лейди Джейн. Двата лордове размениха многозначителни погледи и Хертфорд тръгна бързо към вратата. Когато двете девойки минаваха покрай него, той им прошепна:

— Моля ви, милейди, дайте си вид, че не забелязвате настроението му и не проявявайте изненада, когато паметта му изневери... Ще видите с болка как се вълнува от всяка дреболия.

В същото време лорд Сейнт Джон шепнеше в ухото на Том:

— Бъди любезен, сър, да помниш старателно желанието на Негово величество. Припомни си всичко, което можеш... Давай си вид, че помниш всичко останало. Не оставяй да забележат, че си се променил, защото знаеш колко много те обичат твоите другарки по

игра и колко много ще се наскърбят. Желаш ли да остана, сър?... Заедно с вуйчо ти.

Том изказа съгласието си с кимване и едва промълвена дума, защото бе запомнил наставленията и бе решил в простичкото си сърце, че трябва да ги изпълнява колкото може по-добре според повелята на краля.

Въпреки всички мерки разговорът между младите от време на време се запъваше. Неведнъж Том почти загубваше самообладание и беше готов да признае, че не може да се справи с тази страшна роля, но биваше спасен от тактичната лейди Елизабет или от някоя случайно изказана дума на бдителните лордове, която оказваше същото щастливо въздействие. По едно време малката лейди Джейн го обърка с въпроса:

— Изказа ли днес почитанията си на Нейно величество кралицата, милорд?

Том се поколеба, погледна смутено и щеше да измънка каквото му дойде наум, но лорд Сейнт Джон побърза да отговори вместо него с изисканата лекота на придворен, свикнал да се справяме неудобни положения.

— Изказа ги вече, мадам, и Нейно величество го успокои много за състоянието на Негово величество, нали, Ваше височество?

Том промърмори някакво потвърждение, но усети, че стъпва на несигурна почва. Малко по-късно стана дума, че засега Том няма да продължава уроците си, при което малката принцеса възкликна:

— Жалко, много жалко! Ти напредваше чудесно. Но бъди търпелив, това не ще бъде за дълго. Ти ще бъдеш удостоен да станеш учен като баща си и ще владееш толкова езици, колкото и той, добри ми принце.

— Баща ми ли? — извика Том, като се забрави за миг. — Аз мисля, че той не може да говори и собствения си език, така че само свинете в кочините могат да разберат какво иска да каже, а колкото до някакво учение...

Той вдигна глава и срещна строгия предупредителен поглед на милорд Сейнт Джон.

Млъкна, изчерви се, после продължи тихо и тъжно:

— Ох, болестта ме обзе отново и мисълта ми се заблуди. Нямах никакво намерение да проявя непочитание към Негово величество

краля.

— Знам това, сър — каза принцеса Елизабет, като взе почтително и ласкаво с две ръце ръката на „брата“ си. — Не се безпокой. Вината не е твоя, а на болестта ти.

— Ти умееш много мило да утешаваш, прекрасна лейди — каза признателно Том. — И сърцето ми повелява да ти благодаря за това, ако смея да го сторя.

По едно време палавата лейди Джейн стрелна Том с един простичък гръцки израз. Бързият поглед на принцеса Елизабет схвана по пребледнялото чело на жертвата, че стрелата е улучила, затова отпрати спокойно звучен гръцки ответ от името на Том, после промени веднага разговора.

Времето минаваше приятно и, общо взето, спокойно. Подводните скали и плитчините ставаха все по-редки и Том започна да се чувства все по-леко, като виждаше как всички се стараят да му помогнат и да не забелязват грешките му. Когато се изясни, че двете млади лейди ще го придружат същата вечер на банкета на лорд-мера^[1], сърцето му трепна от облекчение и радост, защото почувства, че не ще бъде сам сред тази тълпа от непознати, при все че само преди час мисълта да отиде заедно с тях би му била съвсем непоносима.

Двамата ангели-пазители на Том изпитваха по-малко удоволствие при този разговор. Те се чувстваха така, като че лавираха с голям кораб през опасен проток, бяха постоянно нащрек и намираха, че длъжността им не е детска игра. Така че, когато посещението на двете лейди беше вече към края си и съобщиха за идването на лорд Гилфорд Дъдли, те не само почувстваха, че са изпълнили задълженията си, но и че не са в състояние да поемат отново кораба и да повторят опасното пътуване. Затова посъветваха почтително Том да се извини и да не приеме новодошлия, което той стори с удоволствие, при все че лицето на лейди Джейн изрази леко разочарование, когато тя чу, че отказват да приемат блестящия младеж.

Настъпи кратко очаквателно мълчание, което Том не можеше да разбере. Той погледна лорд Хертфорд, който му направи знак, но не можа да разбере и знака. Съобразителната Елизабет дойде на помощ с обичайната си ловкост и бързина. Тя направи реверанс и каза:

— Позволява ли Негово височество брат ми да си отидем?

— Всъщност Ваши височества — каза Том — могат да получат от мене всичко, което пожелаят, стига да го поискат, но все пак аз бих предпочел да сторя всичко друго в моя власт, но не и да се лиша от светлината и благодатта на тяхното присъствие. Вървете и Бог да бъде с вас.

Той се усмихна невидимо при мисълта: „Ненапразно четях само за князе и научих езика си да си служи донякъде с техните нагиздени и изискани слова.“

Когато светлейшите девойки си отидоха, Том се обърна уморено към пазачите си и каза:

— Ще ми позволите ли, Ваша светлост, да се оттегля в някое кътче и да си почина?

Лорд Хертфорд отговори:

— Както е угодно на Ваше височество, вие повелявате, а ние само се подчиняваме. Необходимо е наистина да си починеш, защото наскоро ще пътуваш до града.

Той дрънна със звънеца, веднага влезе паж, комуто бе заповядано да каже на сър Уилям Хърбърт, че го чакат. Този джентълмен дойде веднага и отведе Том в едно вътрешно отделение. Първото нещо, което Том стори, след като влезе, беше да си потърси чаша вода, но един лакей в коприна и кадифе грабна чашата, застана на едно коляно и му я поднесе върху позлатена табла.

След това умореният затворник седна и започна да събува ботушките си, поглеждайки плахо за разрешение. Но друг мъчител в коприна и кадифе коленичи и го отмени в тази работа. Той направи още две-три усилия да извърши сам нещо, но всеки път го изпреварваха, така че най-послед се отказа, въздъхна и прошепна примирено: „Проклет да съм, но наистина е чудно как не са поискали още и да дишат вместо мене!“ След като го съблякоха и загърнаха в разкошен халат, той легна най-послед да си почине, но не и да поспи, защото главата му беше препълнена с мисли, а стаята — с хора. Първите не можеше да отпрати, затова те си останаха, вторите не знаеше как да отпрати, затова и те останаха за негово и тяхно съжаление.

След излизането на Том двамата благородни пазачи останаха сами. Те се замислиха, заклатиха глави, започнаха да се разхождат из стаята, докато най-послед лорд Сейнт Джон каза:

— Откровено казано, какво мислиш?

— Откровено казано, мисля така: кралят е към края си, племенникът ми е умопобъркан... Умопобъркан ще встъпи на престола и умопобъркан ще си остане. Бог да закриля Англия, защото тя ще се нуждае от закрила!

— Така изглежда наистина. Но... Не се ли опасяваш от... от...

Говорещият се поколеба и най-после млъкна. Очевидно почувства, че се намира на несигурна почва. Лорд Хертфорд застана пред него, погледна го ясно, откровено и каза:

— Продължавай... никой, освен мене няма да чуе. От какво да се опасявам?

— Съвсем противно ми е да изрека това, което мисля, милорд, пред вас, негов толкова близък роднина. Но като прося извинение, ако оскърбявам, не е ли странно, че това полудяване е променило толкова много държането и обноските му?... Това държане и тези обноски са все така княжески, но в една или друга неуловима дреболия се различават от някогашните му навици. Не е ли странно, че полудяването е заличило от паметта му дори чертите на баща му, заличило е съзнанието за обичайната почит, която другите му дължат, и като не е засегнало латинския, е заличило гръцкия и френския? Не се оскърбявайте, милорд, освободете съзнанието ми от тревогата и ще ви благодаря с признателност. Не ми дават покой думите му, че той не е принцът, а...

— Млъкни, милорд, това, което казваш, е измяна! Забрави ли кралската заповед? Не забравяй, че аз съм съучастник в престъплението ти дори само като го чуя.

Сейнт Джон пребледня и побърза да каже:

— Признавам, че сгреших. Не ме издавай, удостои ме с тази милост поради благородството си и аз нито ще помисля, нито ще продумам вече такова нещо! Не се отнасяй сурово към мене, сър, иначе съм загубен.

— Съгласен съм, милорд. Ако не повториш оскърблението отново тук или пред други, все едно че не си го казал. Но не трябва да се страхуваш. Той е син на сестра ми, нима не познавам още от люлка гласа, лицето, фигурата му? Лудостта може да предизвика всички чудновати неща, които виждаш в него, и дори още повече. Не си ли спомняш, че старият барон Марли, след като полудя, забрави чертите

на собственото си лице, което познаваше от шестдесет години, и смяташе, че е чуждо, твърдеше, че е син на Мария-Магдалена, а главата му била направена от испанско стъкло и дори не позволяваше никому да се докосне до нея, за да не би някоя небрежна ръка да я счупи случайно? Успокой се, добри ми лорде. Това е истинският принц — аз много добре го познавам — и скоро ще стане крал, от полза ще е да помниш това и да го имаш предвид повече от всичко друго.

След като поговориха още малко, при което лорд Сейнт Джон залича, доколкото можа, вината си, като повтаряше, че напълно се е убедил и не ще бъде обзет вече от никакви съмнения, лорд Хертфорд освободи сънастойника и седна сам да бди и наблюдава. Скоро потъна в размисли и личеше, че колкото повече мисли, толкова повече се тревожи. Започна да се разхожда из стаята, като мълвеше:

„Шт, той трябва да е принцът! Би ли се намерил в кралството човек да твърди, че може да има двама души от съвсем различен произход, които да си приличат като близнаци? Но дори и да има, нима не би било още по-голямо чудо случаят да размени местата им? Не, това е лудост, лудост, лудост!“

След малко каза:

— Съвсем естествено и разумно е лъжец да се нарича принц, но имало ли е някога лъжец, който, наричан принц от краля, от придворните, от всички, да отрича своя сан и да настоява да не го възвеличават? Не! В името на свети Суитин, не! Това е истинският принц, само че полудял!

---

[1] Лорд-мер — кмет на Лондон. — Б.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

ПЪРВИЯТ ОБЕД НА ТОМ КАТО ПРИНЦ

Към един часа подиробед Том понесе примирено мъчението да го облекат за обед! Облякоха го пак така разкошно, но съвсем различно — от яката до чорапите. След малко го отведоха с голяма тържественост до просторна, разкошно наредена зала, където имаше вече сложена трапеза за един човек. Приборите бяха от тежко злато, украсени с рисунки, които ги превръщаха почти в скъпоценности, защото бяха дело на Бенвенуто^[1]. Залата беше изпълнена с благородни прислужници. Един духовник прочете молитва и Том щеше без малко да се нахвърли на храната, защото си беше по рождение гладник, но милорд граф Бъркли му попречи да го стори, като отиде да му завърже кърпата за ядене — длъжността кърпоносци на Уелския принц беше наследствена в рода на този придворен. Тук беше и виночерпецът, който изпреварваше всички опити на Том да си налее сам вино. Вкусителят на Негово височество Уелския принц беше също тук, готов да опита при поискване всяко подозрително ястие, като се изложи на опасността да се отрови от него. По това време той беше само едно безпредметно украшение и нарядко имаше случай да изпълни длъжността си, но имало бе времена преди не много поколения, когато длъжността вкусител била твърде опасна и нежелана чест. Може да изглежда странно, че не са използвали за това някое куче или някой каналджия, но всички кралски постъпки са странни. Тук беше милорд Д'Арси, пръв камерхер^[2], Бог знае за какво, но беше... Да не се задълбочаваме повече. Главният дворецов управител беше също тук, застанал зад стола на Том да надзирава церемонията, ръководена от кралския сервитьор и кралския готвач, застанали също наблизко. Том имаше още триста осемдесет и четирима прислужници — в залата не бяха, разбира се, и една четвърт от тях, Том дори не подозираше съществуването им.

Само преди един час всички присъстващи бяха подготвени да не забравят, че принцът е временно умопобъркан, и да не проявяват изненада от странните му постъпки. Тези „странни постъпки“ скоро се показаха, но пробудиха у тях само състрадание и скръб, без да ги разсмеят. Всички бяха дълбоко натъжени от болестта на любимия принц.

Нещастният Том ядеше главно с пръсти, но никой не се усмихваше на това, нито изглеждаше да го забелязва. Той разгледа с любопитство и внимание кърпата за ядене, защото тя беше наистина много красива и изящна, после каза простодушно:

— Свали я, моля ти се, да не би да я изцапам по невнимание.

Наследственият кърпоносец я свали почтително, без да направи каквото и да е възражение.

Том разгледа любопитно и репичките, и салатите, запита какви неща са и дали се ядат, защото тези зеленчуци се отглеждаха отскоро в Англия, вместо да бъдат внасяни като деликатеси от Холандия. На въпроса му бе отговорено сериозно и почтително, без каквато и да е изненада. Когато изяде десерта си, той напълни джобовите си с орехи, но никой не си даде вид да е забелязал или да се е смутил от това. В следния миг обаче той сам се смути и се почувства неловко, защото това беше единствената услуга, която му бяха позволили да си направи сам, и той не се съмняваше, че е извършил някоя неуместна и неподобаваща постъпка. В същия миг мускулите на носа му започнаха да се свиват, а крайчецът му да се надига и набръчква. Тъй като това продължи, Том започна да проявява засилващо се смущение. Той загледа умолително ту един, ту друг от присъстващите лордове, очите му се насълзиха. Всички скочиха уплашено и поискаха да узнаят какво го измъчва. Том каза с искрена тревога:

— Моля да бъдете снисходителни, ужасно ме сърби носът. Как е прието да се постъпва в такъв случай? Побързай, моля ти се, защото едва го търпя.

Никой не се усмихна, но всички се смутиха и започнаха да се гледат в недоумение. Озовали се бяха пред стена и нищо в английската история не можеше да им подсказва как да я прескочат. Церемониалмайсторът не присъстваше, а никой друг не дръзваше да навлезе в това непознато море или да направи опит за разрешаване на тържествения въпрос. Уви! Не съществуваше наследствена длъжност

чесач. През това време сълзите се разляха въвн от бреговете си и започнаха да се стичат по бузите на Том. Сбърченият нос молеше още по-настойчиво за облекчение. Най-после природата събори преградите на етикета, Том се помоли безгласно да бъде опростен, ако сгреша, и облекчи измъчените сърца на своите придворни, като си почеса сам носа.

Когато обедът свърши, един лорд му поднесе широка и плитка позлатена чиния с благоуханна розова вода, за да измие устата и пръстите си, а милорд наследственият кърпоносец застана до него с кърпата. Том погледа няколко мига смаяно чинията, после я вдигна към устните си и отпи важно няколко глътки. След това я върна на прислужващия лорд с думите:

— Не, не ми харесва, милорд, ароматично е, но не е силно.

Всички сърца се свиха от болка от новата чудноватост на болното съзнание на принца, но тъжната гледка не развесели никого.

Следващата неволна погрешна стъпка на Том беше, че стана и тръгна да си върви тъкмо когато капеланът бе застанал зад стола му с вдигнати ръце и затворени очи, започвайки да чете молитвата. Но и този път никой не даде вид, че принцът е сторил нещо необичайно.

По негово искане нашият малък приятел бе отведен в частния му кабинет и оставен там да прави каквото иска. На закачалки по дъбовата ламперия висяха частите на блестящи рицарски доспехи от стомана, украсени с великолепни позлатени инкрустации. Тези доспехи принадлежаха на истински принц — неотдавнашен дар от мадам Пар^[3], кралицата. Том си сложи наколенниците, ръкавиците, украсения с пера шлем и всички части, които можеше да облече без чужда помощ, по едно време му мина през ум да повика да го облекат напълно, но си припомни донесените от обела орехи, които щеше да си изяде насаме, без някой наследствен велможа да му досажда с услугите си, затова остави красивите доспехи по местата им и започна да си чупи орехи, чувствайки се за пръв път истински щастлив, след като Бог като наказание за греховете му го бе направил принц. Когато изяде всичките орехи, се залови за привлекателните книги в един шкаф, между които имаше една за етикета в английския кралски двор. Това беше истинска находка. Той се простря на разкошния диван и започна с искрено старание да се просвещава. Да го оставим засега там.

---

[1] Бенвенуто Челини — италиански ваятел и резбар от XVI в. — Б.пр. ↑

[2] Камерхер — почетна титла на придворен служител. — Б.пр. ↑

[3] Катрин Пар (1509–1548) — шеста съпруга на Хенри VIII, преживяла краля. Б.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

ВЪПРОСЪТ ЗА ПЕЧАТА

Към пет часа Хенри VIII се събуди от едно неободрително подремване и започна да мърмори:

— Неспокойни сънища! Неспокойни сънища! Краят ми приближава вече, това предричат тези предупреждения, а отслабващият ми пулс ги потвърждава.

След малко в погледа му блесна злобен пламък и той промълви:

— И все пак не ще умра преди него!

Като забелязаха, че се е събудил, прислужващите му го запитаха дали би благоволил да приеме лорд-канцлера^[1], който чакал отвън.

— Пуснете го, пуснете го — извика нетърпеливо кралят.

Лорд-канцлерът влезе и коленичи до постелята на краля с думите:

— Дадох заповед и съобразно с кралската воля перовете на кралството заседават в тоги в камарата, където, след като потвърдиха присъдата на Норфолкския херцог, очакват смирено по-нататъшното желание на Негово величество по въпроса.

Лицето на краля се озари от жестока радост. И той каза:

— Повдигнете ме! Аз ще отида лично в моя парламент и ще скрепя със собственоръчен подпис присъдата, която ме освобождава от...

Гласът му измени, смъртна бледност прогони руменината от бузите му, прислужващите го настаниха отново на възглавниците и побързаха да му дадат лекарства. След малко той каза тъжно:

— Уви! С какъв копнеж очаквах този щастлив миг! Но той дойде за жалост твърде късно и мечтаният случай ми се изплъзва. Но побързайте, побързайте! Нека друг изпълни щастливото задължение, което ми бе отречено. Нека големият ми печат бъде използван от комисия, избери лордовете, с които да свършите работата. Побързай, човече! Искам да видя главата му тук преди края на утрешния ден!

— Така и ще бъде, съобразно с кралската повеля. Ще благоволи ли Ваше величество да заповяда да ми се предаде отново държавният печат, за да мога да действам по-нататък?

— Държавният печат ли? Та нали ти го пазиш?

— Позволете, Ваше величество, вие го взехте от мене преди два дни, като казахте, че аз не ще изпълнявам длъжността си, докато височайшата ви ръка не го използва за присъдата на Норфолкския херцог.

— Да, така беше наистина, спомням си... Но какво направих с него?... Много съм отпаднал... затова паметта ми изменя тия дни... Чудно, чудно...

Кралят започна да мърмори неразбираемо, поклащайки леко от време на време посивялата си глава, като се мъчеше да си припомни някак какво е сторил с печата. Най-после милорд Хертфорд се осмели да коленичи, за да даде обяснение:

— Ако смея да кажа, сър, мнозина тук си припомнят заедно с мене, че вие предадохте държавния печат на Негово височество Уелския принц да го пази до деня, когато...

— Вярно, съвсем вярно! — прекъсна го кралят. — Донесете го! Вървете, времето лети!

Лорд Хертфорд изтича при Том, но се върна много скоро смутен, с празни ръце. И започна да се оправдава:

— Дълбоко съжалявам, Ваше величество, че нося толкова неприятна и нежелана вест, но по воля божия принцът продължава да е болен и не може да си припомни, че е получавал държавния печат. Затова побързах да се върна и да докладвам, смятайки, че би било загуба на ценно време, при това със съвсем малък изглед за успех да се опитаме да претърсим многобройните стаи и зали, които принадлежат на Негово кралско висо...

Едно стенание на краля прекъсна в този миг думите на лорда. След малко Негово величество каза дълбоко огорчен:

— Не тревожете повече бедното дете. Божията ръка тежи върху него, сърцето ми го съжалява нежно и страда, че не мога да поема на моите претоварени с грижи старчески плещи и неговото бреме, за да му дам успокоение.

Той затвори очи, започна да мърмори нещо и най-сетне замълча. След малко отвори пак очи и загледа унесено наоколо си, докато

погледът му падна върху коленичилиия лорд-канцлер. Лицето му се изчерви внезапно от гняв:

— Какво, още ли си тук? Кълна се в Бога, ако не видиш работата на този изменник, митрата ти утре ще празнува поради липсата на глава, която да я краси.

Разтрепераният канцлер отговори:

— Бъдете милостив, велики господарю! Аз само чакам за държавния печат.

— Да не си загубил ума си, човече? Малкият държавен печат, който носех едно време със себе си в чужбина, е в моята съкровищница. А щом големият печат е в неизвестност, нима малкият не стига? Да не си загубил ума си? Да те няма! И слушай... не се връщай без главата.

Нещастният канцлер побърза да се отърве от опасната близост. Комисията на лордовете не загуби време да потвърди с кралското съгласие присъдата на робския парламент и да определи за следния ден обезглавяването на злочестия Норфолкски херцог, пръв пер на Англия.

---

[1] Лорд-канцлер — председател на Камарата на лордовете и пазител на държавния печат. Б.пр. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

ШЕСТВИЕТО ПО РЕКАТА

Към девет часа вечерта огромната дворцова фасада към реката блестеше от светлина. Самата река, догдето поглед стигаше към града, беше така препълнена с рибарски и увеселителни лодки, украсени с разноцветни лампиони и леко полюшвани от вълните, щото приличаше на безкрайна грейнала цветна градина, нежно полюлявана от летен вятрец. Голямата тераса с каменни стъпала, отвеждащи към водата, достатъчно просторна, за да побере войската на цяло германско княжество, беше истинско зрелище със своите редици кралски копиеносци в лъскави брони и тълпи блестящо облечени лакеи, които сновяха насам-натам и нагоре-надолу в разгара на приготовленията.

Най-после всичко живо изчезна по команда от стъпалата. Въздухът се изпълни с напрегнат, очаквателен шепот. Додето поглед стигаше, човек виждаше как хиляди хора се изправят в лодките, засенчват очи от блясъка на лампионите и факлите и се заглеждат към двореца.

Цяла флотилия от четиридесет-петдесет разкошни лодки се приближи към стъпалата. Те бяха богато позлатени, а високите им носове и кърми бяха украсени с изкусна резба. Някои бяха украсени със знамена и хоругви, други със златотъкани гоблени с извезани гербове, трети с копринени флагчета с пришити по тях сребърни звънчета, които разливаха нежни струи от радостни звуци, щом вятрецът ги залюлее, други, още по-изискани, принадлежащи на благородници от непосредствената свита на принца, имаха за бордове живописно подредени щитове с разкошни гербове. Всяка великолепно лодка се влачеше от корабче. Освен гребците, във всяко корабче имаше по няколко войници с лъскави шлемове и ризници, и група музиканти.

Група копиеносци, авангард на очакваното шествие, се появи пред главния вход, облечени в панталони на черни и тъмножълти ивици, с кадифени калпачета, украсени отстриани със сребърни рози, в куртки от тъмночервено и тъмносино сукно, с извезани със злато на

гърдите и на гърба три пера, герб на принца. Дръжките на копията им бяха обвити в заковано със златни гвоздеи червено, кадифе и украсени със сърмени пискюли. Строени отдясно и отляво, те образуваха две дълги редици, които се простираха от вратите на двореца до самата вода. Между тези две редици лакеите на принца в алени златошити ливреи постлаха плътен пъстър килим. След като стана и това, отвътре прозвучаха тръби. Музикантите в лодките отвърнаха с радостна прелюдия и двама церемониалмайстори с бели жезли излязоха с бавна и тържествена стъпка. Следваше ги сановник, който носеше жезъла на града, друг носеше подир него меч на града, няколко сержанти от градската гвардия в пълна униформа и нашивки на ръкавите, после шефът на Ордена на жарттиерата в своя плащ, няколко рицари на Ордена на банята с бяла дантела на ръкава, подир тях оръженосците им, след това съдиите в пурпурни мантии и кепета, после върховният лорд-канцлер на Англия в пурпурна мантия, подплатена с хермелинова кожа, след него депутация от градски старей в алени плащове и накрая водачите на отделните градски съсловия в официалните си мантии. След тях заслизаха по стъпалата дванадесет френски благородници в разкошно облекло — бели копринени одежди, извезани със злато, къси мантии от тъмnochервено кадифе, подплатени с виолетова тафта, и алени къси панталони. Те бяха от свитата на френския посланик, следваха ги дванадесет кавалери от свитата на испанския посланик, облечени в черно кадифе без никакви украси. Подир тях вървяха английски благородници със свитите си.

Отвътре затръбиха фанфари и вуйчото на принца, бъдещият велик херцог Съмърсет, се показва пред вратата, облечен в черен златошит жакет и червена копринена мантия, извезана със злато и поръбена със сребърна везба. Той се обърна, сне украсената с пера шапка, приведе снага в нисък поклон и тръгна заднишком, като се покланяше на всяко стъпало. Последва тръбен зов и команда:

— Път за великия и могъщ лорд Едуард, Уелски принц!

Високо над стените на двореца алени огнени езици се извисиха сред гръмотевичен грохот, от струпаната по бреговете тълпа гръмнаха оглушителни приветствия и Том Канти, причина и герой на тържеството, се показва, склонил леко царствената си глава.

Той беше великолепно облечен в бяла копринена куртка, поръбена с хермелин, с обсипан с елмази ален нагръдник. Над нея

имаше бяла златотъкана мантия, изпъстрена с тройното перо на неговия герб, подплатена със синя коприна, украсена с бисери и скъпоценни камъни, със закопчалка от брилянти. На шията му висеше Ордена на жартиерата и няколко чуждестранни княжески ордена; щом го озареше светлината, накитите я отразяваха с ослепителен блясък. О, Том Канти, роден в бордей, отраснал из лондонската кал, свикнал на дрипи, нечистота и нищета, какво зрелище за тебе!

ДЕСЕТА ГЛАВА

СТРАДАНИЯТА НА ПРИНЦА

Оставихме Джон Канти да влачи истинския принц в Офъл Корт, следван от шумна развеселена тълпа. Само един човек се застъпи за пленника, но никой не му обърна внимание — едва ли дори го чуха сред олелията. Принцът все още се мъчеше да се отърве и се гневеше на обноските, които трябваше да търпи, докато Джон Канти, загубил и малкото останало му търпение, вдигна над главата му своята дъбова тояга. Единственият защитник на момчето скочи да спре ръката на Джон и ударът се стовари върху китката на собствената му ръка.

— Ще се месиш, така ли? — изрева Канти. — Ето ти наградата тогава.

Тоягата се стовари върху главата на защитника, чу се стон, една тъмна фигура падна на земята и след миг остана да лежи там в мрака съвсем сама. Тълпата избърза напред, без да се разтревожи от станалото.

След малко принцът се озова в жилището на Джон Канти, който затвори вратата под носа на тълпата. При мътната светлина на лоена свещ, поставена в гърлото на бутилка, той можа да различи в общи черти отвратителната бърлога и обитателите ѝ. Две раздърпани момичета и една жена на средна възраст се бяха свили до стената в единия ъгъл с изражение на животни, свикнали на лоши обноси, каквито очакваха уплашено и сега. От друг ъгъл надничаше сбръчкана вещица с разчорлени посивели коси и зъл поглед. На нея именно Джон Канти каза:

— Слушай, ще чуеш чудесно театро. Не го прекъсвай, докато те развлича, после удряй на воля. Заставай, момче. И повтори пак глупостите си, ако не си ги забравил. Кажи си името. Кой си?

Лицето на принца пламна отново от гняв, той погледна упорито и възмутено мъжа право в очите и каза:

— Невъзпитано е човек като тебе да ми заповядва да говоря. Казвам ти пак, както ти казах и по-рано: аз съм Едуард, Уелският

принц, и никой друг.

Смаяна от този отговор, вещицата се закова на мястото си и почти се задъха. Тя загледа принца с тъпо учудване, което така развесели непрокопсания ѝ син, че го накара да се разсмее с глас. Но въздействието върху майката и сестрите на Том Канти беше друго. Страхът от телесни страдания отстъпи веднага място на друга тревога. Те изтичаха със смутен и страдащ израз, като викаха:

— Горкият Том, горкото момче!

Майката коленичи пред принца, сложи ръце на раменете му, загледа го жално с насълзени очи и каза:

— Горкото ми момче, глупавото четене завърши най-последното си дело, като ти взе ума. Ох, защо се бе залепил за книгите, когато толкова те предупреждавах да се пазиш от тях? Разби ти майчиното си сърце.

Принцът я погледна в лицето и каза кротко:

— Синът ти е добре и не е загубил ума си, мадам. Успокой се, заведи ме в двореца, където се намира той, и баща ми, кралят, ще ти го върне веднага.

— Баща ти, кралят! О, чедо мое, не казвай тия думи, които могат да донесат смърт за тебе и разорение за всички твои близки. Прогони този ужасен сън. Възвърни нещастната си блуждаеща памет. Погледни ме. Не съм ли майка ти, която те е родила и те обича?

Принцът поклати глава и каза неохотно:

— Бог вижда колко ми е тежко да наскърбя сърцето ти, но аз наистина никога досега не съм виждал твоето лице.

Жената седна на пода, закри лице с ръцете си и отчаяно зариди.

— Да продължим театро! — изкрещя Канти. — Хайде, Нан, хайде, Бет! Невъзпитани момичета! Та прави ли ще стоите в присъствието на принца? На колене, дрипава измет, поклонете му се!

Той придружи пак думите си с дрезгав смях. Девойките започнаха да се застъпват плахо за брата си, Нан каза:

— Ако го оставиш да поспи, тате, почивката и сънят ще излекуват лудостта му, остави го, моля ти се.

— Остави го, тате — каза и Бет. — Той е много по-изтощен от друг път. Утре ще бъде пак на себе си, ще проси усърдно и няма да се върне с празни ръце.

От тази забележка веселостта на бащата се изпари и мисълта му се върна към печалбата. Той се обърна гневно към принца с думите:

— Утре трябва да платим два пенса на стопанина, на тоя бордей, два пенса, запомни, целия наем за половин година, иначе ще ни дадат пътя. Покажи какво си събрал с ленивата си просия.

Принцът отвърна:

— Не ме оскърявай с твоите просташки въпроси. Повтарям ти, че съм кралски син.

Широката длан на Канти се стовари звучно върху рамото на принца и той политна в обятията на добрата жена на Канти, която го притисна до гърдите си, заслонявайки го със собственото си тяло от пороя удари и плесници. Уплашените момичета се отдръпнаха в ъгъла, но бабата тръгна усърдно да помогне на сина си. Принцът се изтръгна от ръцете на мисис Канти и извика:

— Няма да страдаш заради мене, мадам. Остави тия свини да правят каквото искат, но само с мене.

Тези думи вбесиха дотолкова свинете, щото те се заловиха за работа, без да губят време. И двамата набиха здраво момчето, след това набиха момичетата и майката за проявеното съчувствие към жертвата.

— А сега — каза Канти — лягайте всички. Увеселението ме измори.

Угасиха свещта и семейството се настани да спи. Щом главата на семейството и майка му захъркаха, девойките приплъзнаха до принца и го завиха грижливо със слама и дрипи, майката също приплъзля до него, погали го по косите и заплака, като мълвеше на ухото му недоизречени утешителни и съчувствени слова. Скрила му бе нещичко за ядене, но мъките бяха отнели на момчето всяка охота... поне за черните безвкусни корички хляб. То бе трогнато от нейната смела и скъпо платена закрила, както и от състраданието ѝ, благодари ѝ с благородни княжески изрази, помоли я да иде да спи и да се опита да забрави грижите си. И пак добави, че баща му, кралят, не ще остави без награда нейната вяръност, доброта и преданост. Това възвръщане на „лудостта“ му се заби отново в сърцето ѝ, тя го притисна пак няколко пъти до гърдите си и най-послед се върна обляна в сълзи на постелята си.

Докато лежеше, продължавайки да размишлява и да страда, в съзнанието ѝ започна да се промъква предположението, че у това момче има нещо неопределимо, което липсва както на полуделия, така и на здравия Том Канти. Тя не можеше да опише това нещо, нито да каже какво точно е то, но острият ѝ майчински усет все пак го откриваше и долавяше. Ами ако момчето наистина не е нейният син? О, това е немислимо! Тя почти се усмихна при тази мисъл, въпреки всичките си скърби и тревоги. И все пак разбра, че тази мисъл няма да се „махне“, а ще продължи да я смуцава. Тя я преследваше, не я напускаше, отказваше да се махне или да бъде пренебрегната. Най-после майката разбра, че не ще има мир, докато не измисли някое доказателство, което би установило ясно и безспорно дали това момче е синът ѝ и би прогонило по този начин уморителните и тревожни съмнения. Да, това беше очевидно правилният път да излезе от мъчнотията и тя се залови веднага да измисли такова доказателство. Но по-лесно беше да намисли този план, отколкото да го изпълни. Тя прехвърляше в ума си едно по едно най-различни доказателства, но беше принудена да отхвърли всички... Ни едно не беше напълно сигурно, напълно свършено, а несвършено доказателство не можеше да я задоволи. Явно беше, че напразно си блъска главата, изглеждаше очевидно, че трябва да се откаже от намерението си. Докато угнетителната мисъл минаваше през ума ѝ, слухът ѝ долови спокойното дишане на момчето и тя разбра, че е заспало. А докато слушаше, отмереното дишане бе нарушено от тих внезапен вик като при тревожен сън. Това случайно извикване я подсети изведнъж за план, който струваше колкото всички старателно обмислени опити. Тя се зае веднага трескаво, но безшумно да запали отново свещта, като си мърмореше:

— Ако го бях видяла тогава, щях да зная! Откакто се стресна като малък, когато барутът избухна пред него, всеки път, когато се е стряскал внезапно насън или при замисляне, той закрива очите си с ръка, както стори тогава, и то не както постъпват другите хора — с дланта навътре, — а всякога с дланта навън... Сто пъти съм го виждала и ни веднъж не е постъпвал другояче, нито е забравил да го стори. Да, скоро ще разбере!

Тя се примъкна до спящото момче със засенчена свещ в ръка. Наведе се внимателно и тъжно над него, почти без да диша от

сдържана възбуда, после освети неочаквано лицето му и чукна кокалчетата на пръстите си о пода до ухото му. Заспалото момче отвори очи, погледна замаяно наоколо си, но не направи никакво особено движение с ръка.

Нещастната жена бе просто сразена от изненада и скръб, но се постара да скрие вълнението си и да успокои момчето да заспи отново, после се отстри и започна да размишлява тъжно насаме за съкрушителната последица от опита. Мъчеше се да се убеди, че полудяването на Том е прогонило обичайния жест, но не успяваше.

— Не — казваше си тя, — ръцете му не са луди, те не могат да се отучат за толкова кратко време от един толкова отдавнашен навик. Ох, какъв тежък ден!

Но надеждата беше сега така упорита, както и доскорошното съмнение, тя не можеше да се съгласи с присъдата на опита, трябваше да опита още веднъж... Пропускът беше може би случаен, затова стресна момчето в съня и втори, и трети път през кратки промеждутъци... Но последицата беше същата, както и при първия опит; тогава се завлече до постелята си и заспа измъчено, като си казваше:

„Не мога да го изоставя... не, не мога, не мога... То трябва да бъде моето момче!“

След като майката престана да прекъсва съня му и след като болките постепенно стихнаха, страшната умора най-после затвори очите на принца в дълбок възстановителен сън. Часовете отлитаха, а той спеше като мъртвец. Така минаха четири-пет часа. След това унесът му започна да се разведрява. Най-после, полузаспал-полубуден, той промълви:

— Сър Уилям? — След миг: — Ей, сър Уилям Хърбърт! Ела по-скоро насам да чуеш един чудноват сън... Чуваш ли, сър Уилям? Помислих, човече, че съм станал просяк и... Ей, телохранители, сър Уилям? Няма ли тук слуга? Ах, тежко на...

— Какво те измъчва? — запита някой с шепот до него. — Кого викаш?

— Сър Уилям Хърбърт. Ти коя си?

— Аз ли? Та коя друга, ако не сестра ти Нан? О, Том, забравих! Ти си все още луд... Клето момче, ти си все още лудо! Да не бях се

събудила да го видя пак! Но дръж езика си, моля ти се, защото иначе ще пребият всинца ни до смърт!

Слисаният принц се понадигна наполовина, но острата болка от вкочаняването и от синините го опомни и той се отпусна отново в мръсната слама, като простена:

— Уви, значи не е било сън!

В един миг тежките грижи и страданията, прогонени от съня, го завладяха отново и той осъзна, че не е вече гален принц, към когото са насочени обожаващите погледи на цял народ, а просяк, отритнат от обществото, облечен в дрипи пленник, заобиколен от просяци и крадци в бърлогата, пригодна само за зверове.

Въпреки мъката си той долови весели звуци и викове, които идваха откъм съседното жилище. В следния миг някой почука рязко на вратата. Джон Канти престана да хърка и запита:

— Кой хлопна? Какво искаш?

Един глас отвърна:

— Знаеш ли кого си пребил със сопата си?

— Не. Нито знаая, нито ме е грижа.

— Навярно ще промениш много скоро мнението си. Ако искаш да си спасиш шията, само бягството може да ти помогне. Човекът издъхва в тоя миг. Бил е свещеникът, отец Андрю!

— Милостиви Боже! — извика Канти. Събуди семейството и заповяда дрезгаво: — Ставайте и офейквайте... или останете дето сте и мрете!

Не минаха и пет минути, и семейството на Канти хукна из улицата. Джон Канти държеше принца за китката, влачеше го из тъмния път и го предупреждаваше тихо:

— Дръж си езика, изкукуригал глупчо, и не казвай името ни. Аз ще си избира ново име, за да отклоня ония песове, стражарите, от дирите ни. Дръж си езика, повтарям!

А на другите членове от семейството изръмжа:

— Ако се случи да се разделим, всеки да тръгне към Лондонския мост; който стигне до последния платнарски дюкян на моста, да почака там, докато се домъкнат и другите, след това ще избягаме заедно в Съдърк.

В този миг цялото семейство се озова внезапно от тъмно на светло и не само на светло, но и сред тълпа, която пееше, танцуваше и

свиреше по брега. Додето поглед стигаше, надолу и нагоре по Темза се виждаха редица празнични огньове. Лондонският мост беше илюминиран, Съдъркският също, цялата река бе светнала от сиянието на разноцветни светлини, а непрекъснато избухващите фойерверки изпълваха небесата със сложни, сливащи се светкавици и тъст порой от ослепителни искри, които почти превръщаха нощта в ден, навред се виждаха ликуващи тълпи, цял Лондон като че беше навън.

Джон Канти изруга яростно и заповяда да се върнат назад, но беше много късно. И той, и челядта му бяха погълнати от бръмчащия човешки кошер и почти моментално се изгубиха. Принцът не остана с челядта. Канти продължаваше да го стиска за ръката. Сърцето на принца се разтуптя от надежда за спасение. Докато се мъчеше да се промъкне из тълпата, Канти блъсна грубо някакъв намръщен, порядъчно пийнал лодкар, който сложи на рамото му голямата си ръка:

— Къде си се разбързал, приятелю? Защо си тровиш душата с мръсни грижи, когато всички порядъчни и верни люде празнуват?

— Не е твоя работа — отвърна грубо Канти. — Сваляй лапата си и ме пусни да мина.

— Щом е така, аз пък казвам, че няма да минеш, докато не пийнеш за здравето на Уелския принц — отвърна лодкарят и му препречи решително пътя.

— Дай ми купа тогава, ама по-скоро, по-скоро!

Насъбрали се бяха и други гуляйджии.

— Купата, купата! — развикаха се те. — Накарай тоя сърдит негодник да пие наздравица, инак ще го пратим за храна на рибите.

Донесоха голяма купа за наздравици, лодкарят я грабна за дръжката, вдигна с другата си ръка края на въображаемата кърпа и поднесе според установения старинен обичай купата на Канти, който я пое за другата ѝ дръжка и пак според старинния обичай вдигна с другата си ръка капака. По този начин принцът остана за миг свободен. Без да губи време, той се шмугна сред гората от човешки нозе и изчезна. След миг беше вече невъзможно да разбере сред това люшкащо се живо море дали то не е Атлантическият океан, а самият той — загубена в него пара.

Принцът разбра скоро това и веднага се зае със собствената си съдба, без да мисли вече за Джон Канти. Много скоро разбра и нещо друго. Именно, че градът чества някакъв мним Уелски принц на негово

място. Не беше мъчно да заключи, че беднячето Том Канти се е възползвало от невероятния щастлив случай и е станало самозванец.

Оставаше следователно само една възможност — да си проправи път до Гилдхол, да се обади и да изобличи измамника. Реши, освен това, че на Том ще трябва да бъде дадено достатъчно време да подготви душата си, а след това да бъде обесен, изтърбушен и насечен според тогавашните закони и обичаи при провинение в държавна измяна.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

В ГИЛДХОЛ

Придружен от разкошна флотилия, кралският кораб плаваше тържествено по Темза сред безброй осветени лодки. Въздухът кънтеше от музика, по бреговете пламтяха увеселителни огньове, далечният град беше забулен в меко сияние от безбройните невидими огньове, в небето над него се извисяваха стройни кули, украсени със скъпоценни камъни. Непрестанен глух рев от приветствия и топовни залпове приветстваше от бреговете шестващата флотилия.

За Том Канти, почти невидим сред копринените възглавници, тези викове и гледки бяха неизказано красиво и замайващо чудо. За малките му спътници, седнали до него — принцеса Елизабет и лейди Джейн Грей — те бяха нещо съвсем обикновено.

Когато стигна до Даугейт, флотилията пое по бистрите води на Уолбрук (засипан от два века насам под цели акри строежи), към Бъклърсбъри, покрай къщи, под отрупани с народ и блестящо осветени мостове, за да спре накрая в басейна, наричан сега Бардж Ярд, в сърцето на стария Лондон. Том слезе от кораба и заедно с блестящото шествие мина през Чипсайд, по краткия път от Олд Джюри и Бейсингол за Гилдхол.

Том и младите дами бяха посрещнати с подobaваща тържественост от лорд-мера и старейте на Сити^[1] със златни верижки и парадни алени тоги, след това ги отведоха под разкошен балдахин в дъното на голямата зала, предшествани от херолди, които възвестяваха идването им, както и от церемониалния жезъл и меч. Всички лордове и лейди, които щяха да прислужват на Том и двете му спътнички, заеха места зад столовете им.

Около друга трапеза насядаха придворните и други благородни гости заедно с градските първенци, а членовете на Долната камара и обикновените граждани заеха места около множество маси долу. Застанали на пиедесталите си, великаните Гог и Магог — старинните пазители на града — съзерцаваха зрелището с очи, свикнали да го

наблюдават през безброй поколения. Тръбачите възвестиха началото на тържеството, един дебел майордом^[2] се показва пред прага на една врата отляво, последван от прислужници, носещи с внушителна тържественост димящия и готов за разрязване кралски баронбиф^[3].

След молитвата Том, подготвен предварително, стана, а с него и всички присъстващи, и отпи заедно с принцеса Елизабет няколко глътки от голяма златна чаша за наздравици. След това чашата мина у лейди Джейн и обиколи цялото събрание. Така започна банкетът.

Към полунощ пиршеството беше в разгара си. Настъпи едно от живописните зрелища, на което толкова много се възхищаваха в старинния град. Описанието му се пази и до днес, предадено с чудноватия език на летописец очевидец:

„Като им направиха място, в залата влязоха един барон и един граф, облечени като турци в дълги златошити тоги, с шапки от тъмночервено кадифе с големи златни вензели, препасали бяха по две саби, наричани ятагани, окачени на позлатени колани. След това влязоха друг барон и друг граф в дълги тоги от жълта коприна на бели ивици с червена нишка през средата и сиви кожени калпаци според руската мода, всеки държеше в ръце брадвичка и беше в ботуши с извити нагоре върхове. Подир тях влезе един рицар, след него министърът на флотата заедно с петима благородници в тъмночервени кадифени жакети, дълбоко изрязани отзад и отпред и завързани на гърдите със сребърни верижки, върху тези дрехи имаха къси наметала от тъмночервен атлаз, шапките им бяха с фазанови пера като на танцовачи. Тяхното облекло беше според пруската мода факлоносците, стотина на брой, бяха облечени като маври, с почернени лица и дрехи от тъмночервена и тъмнозелена коприна. Подир тях идваха артистите. Маскираните менестрели започнаха да танцуват и всички лордове и дами танцуваха така лудо, че беше истинско удоволствие да ги гледаш.“

Докато Том гледаше от естрадата „лудото“ танцуване, самозабравил се от възхищение пред ослепителната вихрушка от калейдоскопни багри, която се въртеше в нозете му, дрипавият истински Уелски принц изявяваше навън правата и патилата си, изобличаваше измамника и настояваше да влезе в Гилдхол! Хората се забавляваха неимоверно от това произшествие, блъскаха се, протягаха врат да видят малкия размирник. Най-после започнаха умишлено да му се надсмиват и подиграват, за да го разгневят още повече. Той се бе просълзил от огорчение, но не отстъпваше и се държеше с царствено достойнство пред тълпата. Последваха нови подигравки, нови насмешки го ужилиха и той се провикна:

— Пак ви повтарям, невъзпитани простаци, че съм Уелският принц! И макар да съм сам и безпомощен, макар никой да не иска да ме утеши и да ми помогне, пак не ще се откажа да защитавам правата си!

— И да си, и да не си принц, ти си храбро момче и не си сам. Аз заставам до тебе, за да ти докажа, че е така, и помни, че не ще намериш никога по-добър приятел от Майлс Хендън. Не си изморявай устата, момче. Аз разбирам по-добре от тебе езика на тия мръсни плъхове.

По облекло, външност и държание говорещият приличаше на дон Сезар де Басан^[4]. Беше висок, едър и строен. Куртката и панталоните му бяха от скъпа, но избеляла и износена материя, а сърмената им везба беше потъмняла, плисетата на яката и ръкавите бяха измачкани, перото на нахлупената шапка беше пречупено, оскубано и съмнително наглед, на кръста му висеше рапира в ръждясала ножница, самонадеяното му държане показваше веднага, че е готов за бой. Думите на тази невероятна личност бяха посрещнати веднага с подигравки и смехове. Някой извика:

— И този е някой предрешен принц!

— Дръж си езика, приятелю! Тоя изглежда опасен!

— Наистина... така изглежда... Виж погледа му!

— Издърпайте момчето от него... Карайте палето на водопой!

Под влиянието на това щастливо хрумване някой сложи ръка върху принца, но дългата сабя на непознатия бе измъкната веднага от ножницата и този, който се бе намесил, тупна на земята, ударен с тъпата ѝ страна. В следния миг десетки гласове се развикаха:

— Убийте кучето! Убийте го! Убийте го!

Тълпата заобиколи боеца, който се облегна о една стена и започна да размахва като луд дългата си сабя. Жертвите му се натъркаляха насам-натам, но морето от хора мина през тях и продължи да се нахвърля все така яростно върху него. Минутите му изглеждаха преброени, гибелта му — сигурна, но внезапно се чу тръба, някой извика: „Път за кралския вестоносец“ — и взвод конници разпръсна тълпата, която се разбяга, дето ѝ очи видят. Смелият непознат мъж прегърна принца и след малко беше вече далеко от множеството и от опасността.

Да се върнем сега в Гилдхол, Ненадейно сред ликуващите викове и шум на пиршеството се разнесе резкият звук на тръба. Мигновено настъпи тишина... Дълбоко смълчаване, сред което се чу един-единствен глас — на вестоносеца от двореца, който започна да чете напевно прокламацията пред станалото на крак заслушано множество.

Последните тържествено изречени думи бяха:

— Кралят е мъртъв!

Всички присъстващи наведоха едновременно глави, останаха така няколко мига в дълбоко мълчание, после коленичиха като един човек, протегнаха ръце към Том и мощен вик разтърси цялата сграда:

— Да живее кралят!

Смаяният поглед на нещастния Том се зарея над това изумително зрелище, спря за миг унесено върху коленичилите до него принцеси, после върху граф Хертфорд. Лицето му се озари от внезапно решение. Той прошепна на ухото на Лорд Хертфорд:

— Отговори ми искрено, по съвест и чест! Ако изрека заповед, каквато само крал има право да изрече, ще я изпълнят ли, без никой да ѝ се противопостави?

— Никой, господарю, в ни едно от тия кралства! В твоє лице е въплътена властта на Англия. Ти си крал... твоята дума е закон.

Тогава Том каза високо, ясно, въодушевено:

— Отсега нататък кралският закон ще бъде закон на милосърдие, а не на кръвопролития! Ставай и тичай! Върви в Тауър и кажи, че кралят заповяда да не умъртвяват Норфолкския херцог.

Кралските думи бяха чути и повторени из цялата зала и докато Хертфорд изхвъркваше, се разнесе друг мощен възглас:

— Кървавото царуване свърши! Да живее Едуард, кралят на Англия!

---

[1] Сити — централната част на Лондон. — Б.пр. ↑

[2] Майордом — дворецов управител. — Б.р. ↑

[3] Баронбиф — двойно, неразделено говеждо филе. — Б.пр. ↑

[4] Дон Сезар де Басан — герой от драмата на Виктор Юго „Рюи Блас“. — Б.пр. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

ПРИНЦЪТ И СПАСИТЕЛЯТ МУ

Щом се отърваха от тълпата, Майлс Хендън и малкият принц тръгнаха през улици и пътеки към реката. Никой не им препречи пътя, докато стигнаха до Лондонския мост, там се озоваха отново сред множеството. Хендън държеше здраво княжеската, всъщност кралската ръка. Голямата новина се бе вече разчула и момчето я узна от едновременния вик на хиляди гърла:

— Кралят е мъртъв!

Нещастното дете изтръпна и потрепери от вестта. То чувстваше колко голяма е тая загуба за него и изпитваше голяма скръб, защото мрачният тиран, плашилото за всички други, беше всякога нежен с него. Погледът му се премрежи от сълзи. То се почувства за миг изоставено, отхвърлено, най-самотното от всички божи твари... После нощта бе разтърсена от нестихващ оглушителен вик:

— Да живее крал Едуард Шести!

Сега погледът му светна, то почувства неизразима гордост.

„Ах, помисли то, какво велико и чудно нещо е... че съм крал!“

Нашите двама приятели си пробиваха бавно път сред множеството по Лондонския мост. Тази постройка отпреди шестстотин години, един винаги шумен и многолюден път, беше много чудновата, защото от двете ѝ страни, от единия до другия край на реката, се издигаха долепени един до друг големи и малки магазини с жилища над тях. Мостът беше един вид отделен град, той имаше своя странноприемница, свои пивници, хлебопекарни, улични продавачи, пазар за храни, ръчна промишленост и дори черква. Двата си съседа, които свързваше — Лондон и Съдърк той смяташе за доста добри предградия без особена забележителност. Той беше, така да се каже, отделна община, тесен град с една-единствена улица, дълга една пета от милята, той имаше население колкото някое село, всеки негов жител познаваше отблизо съгражданите си, познавал бе бащите и майките им, както и всичките им семейни тайни. Той имаше, разбира се, и

своята аристокрация — изискани стари родове на месари, хлебари и тям подобни, притежавали все същите стари жилища в продължение на пет-шест столетия и знаещи историята на моста от начало до край заедно с всичките ѝ странни предания; те говореха свой особен език, мислеха по особен начин, лъжеха също така особено, непрестанно, спокойно и прямо. Население, което можеше да бъде само тесногръдо, невежо и самомнително. На моста се раждаха и израстваха деца, които остаряваха и умираха там, без да са стъпили нягде другаде, освен на Лондонския мост. Такива хора естествено ще си въобразяват, че огромните тълпи, които се изнизваха денонощно по тая улица сред порой от викове, крясъци, цвилене, мучене, блеене и глух тропот, са единственото ценно нещо на тоя свят, а самите те са неговите собственици. Такива бяха всъщност или поне можеха да си представят, че са, когато някой завръщащ се крал или герой придаваше на моста мимолетна слава, защото отникъде другаде човек не може да има такава продължителна, близка и непрекъсната гледка към минаващите редици.

Хората, родени и израснали на моста, намираха, че животът другаде е непоносимо скучен и безсмислен. Разправят, че един старец напуснал Лондонския мост на седемдесет и една година и се оттеглил на село. Но там се въртял по цяла нощ в леглото си, без да може да заспи — толкова тежка, страшна и мъчителна била пълната тишина. Най-после, отслабнал и пребледнял като привидение, той се върнал изнурен в стария си дом, където намерил отново покой и приятни сънища под приспивните звуци на плискащите се води и тътнежа, трясъка и грохота на Лондонския мост.

По времето, което описваме, мостът представляваше за децата си „нагледно обучение“ по английска история — пред входовете му стърчаха на железни копия посинелите полуразложени глави на прочути хора. Но ние се отклоняваме.

Хендън живееше в малка странноприемница на моста. Когато приближаваше входа ѝ с малкия си приятел, нечий груб глас каза:

— Идваш си значи най-после! Можеш да си сигурен, че сега вече няма да ми се изплъзнеш, като ти смажа кокалите, ще се научиш да не ме караш друг път да чакам толкова...

И Джон Канти протегна ръка да дръпне момчето. Майлс Хендън му препречи пътя.

— Не бързай толкова, приятелю. Струва ми се, че си неуместно груб. Какво ти е това момче?

— Щом смяташ, че трябва да се месиш в чуждите работи, ще ти кажа: син ми е.

— Лъже! — извика гневно малкият крал.

— Смела приказка, на която вярвам, все едно дали главичката ти е с ума си или не, моето момче. И да е, и да не е твой баща, този мръсен негодник няма да те вземе, за да те бие и измъчва, както се заканва, ако искаш да останеш при мене.

— Искам, искам... аз не го познавам, мразя го и по-скоро бих умрял, отколкото да тръгна с него.

— Тогава работата е наред и няма какво повече да приказваме.

— Ще видим! — изкрещя Джон Канти, като заобиколи Хендън, за да улови момчето. — Насила ще го...

— Само го пипни, жива мършо, и ще те насека като гъска! — каза Хендън, като му препречи пътя и сложи ръка върху дръжката на сабята си. Канти се отдръпна. — Слушай сега: аз взех това момче под закрилата си, когато тълпа от такива като тебе щеше да го измъчва, а може би и да го убие. Да не мислиш, че сега ще го изоставя на по-лоша участ? Защото все едно дали си, или не си негов баща — а пък да си кажа правото, мисля, че лъжеш, една прилична бърза смърт е за такова дете много по-добра, отколкото живот в ръце като твоите. Тръгвай веднага по пътя си, защото не обичам празни приказки и не съм много търпелив по природа.

Продължавайки да заплашва и ругае полугласно, Джон се отдалечи и скоро се изгуби в тълпата. Хендън се качи с госта си в своята, стая на третия етаж, където поръча да им занесат вечеря. Жилището беше бедно, със сиромашко легло и разхвърляни вехти мебели, осветяваха го две мъждиви свещи. Малкият крал се дотътри до леглото и веднага легна, съвсем изтощен от глад и умора. Прекарал бе на крак почти цяло денонощие (защото сега беше вече към три часа след полунощ), без да хапне нещо през цялото време.

— Моля ти се, повикай ме, когато сложат трапезата — измърмори сънливо той и потъна веднага в дълбок сън.

В погледа на Хендън светна усмивка.

„Гледай го ти! — каза си той. — Това просяче се настани без никакво стеснение в чуждото жилище и легло, сякаш им е стопанин,

без никакво «ако позволите», «ако ви е угодно» и така нататък. Той се нарича в бълнуванията си Уелски принц и смело се държи като принц. Горкото изоставено мишле, сигурно се е побъркало от бой. Както и да е, аз ще му стана другар, спасих то и това ме привърза здраво към него. Обикнах вече дръзкото мошениче. Колко войнствено бе застанало срещу мръсната сган и колко предизвикателно я гледаше! А какво е хубавичко, нежно и мило, след като сънят прогони тревогите и скърбите му! Аз ще го уча, ще го излекувам, ще му бъда по-голям брат, ще се грижа за него и ще го пазя, а който се опита да го осмива или да му пакости, най-добре ще стори да си поръча саван, защото ще му потръбва, ако ще и да ме изгорят подир това!“

Той се наведе над детето и го загледа с любов и състрадание, като милваше нежно детските бузи и оправяше разрошените къдрици с голямата си мургава ръка. Детето леко потрепна.

„Ех, че мъжка работа! — промълви Хендън. — Оставих го да спи незавито и да се простуди. Какво да правя сега? Ако го вдигна, за да взема одеялото, ще се събуди, а пък е капнало за сън.“

Той се огледа за някаква друга завивка и като не намери нищо, съблече куртката си и зави момчето с нея, като си каза: „Аз съм свикнал на студ и оскъдно облекло, та няма да ми стане нищо.“

После започна да се разхожда из стаята, за да се топли, продължавайки да разговаря сам.

„Болният мозък го убеждава, че е Уелски принц; странно би било да имаме Уелски принц, когато досегашният Уелски принц не е вече принц, а крал... защото нещастният му ум е обзет от едно хрумване и няма да разсъди, че сега трябва да не се нарича вече принц, а крал... Ако баща ми е още жив след седемте години, през които не чух нищо за него в чуждестранната тъмница, той би подслонил великодушно заради мене горкото момче, същото би сторил и големият ми брат Артър, другият ми брат Хю... Но аз ще разбия черепа на този лукав, зъл скот, ако дръзне да се намеси! Да, нататък ще тръгнем, и то веднага.“

Един прислужник внесе ядене, от което се вдигаше пара, сложи го на борова масичка, нареди столовете и излезе, оставяйки незначителните гости да си прислужват сами. Той затръшна вратата и събуди момчето, което седна и се огледа радостно, но изражението му скоро се помрачи и то промърмори с въздишка:

— Уви, за жалост само съм сънувал.

След това зърна куртката на Майлс Хендън, премести поглед от нея към него, разбра каква жертва е направил и му каза любезно:

— Ти си добър към мене, наистина си много добър. Вземи и се облечи, не ми трябва вече.

После стана, отиде до умивалника в ъгъла и зачака. Хендън каза весело:

— Сега ще похапнем чудесно, защото яденето е вкусно и топло, след подремването и похапването ще станеш пак юначе!

Момчето не отговори, само изгледа изненадано и нетърпеливо високия рицар. Хендън се учуди и каза:

— Какво не е в ред?

— Искам да се измия, сър.

— О, това ли било! Няма защо да искаш позволение от Майлс Хендън за каквото и да е. Чувствай се като у дома си и се разпореждай на воля с всичките му вещи.

Но момчето продължаваше да стои, без да мръдне, дори веднъж-дваж тупна нетърпеливо с краче. Хендън беше съвсем смаян. И каза:

— Какво има?

— Полей ми, моля ти се, без много приказки!

Хендън съдържа смеха си, каза си: „Ей Богу, възхитително!“, приближи се бързо и изпълни заповедта на нахалното хлапе, после застана като слисан, докато нова заповед: „Хайде... кърпата!“ — внезапно го опомни.

Той взе една кърпа, окачена до самото момче, и му я подаде, без да продума. След това се изми сам; през това време храненикът му седна пред трапезата и се приготви да яде. Хендън привърши набързо измиването си, дръпна втория стол и щеше вече да седне до трапезата, когато момчето каза възмутено:

— Стой! Да не искаш да седнеш в присъствието на краля?

Този удар порази Хендън до мозъка на костите. „Уви! — промълви той на себе си. — Лудостта на горкото дете върви в крак с времето! Променила се е заедно с промяната в кралството и то си въобразява сега, че е крал! Ще трябва да се нагодя и към това хрумване... Няма друго спасение... Иначе може да ме прати в Тауър!“

Развеселен от шегата си, той отдръпна стола, застана зад краля и започна да му прислужва колкото може по-учтиво.

Докато се хранеше, кралят посмекчи малко държането си и дори му се поиска да се разговори.

— Струва ми се — каза той, — че се казваш Майлс Хендън, ако съм чул правилно.

— Да, господарю — отговори Майлс, после си каза: „Ако искам да се нагаждам към лудостта на горкото дете, трябва да го наричам «господарю», «Ваше величество», да не върша нещата наполовина, да се придържам строго о ролята си, иначе ще я играя лошо и ще навредя на доброто си и милосърдно дело.“

Кралят се ободри с втора чашка вино и каза:

— Бих искал да те опозная... разкажи ми кой си. Имаш храбро и благородно държане... Благородник ли си?

— От най-дребните дворяни, Ваше величество. Баща ми е баронет... от дребните лордове по рицарски заслуги^[1]... Сър Ричард Хендън от Хендън Хол, до Мънкс Холм в Кент.

— Не си спомням това име. Продължавай... Разкажи ми живота си.

— Няма много за разказване, Ваше величество, но все може да ви позабавлявам половин час, като няма с какво друго. Баща ми, сър Ричард, е много богат и великодушен. Майка ми почина още докато бях момче. Имам двама братя: Артър, по-голям от мене, със сърце като на баща си, и Хю, по-малък от мене, дребнав, алчен, вероломен, покварен, некадърен... влечуго. Такъв си беше още от люлката, такъв беше и преди десет години, когато го видях за последен път... жив разбойник на деветнадесет години. Аз бях на двадесет тогава, а пък Артър на двадесет и две. От рода ни беше останала само лейди Едит, наша братовчедка... Тогава беше шестнадесетгодишна... красива, нежна, добра, графска дъщеря, последна потомка от рода си, наследница на голямо богатство и отнета титла. Баща ми беше неин настойник. Аз я обичах, обичаше ме и тя, но още от люлка беше сгодена за Артър и сър Ричард не искаше и да чуе за разтрогване на годежа. Артър обичаше друга девойка и настояваше да не се отчайваме, да не губим надежда, че отлагането и някоя щастлива случайност ще увенчаят един ден с успех и неговата, и нашата мечта. Хю обичаше богатството на лейди Едит, макар да казваше, че обича нея... Той винаги говореше едно, а мислеше друго. Но напразно се стараяше да спечели девойката, той можеше да мами само баща ми,

никого друго. Баща ми го обичаше, доверяваше му се и му вярваше повече, отколкото на когото и да е, защото Хю беше най-малкият и защото всички го мразеха — тези две обстоятелства са били във всички времена достатъчни да спечелят особената любов на родителите, а пък Хю имаше и мазен, убедителен език, с възхитителна дарба да лъже... качества, които страшно помагат за засилването на една сляпа любов. Аз бях буен... всъщност бих могъл да кажа дори много буен, макар че буйността ми беше невинна, защото никому, освен на мене не носеше вреда, срам и загуби, нямаше нито следа от престъпност, подлост или каквото и да е качество, неподобаващо на почтения ми произход. Но брат ми Хю използва много добре тези мои недостатъци... Той виждаше, че брат ни Артър не е много здрав, и се надяваше, че ще може да се възползва от смъртта му, ако успее да ме премахне от пътя си... Но това е дълга история, добри ми господарю, и не заслужава да се разказва. Накратко, този брат изкусно преувеличаваше грешките ми и ги представяше като престъпления; подлостта му свърши с това, че откри в жилището ни една копринена подвижна стълба... скрита там от самия него... и с подкупените показания на прислугата и други лъжци убеди баща ми, че съм възнамерявал да отвлека Едит и да се ожения за нея, пренебрегвайки дръзко волята му... Баща ми каза, че три години изгнание от дома и от Англия може би ще ме направят войник и ще ме вразумят. Изкарах дълго изпитание във войни в Европа, преживях великолепни патила, лишения и приключения, при последното сражение бях пленен и прекарах седем години в чуждестранна тъмница. С хитрост и смелост успях да се измъкна най-после на воля и избягах право тук, току-що пристигнах, без пари и дрехи, а главното, без да зная какво е станало през тия седем години в Хендън Хол е обитателите и имота. Ако ви е угодно, господарю, кратката ми история завърши.

— Ти си бил позорно изигран! — каза гневно малкият крал. — Но аз ще те възнаградя... Кълна се в светия кръст! Кралска дума!

Въодушевен от разказа за бедите на Майлс, той се разприказва и разправи от край до край пред слисания слушател неотколешните си мъки. Когато завърши, Майлс си каза: „Уви, какво въображение има! Това наистина не е обикновен мозък — иначе, все едно дали е луд или с ума си, не би могъл да съчини такъв точен и ярък разказ от фантастичните небивалици, с които изтъка този странен роман.

Бедната опропастена главица! Докато аз съм жив, няма да останеш без приятел и подслон! Никога няма да се отделиш от мене, ще бъдеш мое съкровище, мое другарче. И ще те излекувам... Да, ще оздравееш... ще се прославиш... А пък аз ще казвам с гордост: Да, мое е... Аз го прибрах, когато беше бездомно скитниче, но видях какво се крие в него, разбрах, че един ден ще се прослави... Погледнете го — не съм ли бил прав?“

Кралят заговори пак замислено, с отмерен глас:

— Ти ме спаси от обиди и позор, спаси може би живота ми, а следователно и короната. Такава услуга изисква богата награда. Кажу какво искаш и ако то е в кръга на кралската ми власт, ще го получиш.

Това невероятно предложение сепна Хендън от унеса му. Той помисли най-напред да благодари на краля и да приключи въпроса, като каже, че е изпълнил само дълга си и не желае никаква награда, но му хрумна нещо по-умно — помоли за позволение да поразмисли малко по това милостиво предложение... Кралят одобри със сериозно изражение желанието му, като каза, че е по-добре да не се избързва при въпрос от толкова голямо значение.

Майлс помисли известно време, после си рече: „Да, това именно трябва да сторя... С нищо друго не бих могъл да постигна това нещо, а пък изминалият час ми показва, че ще бъде крайно уморително и неудобно, ако сегашното положение продължи. Да, това ще му поискам: добре, че не отхвърлих случая.“ После застана на едно коляно и каза:

— Моята услуга не надминава границата на обикновен верноподанически дълг, затова няма никакво значение, но щом Ваше величество благоволява да я сметне достойна за награда, осмелявам се да поискам нещо. Преди близо четиристотин години, както Ваше величество знае, между Джон, краля на Англия, и френския крал имало голяма вражда, тогава намислили двама воина да решат спора е тъй наречения божия съд — чрез двубой. Когато двамата крале и испанският крал се събрали да наблюдават двубоя, на арената излязъл френският воин, но бил толкова страшен, че английските рицари отказали да премерят силите си с него. И спорът, който бил много важен, без малко щял да се реши във вреда на Англия поради неявяване. В това време в Тауър се намирал лорд Де Кърси, най-юначният човек в Англия, лишен от титлата и владенията си и сломен

от дългия затвор. Обърнали се към него, той се съгласил и пристигнал в пълно въоръжение. Но щом зърнал огромната му снага и чул прочутото име, французинът избягал и френският крал загубил спора. Крал Джон върнал на Де Кърси титлите и владенията му и казал: „Кажки какво искаш и ще го получиш, дори ако ми струва половината кралство.“ Тогава Де Кърси коленичил, както коленича и аз сега, и отговорил: „Ето какво ще поискам, господарю, аз и наследниците ми да имаме правото да стоим с шапка в присъствието на английския крал, докато съществува английски престол.“ Молбата му била изпълнена, както е известно на Ваше величество, а тъй като този род не е останал без наследник през четиристотинте години, и до днес главата на старинния дом стои с шапка или шлем пред Негово величество краля, без някой да го упрекне или дръзне да стори нещо.^[2] Като се позовавам на този случай в подкрепа на молбата ми, моля кралят да ме удостои само с една милост и право... като предостатъчна и единствена награда, а именно: аз и моите наследници да можем винаги да седим в присъствието на английския крал!

— Стани, рицарю Майлс Хендън! — каза важно кралят, докосвайки рамото на Хендън с плоската страна на сабята му. — Стани и седни! Молбата ти е удовлетворена. Докато Англия съществува и в нея има крале, правото ти не ще бъде нарушено!

Негово величество се отдалечи замислен, а Хендън се отпусна на един стол до трапезата, като си каза: „Чудесна мисъл имах, която е цяло спасение за мене, краката ми са страшно уморени. Ако не бях се сетил, трябваше да стоя прав със седмици, докато горкото момче дойде на себе си.“ След малко продължи: „И така, станах рицар от царството на призраците и мечтите. Чудновато и странно положение наистина за здравомислещ човек като мене. Няма да се смея... пази Боже, защото това, което е така безсъдържателно за мене, за него е действително. Но и за мене в известно отношение не е лъжа, защото отразява нежната му и благородна душа.“ След малко: „Ах, какво ли ще бъде, ако ме назове с прекрасната ми титла пред хора! Колко забавно противоречие между сана и облеклото ми! Но все едно — да ме нарича както си иска, от всичко ще съм доволен.“

---

[1] Става дума за баронетите *barones minores*, различни от парламентарните баронети. — Б.а. ↑

[2] Лордовете Кингсдейл, потомци на Де Кърси, и до днес имат тази привилегия. — Б.а. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

ИЗЧЕЗВАНЕТО НА КРАЛЯ

Скоро на двамата приятели им се доспа. Кралят каза:

— Свали тия дрипи — като посочи дрехите си.

Хендън съблече момчето, без да продума, сложи го на леглото, после огледа стаята и си каза: „Настани се пак, както и по-рано, в леглото ми... ами аз какво ще правя?“ Малкият крал забеляза смущението му и го разсея с една дума, като каза сънливо:

— Ти ще спиш пред вратата като страж.

След миг, забравило грижите си, дълбоко заспа.

„Милото дете! Би трябвало да се роди крал! — промълви възхитено Хендън. — Чудесно играе ролята си!“

После се изтегна на пода пред вратата и си каза:

„И по-лошо съм изпадал през последните седем години, неблагодарност към всевишния би било да се оплаквам от сегашното си положение.“

Той заспа едва на зазоряване. Към пладне се събуди, отви спящия си храненик и му взе мярка с една връвчица. Кралят се събуди тъкмо когато Хендън бе привършил работата си, оплака се, че му е студено, и го запита какво прави.

— Свърших вече, господарю — каза Хендън. — Имам малко работа навън, но скоро ще се върна. Ти поспи, имаш нужда от сън. Чакай да те завия през глава, по-скоро да се стоплиш.

Хендън още не бе доизрекъл тия думи, когато кралят заспа. Майлс се измъкна полека, а след тридесет-четиридесет минути се вмъкна пак така безшумно, като донесе износени детски дрехи от евтин плат, но спретнати и подходящи за сезона. Той седна и започна да разтваря покупката, като си мърмореше: „С по-дълбока кесия бих намерил по-хубаво качество, но като нямам дълбока кесия, трябва да се задоволя с това, което може да достави плитката...“

„В градчето ни една жена някога живееше...“

„Сякаш се размърда... Трябва да не пея толкова гръмогласно, не бива да смущавам съня му; защото му предстои път, а пък то, горкото, е така изморено... Тая дрешка е хубава... като се позакърпи тук-там, съвсем ще се оправи. Панталоните са по-добри, но и те трябва да се пооправят... А пък обувката са много добри и здрави, на краката му ще бъде топло и сухо... Това ще е нещо ново за него, защото сигурно е свикнало да ходи босо и зиме, и лете... Ех, да бяха конците хляб, както взех за един фартинг конци за цяла година, а на това отгоре и една чудесна голяма игла без пари! Ще има да видя бял вълк, докато вдяна!“

И видя наистина. Той постъпи така, както мъжете са постъпвали и навярно ще постъпват вовеки веков: държеше иглата неподвижно и се мъчеше да прекара конеца през ухото ѝ. А жените вършат тъкмо обратното. Конецът все не попадеше в ухото, като минаваше ту от едната, ту от другата му страна или пък се прегъваше, но Хендън беше търпелив, защото неведнъж бе вършил тая работа като войник. Най-после успя да вдене, взе от скута си дрешката и се залови за работа.

„На гостилничаря съм платил... включително и днешната закуска... Остава ми толкова, колкото да купя две магарета и да преживеем два-три дни, докато стигнем до охолството, което ни чака в Хендън Хол...“

„Обичаше тя съп...“

Дявол да ме вземе! Убодох се под нокътя!... Голяма работа — и друг път е ставало... но не е приятно... Ех, малкият, ще се повеселим там! Ще се разсеят и грижите, и тъжното ти настроение...

*„Обичаше тя съпруга си нежно, ала друг един
мъж...“*

Ех, че хубави бодове! — той вдигна дрешката и я загледа възхитено. Такива едри и величествени, че оскъдните бодчета на шивача изглеждат пред тях жалки и просташки...

„Обичаше тя съпруга си нежно, ала друг един мъж...“

„Я гледай, стана! Чудесна работа, и при това бързо я свърших. Сега ще го събудя, ще го наконтя, ще му поля да се измие, ще го нахраня, после ще тръгнем за пазара при табардската странноприемница в Съдърк и... Благоволи да станеш, господарю!... Не отговаря... Хайде, господарю!... Ще трябва наистина да оскверня с докосването си свещената му особа, щом не чува в съня си. Но какво се е случило?“

Той дръпна завивките... момчето бе изчезнало!

Огледа се наоколо, занемал от изненада, едва сега забеляза, че и пъстрите дрипи на момчето липсват, разсърди се, закрещя, развика се за гостилничаря. В същия миг влезе прислужникът със закуската.

— Обяснявай веднага, дяволско изчадие, докато не си издъхнал! — изрева воинът и се втурна бясно към прислужника, който онемя веднага от уплаха и изненада. — Къде е детето?

Несвързано, с треперещ глас момчето даде исканите сведения.

— Щом излязохте оттук, Ваше благородие, един младеж дотича и каза, че Ваше благородие поръчало момчето да иде веднага при вас на моста откъм Съдърк. Доведох го веднага горе; когато събуди момчето и му предаде поръчението, то започна да мърка, че го безпокоели „толкова рано“, но веднага навлече дрипите си и излезе с младежа, като каза, че щяло да е по-възпитано Ваше благородие да дойде сам, вместо да изпраца чужд човек... После...

— После ти си глупак! Глупак, когото всеки може да измами... На бесило ще увисне целият ти род! Но бедата може и да не е толкова голяма. Надали някой ще стори зло на това дете. Отивам да го доведа. А ти пригответи масата. Чакай! Завивките са подредени така, сякаш някой спи в леглото... Случайно ли е това?

— Не зная, Ваше благородие. Видях, че младежът, който дойде за момчето, се въртеше около тях.

— Дявол да го вземе! Направил го е, за да ме заблуди... Ясно, че е искал да спечели време. Слушай! Сам ли беше младежът?

— Съвсем сам, Ваше благородие.

— Сигурен ли си?

— Сигурен съм, Ваше благородие.

— Събери пръснатите си мисли... припомни си... не бързай!

След кратко размисляне прислужникът каза:

— Никой не дойде заедно с него, но сега си спомням, че когато излезе с момчето сред тълпата на моста, един мъж с разбойническа външност изскочи някъде отблизо и тъкмо ги наближи...

— Какво стана тогава? Казвай по-скоро! — изрева нетърпеливо Хендън.

— Тъкмо тогава тълпата се струпа около тях, скри ги и аз не можах да видя нищо повече, защото ме повика господарят, ядосан беше, че съм забравил поръчаното от просбописеца печено, а всички светии ми са свидетели, че да укоряват мене за тази грешка е все едно да съдят неродено бебе за греховете на...

— Махай се от очите ми, тъпако! Подлудяваш ме с дрънкането си. Чакай! Къде бягаш? Не можеш ли да почакаш малко? Към Съдърк ли отидоха?

— Нататък, Ваше благородие... А за онова проклето печено аз съм невинен като неродено бебе и...

— Още ли си тук? И още дрънкаш? Махай се, докато не съм те удушил!

Прислужникът изчезна. Хендън изтича подир него, задмина го и хукна по стълбите, като прескачаше по две стъпала наведнъж, мърморейки: „Оня мръсен подлец е бил — който разправяше, че момчето е негов син. Загубих те, клетичко безумно господарче... Тежко ми е... защото много те обикнах! Не, не съм те загубил! Не съм те загубил, ще претърся цялата страна и ще те намеря отново. Горкото дете, закуската му е горе... заедно с моята... Не съм гладен вече, плъховете да я ядат... А пък аз да бързам! Да бързам! И нищо повече!“

Докато си проправяше бързо път сред шумното множество на моста, той си повтори няколко пъти, сякаш тази мисъл му беше особено приятна: „Мъркало, но отишло... да, отишло, защото е смятало, че го вика Майлс Хендън. Милото момче... За друго не би сторило това, разбира се.“

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

„LE ROI EST MORT — VIVE LE ROI!“^[1]

Същия ден призори Том Канти се събуди от тежък сън и загледа в тъмнината. Няколко мига лежа мълчаливо, като се опитваше да подреди обърканите си мисли и впечатления и да разбере значението им, после заговори със сдържано възхищение:

— Разбирам! Разбирам! Слава богу, пробудих се най-после! Ела, радост! Вън, грижи! Ей, Нан, Бет! Зарежете сламата и елате при мене, да ви разкажа най-невероятния сън, съчинен от нощните духове за почуда на човешката душа!... Ей, Нан, чуваш ли? Бет!...

До постелята му застана неясна фигура и един глас каза!

— Какво благоволяваш да заповядаш?

— Да заповядам ли?... О, горко ми! Познах гласа ти! Каж ми... Знаеш ли кой съм аз?

— Ти ли? Снощи беше Уелски принц, днес си мой всемилостив господар, Едуард, крал на Англия.

Том зарови глава във възглавниците и простена:

— Уви! Не е било сън! Иди да си почиваш, любезни сър... и ме остави със скръбта ми.

Том заспа отново и след малко сънува нов приятен сън. Сънува, че е лято и той си играе сам в прекрасната ливада, наричана Гудманс Филдс, когато гърбаво джудже, две педи високо, с дълги червеникави бакенбарди, се яви ненадейно пред него и каза: „Копай до тоя пън!“ Том почна да копае и намери дванадесет съвсем нови пенса — невероятно богатство! Но това не беше всичко, защото джуджето каза пак: „Аз те познавам. Ти си добро, достойно момче и неволите ти ще свършат, защото идва денят, в който ще бъдеш възнаграден. Копай тук всеки седми ден и всеки път ще намираш същото съкровище — дванадесет съвсем нови пенса. Но не казвай никому — не издавай тайната.“

След това джуджето изчезна, а Том изтича в Офъл Корт с богатството си, като си казваше: „Всяка вечер ще давам на баща си по един пенс, той ще мисли, че е от просия, ще се радва и няма вече да ме бие. По един пенс на седмица ще давам на добрия отец, който ме изучи, а на мама, Нан и Бет ще давам другите четири пенса. Ще се отървем от глада и дрипите, от страховете, треперенето и побоя.“

Стигна запъхтян до мръсния си дом, със светнали от радост очи хвърли четири пенса в скута на майка си и се провикна:

— За тебе са!... Всичките!... За тебе, Нан и Бет... И то честно спечелени, нито съм ги изпросил, нито съм ги откраднал!

Щастлива и смаяна, майката го притисна в обятията си и възкликна:

— Късно е вече... Ще благоволи ли Ваше величество да стане?

Уви! Не такъв отговор очакваше той. Сънят бе свършил — Том се бе събудил.

Том отвори очи... Богато облеченият първи камерхер бе коленичил до леглото му. Радостта от лъжовния сън се изпари... Нещастното момче разбра, че е все още затворник и крал. Стаята беше изпълнена с придворни в пурпурни мантии — дворцовият траурен цвят — и с благородните служители на владетеля. Том седна в леглото и погледна иззад тежките копринени завеси изисканите гости.

Започна се тежката церемония на обличането, през това време придворните коленичиха един след друг, изказваха почитта си и поднасяха на малкия крал съболезнованията за тежката загуба. Най-напред главният кралски оръженосец взе ризата, подаде я на кралския ловен надзирател, които я подаде на втория придворен камерхер, камерхерът на главния лесничей на Уиндзорската гора, лесничейт на третия камерхер, последният — на кралския канцлер на Ланкастърското херцогство, канцлерът — на шефа на гардероба, шефът — на кралския хералдически сановник, сановникът — на коменданта на Тауър, комендантът — на главния майордом, майордомът — на наследствения шеф на бельото, шефът — на министъра на флотата, той — на Кентърбърийския архиепископ, архиепископът — на първия камерхер, който най-послед облече собственоръчно с нея Том. На горкото смаяно дете това напомни подаването на кофи с вода при пожар.

Всяка дреха трябваше да мине по същия бавен и тържествен път, така че Том се измори страшно от тази церемония и сърцето му се изпълни почти с благодарност към съдбата, когато видя най-послед да започва пътешествието на дългите копринени чорапи, което показваше, че края на церемонията наближава. Но грешеше. Първият камерхер пое чорапите и щеше вече да обуе Том, но изведнъж се изчерви, върна ги бързо на Кентърбърийския архиепископ, прошепна възмутено:

— Погледнете, милорд! — и му показва чорапите. Архиепископът побледня, след това се изчерви, подаде чорапите на министъра на флотата и прошепна:

— Погледнете, милорд!

Министърът подаде чорапите на главния шеф на бельото, едва смогвайки да прошепне:

— Погледнете, милорд!

Чорапите тръгнаха по обратния път към главния майордом, коменданта на Тауър, хералдическия сановник, шефа на гардероба, кралския канцлер на Ланкастърското херцогство, третия камерхер, главния лесничей на Уиндзорската гора, втория камерхер, кралския ловен надзирател, придружавани винаги от смаяното и уплашено „Погледнете, погледнете!“, докато стигнаха най-послед до ръцете на първия придворен оръженосец, който погледна за миг чорапите, предизвикали това смущение, побледня и прошепна дрезгаво:

— Господи! Една бримка се е пуснала при закопчаването на жартиерата!... Хвърлете в Тауър главния надзирател на кралските чорапи!

После се облегна на рамото на лесничея, за да се посъвземе, докато донесат нови чорапи без пуснати бримки.

Но всяко нещо има край и за Том Канти дойде най-послед време да слезе от леглото. Съответното длъжностно лице наля вода, друго ръководеше измиването, трето стоеше с кърпа и постепенно Том мина благополучно през церемонията на измиването, готов да изтърпи услугите на кралския коафьор. Когато излезе най-послед от тези майсторски ръце, той беше прелестен и мил като девойче, в мантия и къси панталонки от пурпурен атлас и пурпурна барета с перо. Той тръгна тържествено към трапезарията за закуска сред своята свита от

придворни, които се отдръпваха, за да му сторят път, и коленичеха пред него.

След закуската със същите кралски почести, придружен от висшите сановници и петдесет телохранители с позлатени алебарди, го отведоха в тронната зала, където трябваше да разрешава държавни въпроси. „Вуйчо“ му, лорд Хертфорд, застана до престола, за да подпомага с мъдри съвети кралската мисъл.

Най-напред се представиха знатните лордове, определени от покойния крал за изпълнители на завещанието му, дошли да поискат от Том одобрение на някои свои решения — което беше отчасти само формалност, защото още нямаше регент. Кентърбърийският архиепископ докладва решението на изпълнителите по завещанието относно погребението на покойния светлейши крал и завърши с прочитане подписите на изпълнителите по завещанието, именно: Кентърбърийския архиепископ, лорд-канцлера на Англия, лорд Уилям Сейнт Джон, лорд Джон Ръсел, граф Едуард Хертфорд, виконт Джон Лийл и Дърамския епископ Кътбърт.

Том не слушаше — смаяла го бе една по-рано прочетена клауза в този документ. Той се обърна и прошепна на лорд Хертфорд:

— За кой ден каза, че е определено погребението?

— За шестнадесети идущия месец, господарю.

— Странна глупост. Ще изтрае ли дотогава?

Горкото момче не знаеше още кралските обичаи — в Офъл Корт бързаха да се отърват колкото е възможно по-бързо от непотребния мъртвец. Но лорд Хертфорд го успокои с няколко думи.

Един държавен секретар представи постановление от съвета, определящо за единадесет часа на другия ден прием на чуждите посланици, и помоли краля да го одобри.

Том погледна въпросително лорд Хертфорд, който прошепна:

— Ваше величество трябва да даде съгласието си. Те идват да засвидетелстват съчувствието на височайшите си господари за тежката загуба, сполетяла Ваше величество и кралството.

Том изпълни искането. Друг секретар започна да чете изложение за разходите на покойния крал, които възлизаха на 28 000 лири стерлинги за последното шестмесечие — огромна сума, която накара Том Канти да зяпне от изненада, той се смая още повече, когато чу, че 20 000 лири от тая сума още не били изплатени, списа се за трети път,

когато чу, че кралското съкровище било почти празно и хиляда и двеста души служители се намирали в голямо затруднение, защото не били получили полагаемите им се заплати. Тогава Том съобрази бързо и заговори:

— Ясно е, че така ще се провалим. Уместно и необходимо е да наемем по-малка къща и да разпуснем прислужниците, защото те не са от полза, а само забавят работите и досаждат с услуги, които са досадни и срамни, а може да са необходими само на някоя кукла без ръце и мозък, неспособна да си услужва сама. Припомням си една къщица при рибния пазар, до Билингсгейт...

Някой стисна здраво ръката на Том и го накара да прекрати глупавите си приказки и да се изчерви, но никой друг не даде вид да е забелязал или обърнал внимание на странните му приказки.

Един кралски секретар прочете доклад, който съобщаваше, че тъй като покойният крал постановява в завещанието си граф Хертфорд да получи титлата херцог, брат му сър Томас Симор да бъде провъзгласен за пер, а синът на Хертфорд — за граф, и тъй като подобни повишения се дават и на други висши служители на короната, съветът на изпълнителите по завещанието решил да се събере на заседание на 16 февруари, за да постанови и утвърди тия почести, а междувременно, тъй като покойният крал не е подарил писмено подходящи имения за поддържане на дадените титли, съветът, познавайки личните му желания в това отношение, смята за уместно да подари на Симор „имот за 500 лири“, а на сина на Хертфорд „имот за 800 лири и още за 300 лири от земите на първия починал епископ, ако благоволи днешният крал“^[2].

Том се готвеше да каже, че е по-редно да се изплатят първо дълговете на покойния крал, преди да се прахосат тия пари, но едно навременно докосване до ръката му от страна на предвидливия Хертфорд го въздържа от неуместната постъпка и той даде кралското си съгласие, без да продума, но с голямо вътрешно неудоволствие. Докато размишляваше с каква лекота върши такива странни и блестящи чудеса, една щастлива мисъл блесна в съзнанието му: защо да не прогласи майка си за херцогиня Офъл Корт и не ѝ подари имение? Но друга тъжна мисъл я прогони веднага — той беше само по име крал, тези важни старей и висши благородници бяха негови господари, за тях майка му беше само измислица на един болен мозък.

Те щяха да изслушат недоверчиво, мнението му, а след това щяха да изпратят за лекар.

Скучните занимания продължиха отегчително дълго. Прочетоха прошения, прокламации, дарения и всякакви многоречиви и досадни държавни книжа, най-после Том въздъхна прочувствено и промълви: „С какво съгреших, та добрият Бог ме грабна от полето, чистия въздух и слънцето, за да ме затвори тук, да ме направи крал и толкова да ме измъчи?“ След това горката му замаяна главица кимна няколко пъти и най-после клюмна на една страна. Държавните работи замръзнаха на място поради отсъствието на височайшия ръководител на утвърждаващата власт. Около задрямалото дете настъпи тишина, мъдреците на кралството прекратиха своите разисквания.

С позволение на наставниците си лорд Хертфорд и лорд Сейнт Джон Том прекара предобед един радостен час с лейди Елизабет и лейди Джейн Грей, при все че принцесите бяха доста унили от тежкия удар, сполетял кралския дом; към края на посещението „най-голямата му сестра“, известна по-късно в историята с прозвището „кървавата Мария“^[3], го смрази с тържествен разговор, в който имаше според него само едно добро — че беше кратък. После го оставиха няколко минути сам, след което доведоха стройно дванадесетгодишно момченце, облечено в черно, със снежнобяла яка и маншети. Нямахме траурна лентичка, а само вързана на рамото тъмночервена панделка. Плахо, босо, то пристъпи с наведена глава и застана на едно коляно пред Том. Том го гледаше, без да мръдне, без да продума. После каза:

— Стани, момче. Кой си и какво искаш?

Момчето се изправи и застана с изискана грация и загрижено изражение.

— Сигурно трябва да ме помниш, господарю. Аз съм твоето момче за бой.

— Моето момче за бой ли?

— Същото, Ваше величество. Аз съм Хъмфри... Хъмфри Марлоу.

Том си каза, че наставниците му би трябвало да го предупредят за това момче. Положението беше много неудобно. Какво да прави?... Да се престори, че го познава, а след това с всяка дума да се издава, че не е и чувал за него? Не, така не може. Изведнъж му хрумна една спасителна мисъл: такива затруднения ще му се случват може би често

сега, когато неотложни задължения могат да задържат Хертфорд и Сейнт Джон далеко от него, тъй като и двамата са членове в съвета на изпълнителите по завещанието. Затова ще е добре може би той да си изработи сам някакъв план за справяне с подобни случаи. Да, ето едно разумно решение... Ще го опита с това момче и ще види какво ще излезе. И така той потърка замислено чело, после каза:

— Като че си спомням нещо... Но паметта ми е отслабнала от боледуването...

— Уви, клети ми господарю! — извика съчувствено момчето за бой и добави на себе си: „Вярно е значи това, което разправят... Загубил е ума си, горкият! Но тежко ми, че забравих! Нали казаха да се преструваме, че не забелязваме нищо!“

— Чудно как паметта ме изостави тия дни — каза Том. — Но не ми обръщай внимание... аз бързо се оправям... Някоя дребна следа често пъти ми припомня неща и имена, които са ми се изплъзнали. (И то не само тях всъщност, но и други, които никога не съм чувал — както това момче ще разбере.) Кажи сега какво искаш?

— Дребна работа, господарю, но все пак ще я кажа, ако е угодно на Ваше величество. Преди два дни, когато Ваше величество сбърка три пъти по гръцки... на утринния урок... спомняш ли си?

— Даа, мисля, че си спомням. (Това не е съвсем лъжа, ако бих започнал да се занимавам с гръцки, щях да направя не три, а четиридесет грешки.) Да, спомням си... Продължавай сега.

— Учителят се разсърди, каза, че това е лентайство и немарливост, закани се здраво да ме набие... и...

— Тебе ли да набие? — извика слисаният Том. — Защо трябва да бие тебе за моите грешки?

— О, Ваше величество пак забрави. Той наказва мене всеки път, когато ти не си знаеш уроците.

— Вярно, вярно... забравих. Ти ме учиш предварително... Затова, ако не зная, той предполага, че не си гледал работата си и...

— О, господарю, какво говориш? Аз, най-смиреният твой слуга, да те уча?

— Каква вина имаш тогава? Каква е тази загадка? Аз ли съм полудял наистина, или ти? Обяснявай!

— Нищо по-просто, Ваше величество. Никой не би посмял да удари свещената особа на Уелския принц, затова бият мене, когато той

сбърка, а това е редно и правилно, защото е моя длъжност и прехрана.

Том погледна смаяно спокойното момче и си каза: „Уви, какво невероятно нещо... такъв странен и чуден занаят, как не са наели някое момче да го вчесват и обличат вместо мене?... Дай Боже да го направят! Ако сторят такова нещо, аз ще поема боя с голяма благодарност.“ После каза гласно:

— И наби ли те, клето приятелче, както се бе заканил?

— Не, Ваше величество, наказанието ми е насрочено за днес, но сега поради траура е възможно да бъде отменено, не зная точно, затова се осмелих да дойда и да помоля Ваше величество за милостивото обещание да се застъпиш за мене...

— Пред учителя? Да не те бие?

— О, ти си припомни!

— Паметта ми се възвръща, както знаеш. Успокой се... няма да ти нашарят гърба... Аз ще се погрижа за това.

— О, благодаря ти, добри ми господарю! — извика момчето и преви пак коляно. — Може би прекалих, но все пак...

Като забеляза колебанието на Хъмфри, Том го насърчи да продължи, казвайки, че е в „милостиво“ настроение.

— Ще изкажа тогава какво ми лежи на сърцето. Тъй като не си вече Уелски принц, а крал, ти можеш да заповядваш каквото желаеш и никой не може да ти противоречи, затова няма смисъл да се мъчиш още с ужасното учение, може да изгориш книгите и да се занимаваш с по-приятни неща. В такъв случай аз ще пропадна, а заедно с мене и сестрите ми, които са сираци!

— Ще пропаднеш ли? Как, ако обичаш?

— Аз се прехранвам от гърба си. О, милостиви господарю! Ако остана без работа, ще умра от глад. Ако ти престанеш да учиш, моята длъжност ще бъде закрыта, ти не ще имаш нужда от момче за бой. Не ме изгонвай!

Том се трогна от това дълбоко отчаяние и каза в изблик на истинско кралско великодушие:

— Не се тревожи, момче. Длъжността ти остава завинаги твоя и на потомството ти. — После удари леко момчето по рамото с плоската страна на сабята си с възкликанието: — Стани, Хъмфри Марлоу, Наследствен велик младеж за бой в английския кралски дом! Не се

грижи... аз ще продължавам да се уча, и то толкова зле, та да могат с право да ти утroat заплатата — толкова ще ти увеличи работата.

Признателният Хъмфри отвърна възбудено:

— Благодаря, всемилостиви господарю, твоята царствена щедрост надминава най-невъздържаните ми мечти за богатство. Сега ще бъда завинаги щастлив, а заедно с мене и целият род Марлоу.

Том беше достатъчно умен да разбере, че това момче може да му бъде полезно. Той насърчи Хъмфри да говори и момчето заговори с готовност. То се радваше, че съдейства за „излекуването“ на Том, защото забеляза, че при всяко споменаване на разни подробности от преживяванията и случаите в кралската класна стая Том успяваше съвсем ясно „да си спомни“ станалото. След един час Том се бе обогатил с много ценни сведения за дворцовите личности и въпроси, затова реши да получава всеки ден сведения от този източник, като даде заповед да пускат по всяко време Хъмфри в кралския кабинет, щом Негово величество не е зает с други лица. Почти веднага след излизането на Хъмфри дойде лорд Хертфорд, носейки нови грижи за Том.

Той каза, че лордовете от съвета се страхуват да не би някои изопачени сведения за здравето на краля да са проникнали в чужбина, затова смятат за разумно след ден-два Негово величество да започне да обядва на показ, защото, ако са се пръснали някои злонамерени слухове, здравият му вид и походка заедно с внимателно поддържаното спокойно, свободно и изискано държане ще успокоят общественото мнение.

След това графът започна много внимателно да дава наставления на Том как да се държи в тези тържествени случаи, като се преструваше, че му „напомня“ вече известни неща; но за най-голяма радост на графа Том се нуждаеше от твърде малко помощ в тази насока, защото Хъмфри му бе загатнал, че след няколко дни Негово величество ще започне да се храни на официални обеди и вечери; сам Хъмфри бе дочул това от бързокрилата дворцова мътва. Обаче Том не спомена за тези сведения.

Като видя, че паметта на краля е в толкова добро състояние, графът си позволи да я изпита уж случайно, за да разбере докъде е стигнало подобрението. Опитът излезе сполучлив — особено там, където бяха останали следи от разговора с Хъмфри — така че, общо

взето, лордът твърде много се зарадва и окуражи. Толкова се бе окуражил, че каза уверено:

— Убеден съм, че ако Ваше величество понапрегне още малко паметта си, ще разреши загадката с държавния печат... който беше от такова значение вчера, макар и да е вече без значение днес, защото срокът му изтече заедно с живота на покойния крал. Ще благоволи ли Ваше величество да направи този опит?

Том се смути... Държавният печат беше нещо съвсем непознато за него. След кратко колебание той погледна чистосърдечно графа и запита:

— Как изглеждаше това нещо, милорд?

Графът трепна едва забележимо и прошепна на себе си: „Уви! Мисълта му пак литна нанякъде!... Неразумно беше да го уморявам...“ След това отклони ловко разговора към други въпроси, за да заличи злополучния печат от мислите на Том... И постигна лесно целта си.

---

[1] „Le roi est mort — vive le roi!“ (фр.) — Кралят е мъртъв — да живее кралят! — Б.а. ↑

[2] По Хюм. Б.а. ↑

[3] Мария Тюдор — английска кралица, преследвала протестантите. Б.р. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

ТОМ КАТО КРАЛ

На другия ден дойдоха чуждите посланици със своите бляскави свити и Том ги прие, седнал на престола, но в ужасно състояние. Великолепното зрелище отначало зарадва погледа му и възбуди въображението му, обаче приемът беше дълъг, отегчителен, изказваните съчувствия също и поради това първоначалното удоволствие се превърна постепенно в умора и досада. Том повтаряше думите, които Хертфорд му нашепваше от време на време, и добросъвестно се стараеше да изпълни задоволително задачата си, но беше съвсем незапознат с нея и толкова се стесняваше, че постигна твърде слаб успех. Приличаше доста много на крал, но не можеше да се чувства такъв. И от сърце се зарадва, когато церемонията завърши.

По-голямата част от деня му бе „пропиляна“ — както си каза наум — в задължения, свързани с кралския сан. Дори двата часа, посветени на някакви кралски развлечения и забавления, бяха по-скоро бreme, дотолкова бяха обвързани от ограничения и церемониални обреди. Но той успя все пак да прекара един час насаме с момчето за бой, а това му беше чиста печалба, защото получи и развлечение, и полезни сведения.

Третият ден от царуването на Том Канти мина, както и първите два; само в едно отношение малко му просветна — не се чувстваше вече така стеснително, както отначало: започна да посвиква с обстановката и условията, веригите още го стягаха, но не постоянно; той откри, че с всеки изминал час присъствието и почитта на околните го огорчават и стесняват все по-малко и по-малко.

Като се изключи страхът от официалния обяд, той би посрещнал без особена скръб приближаването на четвъртия ден, защото официалните обеди щяха да започнат именно тогава. В програмата имаше и по-важни точки — този ден той щеше да председателства съвета, който щеше да иска мнението и разпоредбите му относно политиката към различни чужди държави, пръснати по цялото земно

кълбо; тоя ден също Хертфорд щеше да бъде официално назначен на високата длъжност регент; и други важни въпроси бяха отредени за този четвърти ден, но за Том те бяха съвсем незначителни в сравнение с изпитанието да обядва съвсем сам пред безброй любопитни погледи и безброй усти, които ще преценяват шепнешком държането... и грешките му, ако има нещастieto да сбърка.

Но нищо не можеше да възпре идването на този четвърти ден и той настъпи. Том беше унил, разсеян и не можа да се отърси от това настроение. Обичайните утринни задължения то умориха и го накараха да изпита отново тежкото чувство, че е пленник.

Към обед той отиде в голямата приемна зала, където разговаря с лорд Хертфорд, докато чакаше да удари часът за приемане на висшите сановници и придворни.

След някое време, застанал до един прозорец да наблюдава движението по широката улица зад вратите на двореца — и не само безцелно да наблюдава, но и да копнее от все сърце да участва в това движение на свобода — Том видя да идват първите редици на безредна тълпа от окъсани мъже, жени и деца, които свиркаха и крещяха.

— Как ми се ще да зная защо крещят! — извика той с обикновеното момчешко любопитство, което се проявява в такива случаи.

— Ти си крал — отвърна тържествено графът, като се поклони дълбоко. — Разрешава ли ми Ваше величество да науча?

— О, да, с радост! — извика възбудено Том и добави самодоволно на себе си: „Всъщност да си крал не е само досадно... има си и своите добри страни.“

Графът повика един паж и го изпрати до началника на караула със заповед:

— Да задържи тълпата и да разбере накъде е тръгнала. По заповед на краля!

След няколко секунди дълга редица кралски гвардейци, облечени в блестящи брони, се източиха из вратите и се строиха на улицата срещу тълпата. Пратеникът се завърна и каза, че тълпата придружава един мъж, една жена и едно момиче, осъдени на смърт за престъпления против спокойствието и достойнството на кралството.

Смърт — и то насилствена! — за тия нещастници! Сърцето на Том се сви при тази мисъл. Състраданието надделя над всички други

съображения, той не помисли за нарушението на закона, за скръбта или загубите, които тримата престъпници са причинили на жертвите си, мислеше само за дръвника и тежката участ, надвиснала над главите на осъдените. Мъката го накара да забрави дори това, че е само мним, а не същински крал, и преди да се опомни, той изрече заповедта:

— Докарайте ги тук!

След това се изчерви и някакво извинение бликна към устните му, но като забеляза, че заповедта му не бе изненадала нито графа, нито пратеника, не изказа думите, които щеше да изрече. Пажът се поклони сериозно и излезе заднишком от залата, за да предаде заповедта. Том почувства изблик на гордост и изпита отново предимствата на кралската власт. „Всъщност, каза си той, точно така се чувствах и когато четях приказките и си въобразявах, че съм принц, който се разпорежда и заповядва на всички с думите «Направи това, направи онова», а никой не дръзва да се възпротиви на волята ми.“

Ето че вратите се разтвориха, една след друга бяха оповестени гръмки титли, последвани от своите носители, и залата се изпълни скоро с благородници в блестящо облекло. Но Том почти не забелязваше присъствието им — толкова възбуден и погълнат беше от друг, по-интересен въпрос. Той седеше унесено на своя трон и поглеждаше с нетърпеливо очакване към вратата; виждайки това, присъстващите не си позволяваха да го безпокоят, а започнаха да разговарят в полуглас по държавните въпроси и дворцовите сплетни.

След малко се чу приближаването на отмерена войнишка стъпка и осъдените, придружени от взвод кралски гвардейци, влязоха, водени от един помощник-шериф. Гражданският служител коленичи пред Том, след това застана настрана, тримата осъдени коленичиха и останаха така, гвардейците заеха места зад престола на Том. Том разглеждаше с любопитство затворниците. Нещо в облеклото и външността на мъжа пробуди някакъв смътен спомен в него. „Струва ми се, че съм виждал този човек по-рано... но не мога да си припомня кога и къде...“ В същия миг мъжът вдигна глава и веднага я наведе, не можейки да издържи ужасното височайше присъствие, но това мигновено зърване бе достатъчно за Том. Той си каза: „Ясно ми е, това е непознатият, който измъкна Джайлс Уит от Темза и го спаси във ветровития и мразовит новогодишен ден... Едно наистина добро дело... Жалко, че е вършил и по-лоши неща, за да стигне до тоя тъжен край... Не съм

забравил тоя ден и час, защото само след един час, точно в единадесет, ядох от баба Канти такъв хубав бой, че всички по-раншни и по-късни бяха просто ласки и милувки в сравнение с него.“

Том заповяда да изведат за малко жената и момичето, след това се обърна към помощник-шерифа с думите:

— В какво се е провинил този човек, сър?

Чиновникът коленичи и отвърна:

— Ако е угодно на Ваше величество, отровил е един човек.

Това беше твърде опасен удар за съчувствието на Том към затворника и за възхищението му към смелия спасител на давещото се момче.

— Доказано ли е било това? — запита той.

— Напълно, господарю.

Том въздъхна и каза:

Отведете го... заслужил е смъртта си. Жалко, защото имаше добро сърце... Всъщност не... исках да кажа, че изглеждаше с добро сърце.

Затворникът сплете с внезапен порив пръсти, закърши ги отчаяно и започна да се моли на „краля“ с прекъсван от уплаха глас:

— О, господарю, щом имаш милост към погубения, имай милост и към мене!... Аз съм невинен... обвинението срещу мене не беше доказано... но аз не ще те занимавам с това, присъдата е издадена и не може да бъде отменена! Но в последния си час аз моля само за една милост, защото присъдата ми е ужасна. Милост, милост, господарю! Удостои с царско състрадание молбата ми... заповядай да ме обесят!

Том се смая. Това всъщност не беше очакваният от него финал.

— Наистина странна милост! Та нима участта ти не е такава?

— О, не, господарю! Заповядано е да ме сварят жив!

Том едва не подскочи от мястото си при тая страхотна изненада. Щом се опомни, той извика:

— Желанието ти ще бъде изпълнено, нещастнико! И сто души да си отровил, пак няма да изтърпиш такава ужасна смърт!

Престъпникът се простря по очи на пода, мълвейки развълнувано своята признателност:

— Ако някога те сполети беда... не дай Боже... нека днешната ти добрина към мене бъде спомнена и зачетена!

Том се обърна към граф Хертфорд и запита:

— Как е възможно да има основание за издаване на такава жестока присъда?

— Такъв е законът, Ваше величество... за отровителите. В Германия фалшификаторите на пари се наказват да бъдат сварени в растително масло, и то не като ги хвърлят изведнъж, а като ги потапят постепенно в кипящото масло: най-напред ходилата, после краката, после...

— О, моля ти се, милорд, не продължавай, не мога да понасям повече! — извика Том и закри лице с ръцете си, сякаш за да закрие тази гледка. — Моля Ваша светлост да вземе мерки да се измени този закон... Никога вече да не измъчват по такъв начин нещастните хора.

Лицето на графа изрази дълбоко задоволство, защото той беше милостив и великодушен човек — нещо не много обичайно за хора от неговата класа в ония жестоки времена. Той каза:

— Благородните слова на Ваше величество го отмениха вече. Историята ще ги запомни за чест на кралския ви дом.

Помощник-шерифът се готвеше да отведе затворника, Том му даде знак да почака, после каза:

— Аз искам да разбера по-подробно този въпрос, сър. Човекът каза, че обвинението не било достатъчно доказано. Разкажи ми какво знаеш по него.

— Ако е угодно на Ваше величество, при делото се разбра, че този човек влязъл в една къща в селцето Излингтън, където имало болен... Трима души свидетели установиха, че това е станало в десет часа сутринта, а двама казват, че е било няколко минути по-късно... По това време болният бил сам и спял... След малко този човек излязъл и си отишъл. Болният умрял след един час в гърчове и напъни да повърне.

— Видял ли е някой, че му е била дадена отрова? Намерили ли са отровата?

— О, не, господарю!

— Откъде знаят тогава, че е била дадена отрова?

— Моля, Ваше величество, лекарите твърдят, че с такива признаци се умира само от отравяне.

Съкрушително доказателство за ония невежествени времена. Том призна значимостта му и каза:

— Докторите си знаят занаята... Може и да са били прави. Работата изглежда лоша за нещастника.

— Но това не е всичко, Ваше величество, има други, още по-лоши улики. Няколко души засвидетелстваха, че една вещица, която след това напуснала селото и отишла неизвестно къде, предсказала и им прошепнала тайно на ухото, че болният ще умре от отрова... и още, че ще му я даде непознат човек... чужденец с тъмни коси, във вехто, бедно облекло, а затворникът напълно отговаря на описанието. Нека Ваше величество благоволи да даде заслуженото тържествено значение на това обстоятелство, като има предвид, че то е било предсказано.

Този довод имаше изключителна сила в ония суеверни дни. Том почувства, че въпросът е решен — ако свидетелските показания имат някакво значение в правораздаването, вината на нещастника беше доказана. Но той поиска все пак да даде още една възможност на затворника и каза:

— Ако можеш да кажеш нещо в своя защита, говори.

— Нищо, което би ми било от полза, господарю. Невинен съм, но не мога да го докажа. Нямам приятели, иначе бих могъл да докажа, че в тоя ден не съм бил в Излингтън, бих могъл да докажа също, че по времето, което сочат, бях на цяла левга далеко, в Уопинг Оулд Стеърс, нещо повече, господарю, бих могъл да докажа, че тъкмо тогава, когато ме обвиняват, че съм убил човек, аз спасявах човек. Едно момче се давеше...

— Стига! Шерифе, кога е било извършено престъплението?

— В десет часа сутринта или няколко минути по-късно на Нова година, всемилостиви...

— Пуснете затворника на свобода... Такава е кралската воля!

Това съвсем не царствено избухване обля с червенина лицето на Том, който се опита да прикрие изчервяването си, като добави:

— Възмущава ме мисълта да обесят човек по такива недостатъчни и глупави показания!

Шепот от възхищение се разнесе из цялата зала. Това възхищение не бе предизвикано от решението на Том, защото малцина от присъстващите биха сметнали, че помилването на осъден отровител е уместно, целесъобразно, заслужаващо одобрение или възхищение...

Не, възхищението се дължеше на проявения от Том разум и съобразителност. Някои от придворните шушукаха:

— Никак не е луд... Той е съвсем с ума си.

— Колко разумно задаваше въпросите... Колко присъщо на някогашния му нрав беше това внезапно разрешаване на въпроса!

— Слава Богу, болестта му мина! Сега не е чучело, а крал. Съвсем на баща си заприлича.

Понеже в залата гръмнаха ръкопляскания, Том можа да чуе много малко от тия забележки. Но те го накараха да се чувства по-свободно и изпълниха с радост сърцето му.

Обаче младежкото любопитство скоро надделя над тия приятни мисли и чувства; той копнееше да научи в какво ужасно злодеяние са се провинили жената и момиченцето, затова по негова заповед въведоха двете изплашени и разплакани създания.

— Какво са сторили? — обърна се Том към шерифа.

— Ако е угодно на Ваше величество, те са обвинени в черно и напълно доказано престъпление, поради което съдиите ги осъдиха според закона на обесване. Продали са се на дявола — това е престъплението им.

Том изтръпна. Възпитали го бяха да ненавижда хора, които са извършили такова порочно дело. Но все пак нямаше намерение да се откаже от задоволяване на любопитството си, затова запита:

— Кога са сторили това?... И къде?...

— В една декемврийска нощ, господарю... в някаква разрушена църква.

Том потрепери отново.

— Кой е бил там?

— Само двете, Ваше величество... и оня!

— Признаха ли?

— Не, господарю, напротив — отричат.

— Тогава как е било разкрито това, ако обичаш?

— Някои свидетели видели, Ваше величество, как двете скитали нататък, това пробудило подозрения, които били доказани по-късно от очевидни неща. Доказано е между другото, че с така придобитата порочна сила те докарали буря, която опустошила цялата околност. Над четиридесет души свидетели доказали, че е имало буря, а сигурно

биха могли да дойдат и хиляда души, защото всички са пострадали от нея и я помнят.

— Работата е наистина сериозна — Том размисли някое време по това ужасно престъпление, после запита: — А пострадала ли е от бурята и жената?

Някои побелели глави от присъстващите кимнаха одобрително при този мъдър въпрос. Но шерифът не схвана значението на това запитване и отговори чистосърдечно:

— Пострадала е, разбира се Ваше величество, и много справедливо, както твърдят всички. Къщата ѝ била отнесена и тя останала с детето си без дом.

— Струва ми се, че много скъпо е заплатила властта да си навлече такава беда. Изиграли са я, дори и пара да е дала, а като е заплатила с душата си и с душата на детето си, трябва да е луда, но щом е луда, тя не знае какво върши. Затова не е прегрешила.

Побелелите глави кимнаха пак одобрително на мъдростта на Том, а някой дори прошепна:

— Ако кралят е луд, както разправят, то лудостта му би подобрила здравия разум на мнозина, които познавам, ако Бог би ги удостоил да се заразят от нея.

— На колко години е детето? — запита Том.

— На девет, ако е угодно на Ваше величество.

— Възможно ли е според английските закони едно деветгодишно дете да сключва договор и да се продаде, милорд? — запита Том, като се обърна към един учен съдия.

— Законът не позволява дете да решава или да участва в решаването на никакъв сериозен въпрос, господарю, защото неопитният му ум не е подготвен да се справя със зрелия ум и коварните намерения на по-възрастните от него. Ако пожелае и ако детето се съгласи, дяволът може да купи някое дете, но англичанин не може — договорът е в такъв случай недействителен.

— Изглежда съвсем не християнско и неразумно английският закон да отрича на англичаните права, които дава на дявола! — извика с искрено възмущение Том.

Това ново гледище по въпроса извика много усмивки и мнозина го запомниха, за да го повторят в двореца като доказателство за

самостоятелните възгледи на Том и като напредък към оздравяването му.

По-възрастната обвиняема престана да плаче и се вкопчваше с възбудено любопитство и растяща надежда в думите на Том. От това съчувствието му към опасното и безпомощно положение на жената още повече нарасна. След малко той запита:

— Как са успели да докарат бурята?

— Като си събули чорапите, господарю.

Това учуди Том, а същевременно разпали още повече любопитството му. Той каза нетърпеливо:

— Чудно нещо! Всякога ли събуването им има такива ужасни последици?

— Всякога, господарю... Поне когато жената пожелае и изрече необходимите думи било наум, било гласно.

Том се обърна към жената и каза нетърпеливо:

— Покажи силата си — искам да видя буря!

Суеверните присъстващи пребледняха изведнъж и изпитаха общо, макар и непряво желание да избягат от това място, но Том, обзет само от желание да види невероятната катастрофа, не забеляза нищо. Като видя, че жената се слиса и учуди, той добави възбудено:

— Не се бой, няма да те накажат. Нещо повече — ще те освободя... и никой няма да те докосне. Покажи ми силата си.

— Ох, господарю, нямам никаква сила... напразно ме обвиняват.

— Страхът те възпира. Успокой се, никакво зло няма да ти се случи. Докарай буря — макар и съвсем мъничка, — не искам нещо голямо и пакостно, напротив... Докарай я и животът ти е спасен, ще излезеш оттук свободна заедно с детето си, опростена от краля, и никой в кралството не ще смее да ти стори зло.

Жената се простря на пода и започна да уверява със сълзи на очи, че няма власт да направи такова чудо, иначе би побързала да спаси поне живота на детето си, дори ако загуби своя, щом би получила такава драгоценна милост, ако изпълни кралската заповед.

Том настояваше — жената продължаваше да твърди едно и също. Най-после той каза:

— Мисля, че жената говори истината. Ако на нейно място беше моята майка й ако беше надарена от дявола с власт да върши чудеса, тя не би се поколебала нито за миг да призове бурята и да превърне в

развалини цялата страна, щом би могла да спаси по този начин моя застрашен живот! Това е доказателство, че и другите майки биха постъпили така. Свободна си, добра жено... и ти, и детето ти... Защото вярвам, че си невинна. Сега вече, след като те опростих, няма от какво да се страхуваш — събуй си чорапите! Ако можеш да ми докараш буря, ще забогатееш!

Помилваната започна да изказва шумно благодарността си и побърза да изпълни заповедта на Том, който я гледаше с нетърпеливо очакване, примесено с лека уплаха, а придворните с явно безпокойство. Жената се събу, събу и момиченцето си и искрено се постара да се отплати на кралското великодушие с едно зметресение, но всичко свърши с несполука и разочарование. Том въздъхна и каза:

— Стига, добра жено, не се мъчи повече, силата те е напуснала. Иди си с мир, ако силата ти се върне някога, не ме забравяй — докарай ми буря.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

ОФИЦИАЛНИЯТ ОБЕД

Часът за обеду приближаваше, но колкото и да изглежда странно, тази мисъл вече не безпокоеше и не плашеше Том. Случките през тази сутрин му придадоха чудна самоувереност: след четиридневен престой бедното улично коте бе свикнало със странното си леговище много повече, отколкото възрастен човек би свикнал и след месечно пребиваване. Никога детската способност за приспособяване към обстоятелствата не бе се проявявала така удивително.

Докато приготвят Том за тържествената церемония, нека ние, удостоените с тази възможност, надникнем в банкетната зала. Тя е просторно помещение с позлатени колони и пиластри, с рисувани стени и тавани. Пред вратата са застанали неподвижни като статуи високи стражи в разкошни живописни облекла и с копия в ръце. В галерията, която върви покрай цялата зала, са настанени музикантите и богато облечени граждани и гражданки. Насред залата, на висока естрада, е трапезата за Том. Да дадем сега думата на старинния летописец:

„В залата влезе един джентълмен с жезъл в ръка. След него втори, с покривка за маса; след като коленичиха почтително по три пъти, вторият постла покривката, двамата коленичиха повторно и излязоха; после влязоха други двама, единият пак с жезъл, другият със солничка, чиния и хляб; след като коленичиха като първите и оставиха донесеното, те си отидоха със същата церемония; най-после влязоха двама разкошно облечени благородници, от които единият носеше нож за трапеза, и те коленичиха изискано три пъти и огледаха масата с хляб и сол така почтително, като че бяха пред самия крал.“^[1]

Така завършва тържествената предварителна подготовка. Из къртящите ходници се чува тръбен зов и приглушени викове:

— Път за краля! Път за Негово величество!

Тези възгласи се повтарят... приближават... тръбният зов и възгласите проехтяват най-послед почти в ушите ни:

— Път за краля!

Блестящото шествие се появява и влиза с отмерена стъпка в залата. Да дадем думата на летописеца:

„Най-напред вървят джентълмени, барони, графове, рицари на Ордена на жарттиерата, всички гологлави, в разкошни облекла, след тях върви канцлерът, придружен от двама души, един от които носи кралския скипър, другият — вдигнатия нагоре държавен меч в червена ножница, украсена със златни лилии, след него е самият крал, приветстван от дванадесет тръби и много барабани, както и от възгласите на станалите на крака граждани в галерията: «Боже, пази краля!» Подир него влизат благородниците от свитата, а от двете му страни — петдесетте почетни телохранители с позлатени бойни секири.“

Прекрасно и приятно зрелище. Сърцето на Том тупаше развълнувано, очите му светеха от радост. Той се държеше много изискано, преди всичко, защото не мислеше как се държи, тъй като умът му бе пленен и зает с веселите гледки и гласове, а освен това и защото всеки е изискан в хубави дрехи, щом посвикне и особено щом не мисли за тях. Той си спомни наставленията и отговори на приветствията с лек поклон, като наведе глава с шапчицата с пера и каза любезно: „Благодаря, добри ми народе!“

После седна на трапезата без стеснение, с шапчицата на глава, защото в ония времена само кралете и хората от категорията на Канти се хранеха с шапки на глава. Гологлавите благородници от шествието се наредиха в живописни групи из залата.

Сега, придружени от весела музика, влязоха кралските гвардейци, „най-високите и силни мъже в Англия, нарочно подбирани за целта“; но да дадем пак думата на летописеца:

„Влязоха кралските гвардейци, гологлави, в алени униформи със златни рози на гърба — те внасяха блюда с ястия. Блюдата се поемаха от един джентълмен и се оставяха на трапезата, след това кралският «опитвач на храната» даваше на всеки гвардеец по една хапка от храната, която е донесъл, за да разбере дали в нея няма отрова.“

Том се наобядва чудесно въпреки чувството, че стотици очи следят всяка негова хапка с такова внимание, като че храната му е смъртоносно взривно вещество, от което той ще се разлети на късчета. Внимаваше да не бърза и да не върши нещо сам, а да изчаква съответният придворен да коленичи и да му прислужи. Изпитанието мина без грешка безупречно и рядко тържествено.

Когато обедът най-после завърши и той си тръгна, заобиколен от блестящата свита, сред радостните звуци на гръмки тръби, барабани и оглушителни възгласи, Том почувства, че и най-тежкият официален обед е изпитание, което би изтърпявал по няколко пъти на ден, ако би могъл по този начин да се спаси от други, по-страшни кралски задължения.

---

[1] Виж Лий Хънт — „Градът“, стр. 408, цитирано от някогашен пътешественик. — Б.а. ↑

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

ФУ-ФУ ПЪРВИ

Майлс Хендън хукна към Съдъркския край на Лондонския мост, като се оглеждаше зорко за хората, които търсеше и се надяваше да намери. Но скоро се отчая. С разпитване успя да открие донякъде посоката им към Съдърк, после всички следи изчезнаха и той не знаеше вече накъде да тръгне. Въпреки това продължи усилено да ги търси през целия ден. На мръкване, изгладнял и капнал от ходене, не бе стигнал доникъде, затова се навечеря в Табардската странноприемница и веднага се прибра да спи, решен да стане рано сутринта, за да търси из целия град. Докато лежеше и размишляваше, започна да разсъждава така: момчето ще иска при първа възможност да избяга от разбойника, който се представя за негов баща, но дали ще се върне в Лондон да търси предишното си жилище? Не, няма, ще се бои да не го намерят повторно там. Какво ще стори тогава? Тъй като няма никакъв приятел или покровител, освен Майлс Хендън, сигурно ще се помъчи да намери пак този свой приятел, но без да се излага на опасността да отива в Лондон. И ще тръгне към Хендън Хол — сигурно ще постъпи така, защото знае, че Хендън смяташе да се върне у дома си и би могло да разчита, че ще го намери там. Да, положението беше ясно за Хендън — не трябваше да губи повече време в Съдърк, а да тръгне веднага през Кент за Мънкс Холм, като търси из гората и разпитва всеки, когото срещне.

Да се върнем сега при изчезналия крал.

Разбойникът, когото прислужникът от странноприемницата бе видял да се присъединява на моста към младежа и краля, всъщност не се присъедини към тях, а тръгна по петите им, без да им се обади. Лявата му ръка беше в превръзка, на лявото му око беше лепнат голям зелен пластир, той накуцваше и се подпираше на дъбова тояга. Криволичейки от една улица в друга, младежът преведе краля през

Съдърк и полека-лека го изведе на широкия друм отвъд. Кралят се разсърди и каза, че няма да върви по-нататък, защото Хендън е длъжен да дойде при него, а не той да отива при Хендън. Няма да търпи повече това нахалство и щял да си остане, където е. Младежът каза:

— Ти искаш значи да стоиш тук, докато приятелят ти лежи ранен в оная горичка? Добре, така да бъде.

Кралят промени изведнъж държането си. И извика:

— Ранен ли? Кой се е осмелил да го рани? Но това е отделен въпрос, води ме по-скоро нататък! По-скоро, момче! Защо си влачиш краката, сякаш са пълни с олово? Ранен ли е, казваш? Жестоко ще се кае злодеят, който го е ранил, дори ако е херцогски син!

Горичката беше далеко, но все пак скоро стигнаха. Младежът се поогледа, забеляза един забит в земята пън с някакъв вързан парцал, след това тръгна напред, като търсеше и от време на време откриваше други подобни пънове, очевидно указания за пътя им. Полека-лека стигнаха до една полянка, където се виждаха останки от опожарена къща и полусъборена плевня. Никакъв знак за живот, наоколо владееше пълна тишина. Младежът влезе в плевнята, кралят го последва нетърпеливо. Вътре нямаше никого. Кралят погледна учудено и недоверчиво младежа и запита:

— Къде е?

В отговор чу само подигравателен смях. Той побесня, грабна една цепеница и се приготви да я запрати по младежа, когато нов подигравателен смях долетя до слуха му. Идваше от куция разбойник, който бе вървял на известно разстояние след тях. Кралят се обърна и каза ядосано:

— Кой си ти? И какво търсиш тук?

— Остави тия глупости — каза мъжът. — И се успокой. Не съм се предрешил толкова изкусно, та да се преструваш, че не си познал баща си.

— Ти не си баща ми и аз не те познавам. Аз съм кралят. Ако си скрил моя служител, намери го или зле ще си изпатиш за стореното.

Джон Канти отвърна бавно и строго:

— Ясно е, че си луд, и не ми се иска да те наказвам, но ако ме предизвикаш, ще трябва да го сторя. Дрънкането ти не може да ни навреди тук, където няма кой да чуе глупостите, които приказваш, но добре ще бъде да се научиш да говориш неща, от които няма да

пострадаме, когато отидем на друго място. Аз извърших убийство и не мога да се прибера вкъщи... както и ти, защото имам нужда от тебе. Промених името си по твърде прости съображения, сега се наричам Хобс... Джон Хобс, а ти си Джак... Дай си труд да го запомниш. Казвай сега къде е майка ти? Къде са сестрите ти? Не дойдоха на уреченото място... Знаеш ли къде са?

Кралят отвърна намусено:

— Не ми досаждай с тия загадки. Майка ми е умряла. Сестрите ми са в двореца.

Стоящият наблизо младеж избухна в подигравателен смях, заради който кралят щеше да се нахвърли върху му, но Канти — или Хобс, както се наричаше сега — му попречи с думите:

— Остави го, Хюго, не го закачай, той не е с ума си и твоето държане го дразни. Седни, Джак, да се успокоиш, трябва да похапнеш нещо.

Хобс и Хюго заговориха помежду си шепнешком, а кралят се отдалечи колкото можа от неприятното общество; Той се отдръпна в полумрака на най-отдалечения кът в плевнята, където пръстеният под беше покрит с цяла стъпка дебел пласт слама. Легна там; покри се със слама вместо с одеяло и потъна в размисли. Много грижи имаше, но по-дребните бяха скоро прогонени от най-голямата — загубата на баща му. Всички хора се разтреперваха, като чуеха името на Хенри VIII, когото си представяха като чудовище, от чиито ноздри излита само гибел, а ръцете му раздават само наказания и смърт, но за това момче името будеше само чувство на радост, съживяваше един нежен, любещ образ. Той си припомни дълга поредица от нежни разговори с баща си и дълго мисли за тях, а обилните сълзи доказваха колко дълбока е скръбта, обзела малкото му сърце. Привечер, уморено от тежките преживявания, момчето се унесе постепенно в спокоен възстановителен сън.

След известно време — то не би могло да каже колко точно — съзнанието му надви съня и както си лежеше със затворени очи, мъчейки се да си обясни къде и какво се е случило, долови някакво шумолене, като тъпи удари на дъждовни капки по покрива. Обзе го приятно чувство на покой, прекъснато още в следния миг от пискливи крясъци и дрезгав смях. Неприятно изненадано, момчето понадигна глава, за да види откъде иде нарушаването на покоя. Погледът му бе

поразен от тъжно и грозно зрелище. На земята, в другия край на плевнята, пламтеше ярък огън, около него, зловещо осветени от червения пламък, се изтягаха и търкаляха пъстро множество дрипави разбойници и уличници от двата пола, каквито никога не бе виждало, нито си бе представяло. Имаше едри, яки; изгорели от слънцето мъже с дълги коси и невероятни дрипи, имаше средни на ръст младежи със зверски лица и чудновато облекло, слепи просяци с превръзка на едното или и на двете очи, сакати с дървени крака и патерици, болни, чиито струпей и язви прозираха през дрипите им. Уличен продавач с подозрителна външност, точилар, калайджия, бръснар лечител — всеки със сечивата на занаята си; някои от жените бяха още момиченца, други, съвсем млади девойки, трети, стари набръчкани вещици; всички бяха шумни, безочливи, мръсни и раздърпани, с гадни уста; имаше три бебета с пъпчиви лица и две измършавели псета с връв около врата, които служеха за водачи на слепците.

Мръкнало се бе, тълпата току-що бе привършила гуляя си и започваше дивата си веселба — канчето с напитката минаваше от ръка в ръка. Чу се всеобщ вик:

— Песен! Песен от Прилепа, Дик и Еднокракия!

Един от слепците стана, захвърли превръзките, които закриваха прекрасните му здрави очи, и трогателния надпис, разказващ причината за нещастията му. Еднокракия се освободи от дървения си крак и застана на яките си здрави нозе до първия нехранимайко, след това и двамата запяха една неприлична песен, на която цялата тайфа повтаряше в хор припева. Когато стигнаха до последния куплет, пиянското им въодушевление стигна дотам, че всички я повториха от началото, разтърсвайки стените с дивите си викове.

Последва разговор не на разбойническото наречие на песента, защото с него си служеха само когато имаше опасност да ги чуе вражеско ухо. По време на разговора се разбра, че „Джон Хобс“ не е съвсем нов събрат, но и по-рано се е числил към тази шайка. Накараха го да разкаже последното си приключение; когато им каза, че „случайно“ убил един човек, всички изразиха одобрението си, а когато добави, че човекът бил свещеник, почнаха да ръкопляскат и го накараха да се чукне с всекиго поотделно. Старите познати го поздравиха възторжено, новите бяха горди, че могат да му стиснат ръка. Запитаха го къде се е „мотал толкова месеци“. Той каза: — В

Лондон през последните години е по-удобно и по-безопасно, отколкото по селата, защото законите са много строги и усърдно прилагани. Ако не бе станала оная злополука, щях да си стоя там. Решил бях да си стоя и никога да не тръгвам към селата... ала злополуката тури край на това решение.

Той запита колко души наброява сега шайката. Главатарят отвърна:

— Двадесет и пет яки апаши, обирачи, кокошкари, джебчии и миткала заедно с просякините, уличниците и други женски от занаята. Повечето са тук. Другите скитат на изток, пеят зимна песен. Ще ги последваме призори.

— Не виждам Уен между почтените люде тук. Къде е той?

— Сигурно ближе гореща сяра горкият момък. Убиха го някъде посред лято в едно сбиване.

— Жалко, Уен беше кадърен и храбър мъж.

— Такъв беше наистина. Неговата прокопсаница, черната Бес, е с нас, само че тръгна с другите на изток, хубава жена, с добри навици и порядъчно държане, никой не я е виждал пияна повече от четири пъти в неделата.

— Всякога си беше прибрана... Добре я помня... Добра женичка, достойна за похвала. Майка ѝ беше по-непрокопсана, свадлива и зла вещица, ама страшно умна.

— Това я погуби. Толкова добре врачуваше на ръка и другояче, та се прочу като врачка и магьосница. Изгориха я на тих огън. В умиление изпаднах, като я гледах колко храбро посрещна участта си — кълнеше и псуваше цялата тълпа, която зяпаше наоколо, докато пламъците лижеха лицето, подпалваха тънките ѝ къдри и пращяха около посивялата ѝ старческа глава... Кълнеше ли ги, казах?... И още как! Хиляда години да живееш, такива чудесни клетви няма да чуеш. Уви, изкуството ѝ умря заедно с нея. Останаха нищожни, жалки подражания, но истински клетви вече няма.

Главатарят въздъхна, слушателите му също — от съчувствие; шайката бе обзета за миг от униние, защото дори и грубите бездомници не са съвсем лишени от чувства и могат да изпитват от време на време при особени обстоятелства дълбока скръб и мъка — например в случаите като този, когато геният и културата са изчезнали,

без да оставят наследник. Но чашата обиколи отново всички и скоро съживи сърцата на тъгуващите.

— Пострадал ли е някой друг от приятелите? — запита Хобс.

— Да, пострадаха някои. Главно новите... Някои дребни стопани, които заскитаха гладни по света, след като им взеха земите, та да отглеждат там овце, тръгнаха по просия, затова ги бичуваха на бунището голи до кръста; после ги вързаха и ги биха на позорния стълб; тръгнаха повторно — пак ги биха и после им отрязаха по едно ухо; тръгнаха трети път — какво да правят горките? — тогава ги дамгосаха с нажежено желязо по бузата и ги продадоха в робство; най-после избягаха, но ги заловиха и ги обесиха. Така се свърши с тях. Други се отърваха по-леко. Ей, вие там, Йокъл, Бърнс, Ходж, станете... и си покажете украсите!

Повиканите се изправиха и съблякоха дрипите, за да покажат гърбовете си, набраздени със следи от бича, единият вдигна косите си и показва мястото на липсващото ляво ухо, другият показва на рамото си буквата V, отпечатана с нажежено желязо, както и полуотрязаното си ухо, третият каза:

— Аз съм Йокъл, някога бях заможен стопанин, с мила жена и дечица... Сега съм по-друг по звание и положение, жената и децата загинаха, може да са на небето, може и на другото място... но благодаря на милостивия Бог, че не са в Англия! Добрата ми стара майчица се мъчеше да изкара хляба с гледане на болни, един от болните умря, лекарите не разбраха от какво, затова майка ми бе изгорена като вещица, а дечицата ми гледаха и плачеха. Английски закон!... Вдигнете всички чашите си!... Извикайте в един глас ура!... Пийте за милосърдния английски закон, който я освободи от английския ад! Благодаря ви, събратя. Аз тръгнах да прося от къща на къща... заедно с жената... Носехме и гладните деца... Но в Англия е престъпление да си гладен... Затова в три града поред ни разсъбличаха и бичуваха. Пийте пак всички за милосърдния английски закон!... Защото неговият бич изсмука кръвта на моята Мери и бързо я отърва. Лежи тя сега в гроба, спасена от всички мъки. А пък децата... Докато ме биеха според закона от град на град, те гладуваха. Пийнете, момчета... само една капка... една капка за горките деца, които никому не бяха сторили зло. Тръгнах пак по просия... за коричка хляб, а получих завързване на позорния стълб и загубих едното си ухо — ето

къде му остана чукант — тръгнах повторно — ето и втория чукал, за да помня. Пак почнах да прося, продадох ме в робство — на бузата ми, ако измия това петно, ще видите червения белег от нажеженото желязо! Роб! Разбирате ли тая дума! Английски роб... Ето го пред вас. Избягах от господаря си, а когато ме намерят — Бог да прокълне закона, който повелява това! — ще ме обесят!

Звънлив глас се разнесе в тъмнината:

— Няма да те обесят!... Този закон още днес ще бъде отменен!

Всички се обърнаха и когато изскочилата из тъмнината фантастична фигурка на малкия крал приближи към тях, я посрещнаха отворед с въпроси.

— Кой е пък този? Какъв е? Кой си ти, човече?

Момчето стоеше невъзмутимо пред техните учудени, въпросителни погледи и отговори с царствено достойнство:

— Аз съм Едуард, кралят на Англия.

Последва оглушителен смях, отчасти присмех, отчасти възхищение от шегата. Кралят се ядоса. И отвърна рязко:

— Невъзпитани скитници! Така ли благодарите за кралската милост, която ви обещах?

Той продължи да говори гневно и възбудено, но думите му бяха заглушени от смях и подигравки. „Джон Хобс“ направи няколко пъти опит да заговори сред общата олелия и най-после успя.

— Момчета, това е син ми, занесен, глупак и направо луд... Не му обръщайте внимание... Мисли си, че е крал.

— Аз съм крал — каза Едуард, като се обърна към него, — както ще научиш, когато му дойде времето. Ти призна, че си убил човек... и ще платиш за това.

— Ще ме издадеш ли?... Ти? Ако не те пребия с ей тия ръце...

— Шшт! — викна едрият главатар, като побърза да се намеси, за да спаси краля, и в добавка стовари пестника си върху Хобс. — Не зачиташ нито крале, нито главатар, така ли? Ако сториш още веднъж такова нещо пред мене, лично ще те обеса! — После се обърна към Негово величество: — А пък ти, момче, не бива да заплашваш другарите си и се въздържай да казваш където и да е лоша дума за тях. Бъди си крал, ако имаш такова безумно желание, но не прави пакости. Забрави титлата, която току-що изрече — думите ти бяха държавна измяна, ние може да сме лоши хора в дребните неща, но никой от нас

не е изпаднал дотам, да стане изменник на своя крал, всички го обичаме с верни и любещи сърца. Ей сега ще видиш дали казвам истината. Хайде, всички в един глас: „Да живее Едуард, кралят на Англия.“

— Да живее Едуард, кралят на Англия!

Пъстрата тълпа изрева така гръмогласно, че колибата се затресе. Лицето, на малкия крал се озари за миг от радост, той се поклони леко и каза сериозно и скромно:

— Благодаря, добри ми народе.

Тази неочаквана последица предизвика нов изблик от веселие. Когато най-после се поукротиха, главатарят каза с добродушна строгост:

— Остави тая работа, момче, тя не е нито разумна, нито редна. Забавлявай се, щом не можеш иначе, само че си избери друга титла.

Един калайджия предложи пискливо:

— Фу-фу Първи, крал на глупците!

Титлата „прилегна“ веднага, всички гърла зареваха и отново се чу гръмко възклицание:

— Да живее Фу-фу Първи, крал на глупците! — последвано от крясъци, подсвирквания и гръмки смехове.

— Докарайте го насам, да го коронясаме!

— Да му метнем мантия!

— Да му дадем скиптър!

— Да го турим на трон!

Десетки подобни викове се разнесоха изведнъж и нещастната малка жертва не бе успяла още да се опомни, когато я коронясаха с тенекиен леген, наметнаха я със скъсано одеяло, сложиха я върху едно буре и ѝ дадоха за скиптър желязната пръчка на калайджията. След това всички коленичиха пред него и започнаха подигравателно да се вайкат и да го молят в хор, като изтриваха очи с мръсните си изпокъсани ръкави и престилки:

— Бъди милостив към нас, преблаги кралю!

— Не тъпчи умоляващите те червеи, благородни господарю!

— Съжали робите си и ги удостой с кралски ритник!

— Ободри ни и ни стопли с благодатните си лъчи, блестящо царствено слънце!

— Освети земята с докосването на своя крак, за да можем да оближем пръстта под нозете ти и да станем благородници!

— Благоволи да ни заплюеш, господарю, за да могат децата на нашите деца да разправят за царствената ти милост и завинаги да се гордеят и да се радват!

Но шеговитият калайджия надмина всички. Той коленичи и се престори, че целува крака на краля, но бе ритнат с възмущение от него, тогава тръгна да моли за парцал, за да изтрие мястото, докоснато от кралския крак, като каза, че ще запази парцала от допир с въздух и ще забогатее от показването му по друмищата срещу сто шилинга за едно поглеждане.

Той беше толкова смешен, че всички дрипльовци се възхищаваха и почти му завиждаха за успеха.

Сълзи от възмущение и срам замъглиха очите на малкия владетел, а в сърцето му гризеше мисълта: „Да бях им направил най-голямото зло, едва ли биха били по-жестоки... А пък аз им обещах само добро... и ето как ми се отплащат за него!“

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

ПРИНЦЪТ ПРИ СКИТНИЦИТЕ

Скитниците станаха още призори и веднага тръгнаха на път. Небето беше облачно, земята влажна, въздухът мразовит. Дружината не беше вече весела — едни бяха намусени и мълчаливи, други раздразнителни и свадливи, ни един не беше в добро настроение, всички бяха жадни.

Главатарят натовари Хюго да се грижи за „Джак“, даде му някои кратки наставления, заповяда на Джон Канти да стои настрана и да не безпокои момчето, а Хюго предупреди да не бъде груб към него.

Не след много времето стана по-меко, облаците се поразпръснаха. Дружината престана да трепери, настроението започна да се подобрява. Всички се развеселиха, разприказваха се, започнаха да закачат пътниците по шосето. Това показваше, че у тях се е събудил отново вкус към живота и радостите му. Страхът, внушаван от тая пасмина, личеше по това, че всеки им даваше път и приемаше смирено неприличните им закачки, без да смее да им отговори. Те грабваха от плетищата прането, понякога пред очите на собствениците, които не се възмущаваха, а изглеждаха благодарни, че не им задигат и плета.

Полека-лека стигнаха до малък чифлик, където се настаниха като у дома си, докато разтрепераният стопанин и челядта му опразваха килера, за да им приготвят закуска. Когато поемаха храната, гостите чукваха стопанката и дъщерите ѝ под брадичката, шегуваха се грубо, обиждаха ги и се смееха гръмогласно. Стопанинът и синовете му замерваха с кокали и зеленчуци, принуждаваха ги да се отдръпват постоянно ту на една, ту на друга страна и ръкопляскаха оглушително при всяко улучване. Най-после намазаха с масло главата на едната от дъщерите, която се бе възмутила от волностите им. На тръгване заплашиха, че ще се върнат и ще изгорят и къщата, и хората в нея, ако се оплачат на властите.

Към пладне, след дълго и уморително скитане, шайката спря на почивка край един плет в покрайнините на доста голямо село. Даден

бе един час за почивка, след това всички се пръснаха из селото да вършат кой каквото знае... „Джак“ бе изпратен с Хюго. Поскитаха някое време и като не намериха нищо, Хюго каза:

— Не виждам нищо за плячкосване, бедно място. Ще трябва да просим.

— Да просим, ли? Ти ще просиш... защото ти прилича. Но аз няма да прося.

— Няма да просиш ли? — извика Хюго и изгледа смаяно краля.
— А откога си се отказал от просията?

— Какво искаш да кажеш?

— Как какво искам да кажа? Та нима не си просил цял живот из лондонските улици?

— Аз ли? Ти си побъркан!

— Пести любезностите си... за да ти стигнат за повече време. Баща ти казва, че всеки ден си ходел да просиш. Може да е излъгал. Ти си способен и на това — да кажеш, че лъже! — изсмя се подигравателно Хюго.

— Тоя, когото ти наричаш мой баща, нали? Да, излъгал е.

— Хайде, приятелю, престани да се правиш на луд, преструвай се само за развлечение, не и когато можеш да си напакотиш. Ако кажа на баща ти, чудесно ще те набие.

— Не си прави труда. Аз ще му кажа сам.

— Смелостта ти наистина ми харесва, но умът ти — не. В живота получаваме толкова бой и камшици, та няма защо да си ги търсим сами. Но да свършим с тия приказки, аз вярвам на баща ти. Не допускам, че може да лъже, не се съмнявам, че понякога лъже, защото и най-добрият човек лъже, но сега няма защо да лъже. Умният човек не хаби без полза такова ценно нещо като лъжата. Както и да е, щом ти е хрумнало да се откажеш от просията, с какво да се заемем? Да оплячкосваме готварниците ли?

— Престани с тия глупости — отвърна нетърпеливо кралят, — дотегна ми.

— Слушай, приятелче — каза търпеливо Хюго, — няма да просиш, няма да крадеш. Добре, така да бъде. Но ще ти кажа какво ще правиш. Само ще залъгваш хората, докато аз прося. Откажи, ако смееш!

Кралят се готвеше да го скастри презрително, но Хюго го изпревари:

— Тихо! Един човек иде насам, изглежда милостив. Слушай сега, аз ще припадна. Щом тоя човек изтича към мене, ти започни да се вайкаш, падни на колене, разреви се така, като че са те обзели всички бесове, и занареждай: „Ох, сър, брат ми е болен, а нямаме нигде никого, смилете се, за Бога, към изоставения самотен болник, дайте един пенс на забравения от Бога умиращ!“... — и продължавай да ревеш, докато му измъкнем парата, инак да му мислиш!

След това Хюго заохка, изблеци очи, започна да се гърчи и превива, а когато непознатият наближи, се просна с писък пред него, като се виеше и търкаляше в праха, сякаш ей сега ще издъхне.

— Ох, горкият! — извика добросърдечният непознат. — Нещастният, колко се мъчи! Чакай... ще ти помогна да се изправиш.

— О, благородни сър, недейте, и нека Бог ви възнагради за царската ви щедрост... Недейте, защото страшно ме боли, ако ме докоснат, когато съм в несвяст. Брат ми ще ви разправи какви мъки търпя, като ме обземат тия припадъци. Един пенс, уважаеми сър, само един пенс, да си купя нещо за хапване, инак ме оставете да се мъча.

— Един пенс ли? Три ще ти дам, нещастно момче... — Той започна да рови нетърпеливо из джобовете си и извади парите. — Ето, момче, вземи ги със здраве. А пък ти, момче, ела с мене да отведем брат ти до оная къща, където...

— Той не ми е брат — прекъсна го кралят.

— Какво? Не ти ли е брат?

— Чувате ли го! — изохка Хюго, като скръцна със зъби. — Отрича се от брата си... който е с единия си крак в гроба!

— Много жестокосърдечно си, момче, ако този момък е наистина твой брат. Срамота!... Та той едва може да се мръдне. Кой е, щом не ти е брат?

— Просяк и крадец! Взе ви парите, а на това отгоре и претършува джобовете ви. Ако искате да го излекувате като по чудо, наложете му гърба с бастуна си и гледайте какво ще стане.

Но Хюго не дочака чудото, а скочи веднага и хукна с все сили. Джентълменът затича след него, като крещеше й викаше колкото му глас държи. Кралят благодари Богу за собственото си избавление и избяга в противоположна посока, като забави ход едва когато сметна,

че не могат да го настигнат. Тръгна по първата пътека, която му се изпречи, и скоро остави селото зад себе си. Продължи да тича няколко часа, като поглеждаше неспокойно дали не го гонят, най-последно страховете му бяха сменени от приятното чувство за безопасност. Тогава усети, че е гладен и много уморен. Затова се спря в един чифлик, но още преди да заговори, го прекъснаха и го изгониха — дрехите му не вдъхваха никакво доверие.

Огорчен и възмутен, той продължи пътя си, решен да не се излага вече на подобни обноси. Но гладът побеждава гордостта, затова на мръкване направи опит в друг чифлик, тук го посрещнаха още по-зле — наругаха го и го заплашиха със затвор като скитник, ако не се махне веднага.

Настъпи мразовита тъмна нощ, но владетелят с изранените нозе продължи да се влачи. Принуден беше да върви, защото, щом се опита да седне за почивка, усещаше, че студът го пронизва до кости. Всички усещания и преживявания в тържествения мрак и пустинен безкрай на нощта бяха нещо ново и странно за него. От време на време чуваше гласове, които наближаваха, отминаваха и заглъхваха, а тъй като собствениците им приличаха на безформена подвижна мъгла, той потреперваше от тия необичайни, призрачни видения. Понякога съзираше примигването на светлинка — винаги далечна, като от друг свят — или неясен, далечен, едва уловим звън на хлопатарче, глухото мучене на стадата, разнасяно от нощния вятър, достигаше до него в замиращи тъжни звуци, над невидимия простор от гори и полета се разнасяше от време на време жалният вой на куче, всички звуци бяха далечни и малкият крал чувстваше, че някъде далеко от него хората дишат и живеят и само той стои изоставен, без другари сред тая неизмерима самота.

Той продължаваше да се препъва, погълнат от мрачното очарование на това ново преживяване, сепвайки се от време на време от лекото шумолене на сухите листа, така прилични на човешка въздишка, и изведнъж се озова пред един замъглен тенекиен фенер. Отдръпна се в сянката и зачака, фенерът беше пред отворената врата на плевня. Кралят се послуша някое време — не се чуваше жива душа. Той изстина толкова много, като се спря, а гостоприемната плевня беше така примамлива, че най-последно реши да влезе. Тръгна бързо, крадешком, но тъкмо когато се готвеше да прекрачи прага, чу гласове

зад себе си. Шмугна се зад едно буре в плевнята и се сви. Двама ратаи от фермата влязоха с фенера и се заловиха за работа, разговаряйки помежду си. Докато те се движеха из плевнята с фенера, кралят използва светлината и забеляза в другия край големи ясли, където реши да се промъкне, когато остане сам. Забеляза също, че на половината път дотам се намира куп конски чулове, които реши да реквизира за една нощ в полза на английската корона.

Ратаите свършиха полека-лека работата си, излязоха с фенера и затвориха вратата. Треперещият крал тръгна към чуловете, прибра ги и продължи благополучно към яслата. Два чула си постла, с други два се зави. Той беше сега щастлив владетел, при все че чуловете бяха вехти, изтънели и не топлеха много, а освен това издаваха почти задушаваша конска миризма.

Кралят беше така уморен и толкова много му се спеше, че въпреки глада и студа скоро се унесе в дрямка. Но тъкмо когато заспиваше, усети ясно, че нещо се докосва до него! Събуди се изведнъж и притаи дъх. Сърцето му почти замря от това тайнствено докосване в тъмнината. Лежеше неподвижно и се ослушваше, без да смее дори да диша. Но нищо не мръдваше, никакъв шум не се чуваше. Продължи да се ослушва и да чака доста време, както му се стори, но пак не долови нито движение, нито звук. После отново се унесе в дрямка. И ето че изведнъж усети пак тайнственото докосване! Ужасно нещо беше това леко докосване от безгласно невидимо същество — момчето изтръпна от суеверен страх. Какво да прави? Как да си отговори на този въпрос? Дали да напусне това сравнително удобно място и да избяга от неразбираемия ужас? Но къде да бяга? Не можеше да излезе от плевнята, а мисълта да се лута слепешката в тъмното, затворен между четирите стени, преследван от плъзгащия се призрак, който ще го догонва с лекия си, отвратителен допир по бузата или рамото, беше непоносима. Но нима беше по-добре да стои така и да търпи цяла нощ тоя смъртен страх?... Не. Какво му оставаше тогава? Само едно и той знаеше много добре какво: да протегне ръка, за да разбере какво е това нещо!

Лесно беше да се помисли, но мъчно можеше да намери сили да го стори. Три пъти протегна той неуверено ръка в тъмнината и три пъти я прибра внезапно назад... Не защото напипа нещо, а защото беше сигурен, че ей сега ще напипа. На четвъртия път я протегна

малко повече и ръката му се плъзна леко по нещо меко и топло. Той просто се вкамени от страх — беше в такова състояние, щото можеше да си въобрази, че това нещо е просто някакъв труп на наскоро умряло и още топло същество. Каза си, че по-скоро ще умре, отколкото да го докосне още веднъж. Но тази лъжовна мисъл мина в съзнанието му само защото той не знаеше още безсмъртната сила на човешкото любопитство. Не след много разтрепераната му ръка заопипва отново... противно на решението и желанието му... но все пак заопипва упорито. Най-напред напипа топка дълги косми, изтръпна, но продължи по-нагоре и откри нещо като топло въже, продължи по въжето и откри едно безобидно теле... Въжето не беше никакво въже, а просто опашката на телето.

Кралят се засрами, че изпита такъв страх и мъки от едно заспало теле; всъщност не би трябвало да се засрами, защото се бе изплашил не от телето, а от нещо несъществуващо, което бе заело мястото на телето; всяко друго момче в ония суеверни времена би постъпило и би се измъчвало точно като него.

Кралят се зарадва не само защото невидимото същество беше теле, но и защото сега вече имаше другар — той се чувстваше толкова изоставен и самотен, щото беше доволен да има за другар дори това смирено животинче. А тъй като подобните му се бяха отнесли толкова грубо към него, истинска утеха беше да почувства, че е най-после с близко същество, което е поне добросърдечно и кротко, макар и да е лишено от други по-възвишени качества. Затова реши да забрави временно битието си на крал и да се сприятели с телето.

Докато галеше хлъзгавия му топъл гръб, който беше съвсем близо до него, му мина през ум, че това теле може да се използва многостранно. И веднага преустрои постелята си по-близо до него, сгуши се до гърба му, зави с чуловете и себе си, и приятеля си и след една-две минути усети, че му е така топло и удобно, както в кралския Уестминстърски дворец.

Веднага нахлуха приятни мисли, животът започна да изглежда по-весел. Той се бе освободил от веригите на робството и престъпността, освободил се бе от присъствието на жалките и груби скитници, беше на топло, на завет — с една дума, беше щастлив. Нощният вятър се засили, духаше на прекъсвани пориви, от които вехтата плевня се тресеше и скърцаше, след това устремът му

отслабваше за известно време, като стенеше и виеше покрай ъглите и стрехите... Но всичко това бе музика за краля, защото беше на завет — нека вятърът си духа и беснее, нека блъска и хлопа, нека стене и вие, всичко това само го забавляваше. В изблик на пламенно задоволство той се сгуши по-близо до приятеля си и се унесе блажено в дълбок, спокоен сън без сънища. Далечните кучета виеха, тъжните крави мучаха, вятърът продължаваше да беснее, дъждът се стичаше яростно по покрива, но кралят на Англия спеше непробудно, спеше и телето, защото беше простичко създание и не можеше да се смути лесно от бури или от това, че спи с крал.

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

ПРИНЦЪТ ПРИ СЕЛЯНИТЕ

Когато се събуди рано сутринта, кралят откри, че един измокрен хитър плъх се бе промъкнал през нощта и се бе настанил удобно на гърдите му. Но щом му нарушиха покоя, веднага избяга. Момчето се усмихна и каза:

— Защо се уплаши, глупчо? И аз съм бездомник като тебе. Срамota би било да пакостя на безпомощните, когато сам съм толкова безпомощен. Освен това аз ти дължа благодарност за доброто знамение: щом един крал изпадне дотам, че стане постеля за плъхове, това е сигурен знак, че съдбата му ще се промени, защото не може да изпадне по-ниско.

Той стана и тъкмо когато излизаше от яслите, чу детски гласове. Вратата на плевнята се отвори и две момиченца влязоха вътре. Щом го видяха, престанаха да разговарят и да се смеят, спряха се и го загледаха смаяни, след малко прошепнаха нещо, после пристъпиха по-навътре и пак се спряха да го гледат и да си шепнат. Но постепенно се окуражиха и започнаха да разговарят гласно. Едното каза:

— Хубавичък е. Другото добави:

— И косата му е хубава.

— Само че много лошо е облечен.

— А колко изгладнял изглежда!

Те се приближиха още малко, оглеждайки го срамежливо и внимателно като някакъв непознат вид животно, но предпазливо и плахо, сякаш се страхуваха, че може и да хапе. Най-после застанаха пред него, хванали се за ръка, за да се пазят, и го загледаха втренчено и продължително с невинните си очи, след това едното събра всичката си смелост и запита честно и откровено:

— Кой си ти, момче?

— Кралят — беше тържественият отговор.

— Кралят ли? Кой крал?

— Кралят на Англия.

Децата се спогледаха... след това погледнаха него... после пак се спогледаха... учудени, недоумяващи... и най-после едното каза:

— Чу ли, Марджъри?... Казва, че е кралят. Дали е истина?

— Как може да не с истина, Приси? Нима ще лъже? Виждаш ли, Приси, ако не е истина, ще е лъжа. Непременно ще е лъжа. Нали знаеш, щом нещо не е истина, значи е лъжа... не може да бъде друго.

Нищо не можеше да се възрази на тоя довод, той беше много силен и не оставяше място за съмненията на Приси. Тя помисли малко, после реши да постави на изпитание честността на краля с думите:

— Ако си наистина кралят, тогава ти вярвам.

— Наистина съм кралят.

С това въпросът се уреди. Негово кралско величество бе приет без по-нататъшни въпроси и разисквания и двете момиченца започнаха веднага да разпитват как се е озовал тук, защо е съвсем не по кралски облечен, къде отива и какво ли не още. Голямо облекчение беше за него да разкаже изпитанията си, без да го подиграват или да се съмняват в думите му, затова разказа развълнувано всичко, забравяйки временно дори глада си, а милите момиченца го изслушаха с дълбоко и нежно съчувствие. Когато стигна до последните си изпитания и им каза откога не е ял, те го прекъснаха веднага и го поведоха тичешком към чифлика, за да му дадат да закуси.

Кралят беше радостен и щастлив и си казваше: „Когато се върна отново у дома, всякога ще почитам децата, като си спомням как тези две деца ми повярваха, когато бях в беда, докато по-възрастните, които се смятат за по-умни, ми се подиграваха и ме смятаха за лъжец.“

Майката на момиченцата посрещна краля любезно и съчувствено, защото окаяното му положение и явното умопобъркване трогнаха женското ѝ сърце. Тя беше бедна вдовица, виждала достатъчно беди, за да може да съчувства на нещастните. Помисли, че умопобърканото момче е избягало от приятелите или пазачите си, затова се опита да узнае откъде е дошло, за да може да вземе мерки за връщането му, но каквито съседни градове и села да споменава, както и да го разпитваше, не можа да научи нищо — както от изражението, така и от отговорите на момчето личеше, че местата, за които тя говореше, са му непознати. То разказваше ясно и с увлечение за дворцови неща и неведнъж, споменавайки покойния крал, „баща

си“, се разплакваше, а щом разговорът минеше към по-незначителни въпроси, не проявяваше никакъв интерес и млъкваше.

Жената беше наистина смаяна, но не отстъпи. Докато готвеше, тя обмисляше по какъв начин да накара момчето да разкрие тайната си. Заговори за добитък — то не прояви никакъв интерес; за овце — същият резултат... Предположението ѝ, че е овчарче, беше следователно погрешно; заговори за мелници, за тъкачи, тенекеджии, ковачи, за всякакви занаяти и занаятчийци, за лудници, затвори, приюти — всичките ѝ старания останаха напразни. Но тя не се отчайваше, каза си, че остава домашното прислужване. Да, сега вече е на прав път — то е било сигурно домашен прислужник. Насочи се нататък. Но последицата беше отчайваща. То не разбираше от метене, паленето на печки не го развълнува, търкането, и миенето не пробудиха никакво въодушевление. Тогава добрата стопанка засегна почти без надежда и просто за форма готварството. За най-голяма нейна изненада и радост лицето на краля светна изведнъж! „Улових го най-после“ — каза си тя и с право изпита гордост от прозорливостта и такта, с които постигна успеха си.

Умореният ѝ език намери възможност да си почине, защото кралят, вдъхновен от измъчващия го глад и приятната миризма откъм изпускащите пара тенджери и тигани, се отпусна и се отдаде на такива красноречиви описания на някои вкусни ястия, че след две минути жената си каза: „Наистина съм имала право — помагало е в кухня!“ То продължи да описва най-разнообразни храни с голямо познаване и оживление, така че жената си каза „Господи! Откъде може да знае толкова много ястия и при това толкова хубави? Такива ястия се ядат само от богати и големци. Аха, разбирам най-после! Макар че сега е дрипав скитник, преди да се побърка, трябва да е служило в двореца, да, трябва да е помагало в кралската кухня! Ще го изпитам.“

Нетърпелива да провери прозорливостта си, тя каза на краля да наглежда за малко — ястията... като загатна, че може и сам да сготви нещо, ако иска... После излезе от стаята, като даде на децата знак да я последват. Кралят си каза:

— И друг английски крал е бил натоварван в миналото с подобно задължение... така че не е обидно за достойнството ми да изпълня длъжност, която сам Алфред Велики е благоволил да приеме. Но ще се

постарая да изпълня задължението си по-добре от него, защото той изгорил филийките.

Намерението беше добро, но изпълнението не му съответстваше, защото и този крал като другия скоро се унесе в дълбок размисъл за многобройните си задачи и последицата беше същата — яденето изгоря. Жената се върна навреме, за да спаси закуската от пълно унищожение, и скоро измъкна краля от унеса му с едно строго, но благо мърмене. После, като видя колко се смути той от това, че не е удържал думата си, веднага го съжали и стана нежна и добра към него.

След като се нахрани до насита, момчето се ободри и развесели. Закуската имаше тази отличителна черта, че и двете страни се отказаха от предимствата си, а при това никой от облагодетелстваните не подозираше дори, че е удостоен с благоволение. Стопанката възнамеряваше да нахрани скитничето в някой ъгъл с остатъци от храната — като всеки друг скитник или куче — но изпита угризения, загдето го бе смъмрила, и реши да го остави да закуси заедно с децата ѝ. Кралят от своя страна се чувстваше толкова виновен, загдето не бе удържал думата си, след като семейството се бе държало така мило към него, че реши да слезе до тяхното равнище, вместо да иска от жената и децата да стоят прави и да му прислужват, докато се храни сам на трапезата им, както изисква кралският му произход и достойнство. За всички ни е добре да се поотпуснем понякога. Добрата жена се чувстваше през целия ден щастлива и доволна от снизхождението, което бе проявила към един скитник, а кралят беше също доволен от себе си, загдето бе проявил любезност и скромност към една проста селянка.

След като закусиха, стопанката каза на краля да измие чиниите. Тази заповед беше неочаквана и кралят едва не се възмути, но след това си каза: „Алфред Велики наглеждал филийките, сигурно е щял да измие и чиниите... И аз ще се опитам.“

Опита се и за своя изненада я свърши доста зле, защото миенето на дървени лъжици и гаванки изглеждаше лесна работа, а се оказа неприятна и мъчна, но все пак я свърши. Сега вече бързаше да си тръгне, не беше лесно обаче да се отърве от придирчивата госпожа. Тя му намираще постоянно някаква работа и той изпълняваше всичко добросъвестно и доста успешно. След това даде на него и на момиченцата да белят зимни ябълки, която работа той вършеше така

неумело, че жена като освободи от нея и му даде да наточи един месарски нож. След това го накара да разчепква вълна, докато най-после момчето си каза, че твърде много е надминало вече добрия крал Алфред в проява на дребни геройства, които ще се предават художествено в приказки и исторически съчинения, затова намисли да напусне този дом. Когато веднага след обета жената му даде в една кошничка котенца с поръчение да ги удави, наистина реши да избяга. Или поне тъкмо се готвеше да вземе това решение, защото чувстваше, че трябва да сложи някак си край, а да сложи край с удавянето на котенцата му се стори най-правилно, когато се яви нова пречка. Пречката беше Джон Канти с кош на гърба и Хюго!

Още преди те да го зърнат, кралят забеляза, че тия разбойници приближават входната врата, затова не каза, че има намерение да туря край, а грабна кошницата с котенцата и без да продума, излезе от задните врати. Остави котенцата в някаква постройка и хукна по една тясна уличка.

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

ПРИНЦЪТ И ОТШЕЛНИКЪТ

Високият плет го скри от къщата. Подтикван от страшната уплаха, той се втурна колкото му крака държат към една горичка, която се виждаше в далечината. Не погледна ни веднъж назад, докато стигна до гората. Тогава се обърна и видя две фигури в далечината. Това беше достатъчно. Той не се спря да разбере кои са, а хукна отново и забави ход едва когато се озова в полумрака сред гората. Едва сега се спря, уверен, че е вече в безопасност. Ослуша се внимателно, но тишината беше дълбока и тържествена... угнетителна и страшна. Напрегнатият Му слух долавяше от време на време отделни звуци, които бяха толкова далечни, глухи и тайнствени, че приличаха не на истински звуци, а на вопли и стенания, издавани от духове на умрели, затова бяха още по-ужасни от тишината, която нарушаваха.

Отначало той смяташе да остане на това място до вечерта, но изпотеното му тяло скоро почна да трепери и той бе принуден да тръгне отново, за да се стопли. Удари направо през гората с надежда да открие най-после някакъв път, но скоро се отчая. Продължаваше да върви и да върви; колкото по-навътре навлизаше, толкова по-гъста ставаше гората. Мракът се сгъстяваше все повече и кралят разбра, че се мръква. Той потрепери при мисълта, че ще трябва да ноцува в такова несигурно място, и се опита да върви по-бързо, но не можеше, защото, като не виждаше къде да стъпи, се препъваше в пънове или се заплиташе в пълзящи растения и трънаци.

Затова се зарадва неизказано, когато зърна някаква мигаща светлинка. Приблужи се предпазливо, спирайки често да се оглежда и ослушва. Светлинката идваше от бедна хижа с прозорци без стъкла. След малко се чу глас и кралят се приготви да избяга, но веднага промени намерението си, защото разбра, че някой чете молитва. Той се промъкна до единия прозорец на хижата, повдигна се на пръсти и погледна крадешком вътре. Стаичката беше малка, подът ѝ беше от пръст, утъпкан от дълго стъпване по нея, в един ъгъл се виждаше

сламеник с едно-две скъсани одеяла, наблизо имаше едно ведро, канче, леген, две-три гърнета и тенджери, къса пейка и трикрако столче, в огнището тлееха останки от горели съчки, пред иконостас, където гореше само една свещ, беше коленичил един старец, а върху вехт дървен сандък до него бяха сложени разтворена книга и човешки череп. Старецът беше едър, сух, с дълги снежнобели коси и брада, загърнат беше от глава до пети в овчи кожух.

— Свят отшелник! — каза си кралят. — Сега вече ми провървя.

Старецът се изправи, кралят почука. Обади се плътен глас:

— Влез!... Но остави греховете си отвън, защото влизаш в свято място!

Кралят влезе и се спря. Отшелникът обърна към него блестящите си неспокойни очи и каза:

— Кой си ти?

— Кралят — беше невъзмутимият, спокоен отговор.

— Добре дошъл, кралю! — извика възторжено отшелникът. После се засуети трескаво, като повтаряше постоянно: — Добре дошъл! Добре дошъл! — Постла пейката, настани краля на нея до огнището, хвърли малко съчки в огъня и започна да се разхожда неспокойно из стаичката.

— Добре дошъл! Мнозина са търсили своето прибежище тук, но не бяха достойни и биваха прогонвани. Но крал, който е захвърлил короната си и е презрял суетния блясък на сана си, който се е облякъл в дрипи, за да посвети живота си на святост и умъртвяване на плътта... е достоен и добре дошъл!... Той ще остане тук през целия си живот, докато го споходи смъртта.

Кралят побърза да го прекъсне и да обясни, но отшелникът не му обърна внимание — дори не го изслуша, а продължи още по-гръмко и с по-голямо увлечение:

— А пък тук ще живееш в мир. Никой не ще открие убежището ти, за да те тревожи, с молби да се върнеш към празния и глупав живот, който по божие внушение си изоставил. Тук ще се молиш, ще изучаваш Писанието, ще размишляваш за безумията и суетите на тоя свят и за съвършенствата на бъдещия, ще се храниш с корички и треви, ще измъчваш всекидневен с бичуване тялото, за да пречистиш душата си. Ще носиш власеница на голо, ще пиеш само вода и ще живееш в

мир. Да, в пълен мир, защото, който и да те потърси, ще си отиде измамен, няма да те намери, няма да ти стори зло.

Продължавайки да се разхожда напред-назад, старецът престана да говори, а почна да си мърмори. Кралят се възползва от случая да разкаже патилата си с красноречие, което му бе вдъхнато от тревогата и страха. Но отшелникът продължаваше да си мърмори, без да му обръща внимание. Както мърмореше, той се приближи към краля и му каза важно:

— Шт! Ще ти кажа една тайна!

Наведе се да я изрече, но се възпря и се послуша. След една-две минути отиде на пръсти до прозорчето, подаде глава навън и огледа полумрака. После се върна пак на пръсти, доближи лицето си до лицето на краля и прошепна:

— Аз съм архангел!

Кралят трепна изведнъж и си каза: „По-добре да бях попаднал пак при скитниците, защото сега, уви, съм пленник на умопобъркан!“ Страховете му се засилиха и се изписаха на лицето му. Отшелникът продължи тихо и възбудено:

— Виждам, че почувства къде си! По лицето ти се изписа страхопочитание! Никой не може да постои тук и да не изпита същото нещо, защото тук се намираш на небето. Аз влизам и излизам оттам за едно мигновение. Прогласен бях за архангел на същото това място преди пет години от ангели, изпратени от небето да ме удостоят с тоя страшен чин. Тяхното присъствие изпълни с непоносимо сияние това място. Те коленичиха пред мене, кралю! Да, коленичиха пред мене! Защото аз бях по-велик от тях. Бях се разхождал в небесните дворове и бях разговарял с патриарсите. Докосни ръката ми... Не бой се... докосни я. Така... ти докосна ръката, която се е ръкувала с Авраам, Исак и Яков! Защото аз се разхождах из златните градини, озовах се пред лицето на Бога!

Той замълча, за да придаде по-голяма важност на думите си, после лицето му се промени изведнъж и той тръгна отново, като продължи с гневно увлечение:

— Да, аз съм архангел, само архангел!... Аз, който можех да стана папа!... Това е самата истина. Глас от небето ми каза насън това преди двадесет години, о, да, трябваше да стана папа!... И щях да стана папа, защото небето бе решило така... Но кралят разтури моя

дом и аз, беден, невзрачен, самотен инок, бях прогонен бездомен по света, след като ми отнеха великото ми бъдеще! — Той започна отново да мърмори, да удря в безмилостна ярост чело с пестниците си, от време на време изричаше по някое ядовито проклятие или повтаряше развълнувано: — Затова сега съм само архангел!... Аз, който щях да стана папа!

Той продължи да говори така цял час, а малкият крал седеше и се измъчваше. След това яростта на стареца премина изведнъж и той се укроти съвсем. Гласът му се смекчи, той слезе от облаците и задрънка така простичко и човечно, че напълно спечели сърцето на краля. Старият отшелник премести момчето по-близо до огъня и го настави още по-удобно, започна сръчно и нежно да лекува подутините и драскотините по него, после се залови да приготви вечеря, като му говореше любезно през цялото време и от време навреме го милваше по бузите или го потупваше по главата така мило и нежно, че скоро всичкият страх и отвращение, вдъхнати от архангела, се смениха в уважение и обич към него.

Това щастливо състояние продължи, докато вечеряха, след това отшелникът се помоли пред иконостаса и сложи момчето да спи в съседната стаичка, като го зави с майчинска грижа и обич, помилва го отново на раздяла, остави го и седна край огъня, разравяйки унесено и безцелно жаравата. Но скоро престана да я рови и почука няколко пъти с пръсти челото си, сякаш се мъчеше да си спомни нещо, което му е щукнало из ума. Изглежда, че не успя. След това скочи изведнъж, влезе в стаята на госта си и запита:

— Крал ли си ти?

— Да — беше сънливият отговор.

— Чий крал?

— На Англия.

— На Англия ли? Та умря ли Хенри?

— Уви, умря. Аз съм негов син.

Лицето на отшелника се начумери и потъмня, той стисна отмъстително костеливите си ръце. Няколко минути дишаше и преглъщаше бързо, после каза дрезгаво:

— Знаеш ли, че той ни изгони да се скитаме бездомни по света?

Отговор не се чу. Старецът се наведе, загледан в спокойното лице на момчето, и се послуша в равномерното дишане. „Спи... дълбоко

спи.“ Намусеността му изчезна, сменена от злобно задоволство: В това време по лицето на момчето пробяга усмивка. „Така... сърцето му е щастливо“, промърмори отшелникът и отвърна глава. После заснова безшумно из стаичката, сякаш търсеше нещо, спираше се да се послуша, отмяташе глава и поглеждаше набързо към леглото, като не преставаше да мърмори под нос. Най-сетне намери това, което търсеше — ръждясал касапски нож и точило. Промъкна се на предишното си място при огъня, седна и започна да точи ножа на камъка, продължавайки да мърмори, да сумти и да възклицава тихо. Ветровете въздишаха около самотното жилище, тайнствени нощни гласове долитаха от безкрая. Лъскавите очички на дръзки мишки и плъхове поглеждаха стареца из цепнатините и ъглите, но той продължаваше работата си, унесен, изцяло погълнат от нея, без да забелязва нищо.

От време на време прекарваше пръст по острието на ножа и клатеше със задоволство глава:

— Наостри се — казваше си той, — да, все по-остър става.

Не обръщаше внимание колко време е минало, а работеше спокойно, улисан в мислите си, които изказваше понякога гласно:

— Баща му ни напакости, разори ни... и е вече във вечния огън! Убягна ни... Такава е била божията воля, да, такава е била божията воля и не бива да роптаем. Но не е убягнал от огъня! Не, не е убягнал от огъня, от всеизгарящия, безмилостен, безпощаден огън... от вечния огън!

Той продължаваше да точи и да мърмори, кикотеше се от време на време с тих дрезгав смях, после отново заговорваше:

— Баща му е виновен, че съм само архангел... ако не беше той, щях да бъда папа!

Кралят се размърда. Отшелникът изтича безшумно до леглото, коленичи и се наведе с вдигнат нож над легналото дете. Момчето се размърда отново, отвори за миг очи, които не виждаха нищо, в следния миг равномерното му дишане подсказа, че отново е заспало дълбоко.

Отшелникът гледаше и се послушваше известно време, без да мърда, почти без да си поема дъх, после отпусна полека ръка и се отдалечи пълзешком с думите:

— Отдавна превали полунощ... но пак не бива да го оставям да вика, защото някой може да минава случайно насам.

Той заснова отново из хижата, намери парцал и връв, върна се и успя да върже глезените на краля, без да го събуди. След това се опита да върже китките на ръцете, няколко пъти се опита да ги събере, но момчето все отдръпваше ту едната, ту другата тъкмо когато въжето биваше готово да ги стегне, най-после, когато архангелът се бе почти отчаял, момчето скръсти само ръце и в следния миг те бяха свързани. След това старецът превърза главата му — от брадата до темето, и то така леко, постепенно и изкусно, че момчето продължи през цялото време да спи, без да мръдне.

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

ХЕНДЪН ИДВА НА ПОМОЩ

Крадешком, приведен, безшумен като котка, старецът пренесе до леглото ниската си пейка. Седна на нея така, че половината му тяло беше осветено от мътната мигаща светлина, а другата половина оставаше в сянка; впил жадно поглед в заспалото момче, той зачака търпеливо, без да обръща внимание на времето, като точеше полека ножа, мърмореше и се смееше без глас — по вид и държане приличаше на чудовищен сив паяк, впил поглед в нещастното насекомо, заплетено безпомощно в мрежата му.

След доста дълго време старецът, който продължаваше да гледа, без да вижда, защото съзнанието му се бе отвякло в мечтателен унес, забеляза изведнъж, че момчето е отворило очи... и смразено от ужас, гледа втренчено ножа. Усмивка на сатанинско злорадство пробяга по лицето на стареца — без да промени позата и заниманието си, той каза:

— Помоли ли се, сине на Хенри Осми?

Момчето безпомощно размърда свързаните си нозе и ръце, като се опита в същото време да издаде през стегнатите челюсти някакъв глух звук, който отшелникът изтълкува като утвърдителен отговор на зададения въпрос.

— Моли се още тогава. Прочети последната си молитва.

Детето се разтрепери, лицето му пребледня. След това се размърда отново, за да се освободи, като се въртеше ту на една, ту на друга страна и се мъчеше яростно, отчаяно, с все сили, но без полза да разкъса веригите си, а през това време старото чудовище му се смееше, клатеше глава и точеше невъзмутимо ножа, като мърмореше от време на време:

— Малко време ти остана, затова всеки миг е скъп... Прочети последната си молитва!

Момчето изохка отчаяно и задъхано от умора, престана да се мятта. Сълзи обляха лицето му, но тази трогателна гледка не смили

сърцето на жестокия старец. Наближаваше да съмне, отшелникът забеляза това и заговори рязко, с неспокойна нотка в гласа:

— Не мога да позволя този унес да продължава, нощта вече мина. Мина като миг... като един-единствен миг — да би траяла година! Семе на грабителя на църквата, затвори тленните си очи, ако те е страх да гледаш... — Думите му заглъхнаха в неразбираемо мърморене. Старецът коленичи с ножа в ръка и се наведе над стенещото момче...

И изведнъж... край колибата се чуха гласове... Ножът падна от ръката на отшелника, той хвърли една овча кожа върху момчето и се изправи разтреперан. Гласовете се засилиха, станаха груби и гневни, чува се удари и викове за помощ, после шум от бързо отдалечаващи се стъпки. Веднага след това някой заблъска по вратата на колибата и завика:

— Хеей! Отваряй! И по-бързо, дявол да те вземе!

Този глас прозвуча в ушите на краля като благословена небесна музика, защото той позна гласа на Майлс Хендън!

Скърцайки със зъби от безпомощна ярост; отшелникът излезе бързо от спалнята, като затвори вратата след себе си, веднага след това кралят чу следния разговор в „параклиса“:

— Поклон и привет, благоговейни! Къде е момчето... моето момче?

— Какво момче, приятелю?

— Какво момче ли? Не се опитвай да лъжеш, отче, не се опитвай да ме заблуждаваш!... Не съм в настроение да търпя такова нещо. Недалеко оттук намерих негодниците, които ми го откраднаха, и ги накарах да признаят всичко, казаха ми, че се отскубнало от тях и те открили, че следите му стигат до твоя дом. Показаха ми следи от стъпките му. Така че не хитрувай, свети отче, защото, ако не го дадеш веднага... Казвай, къде е момчето?

— О, добри сър, навярно говорите за дрипавия царствен скитник, който нощува тук. Ако човек като вас се интересува от човек като него, знайте тогава, че го пратих по работа. Скоро ще се върне.

— Колко скоро? Кога точно? Хайде, не ми губи времето... Не мога ли да го настигна? След колко време ще се завърне?

— Не се безпокойте, скоро ще се върне.

— Така да бъде. Ще се опитам да почакам. Но чакай!... Ти ли си го пратил по работа?... Ти? Това е вече лъжа... той не би отишъл. Би изскубал старческата ти брада, ако ти би си позволил такова нахалство към него. Лъжеш, приятелю, сигурно ме излъга! Той не би отишъл да свърши работа нито на тебе, нито на кой да е друг човек.

— На човек няма да свърши работа, сигурно няма. Ала аз не съм човек.

— Какво? А какъв си, за Бога?

— Това е тайна... внимавай да не я издадеш. Архангел съм.

От устата на Майлс Хендън се изтръгна едно не съвсем благочестиво възклицание, последвано от:

— Това вече може да обясни услужливостта му! Много добре знаех, че той не би мръднал пръст да стори и най-малка услуга на простосмъртен, но, Господи, и крал дори трябва да се подчини, щом му заповядва архангел! Чакай... Какъв е този шум?

През цялото време малкият крал ту настръхваше от ужас, ту тръпнеше от надежда, през цялото време напругаше сили да охка колкото е възможно по-силно, за да бъде чул от Хендън, но всеки път съзнаваше с горчивина, че стоновите му не достигат или най-малкото не привличат вниманието на Хендън. Така че последните думи на служителя му бяха като животворен полъх от свежи поля, достигнал до умиращ! Той напругна отново сили тъкмо когато отшелникът каза:

— Шум ли? Чувам само вятъра.

— Може да е и вятър. Да, сигурно е било вятър. Чувах го слабо през цялото... ето пак! Не е вятър! Странен звук! Ела да видим откъде иде!

Кралят бе обзет от почти непоносима радост. Уморените му дробове направиха ново усилие — този път успешно — но стегнатите челюсти и овчата кожа му пречеха. И сърцето му се сви, когато чу думите на отшелника:

— Отвън идва... от ей оня храсталак навярно. Ела, ще те заведе.

Кралят чу как двамата излязоха, разговаряйки, чу как стъпките им заглъхнаха бързо... И остана сам в злокобната, гнетяща, ужасна тишина.

Стори му се, че е минала цяла вечност, докато чу, че стъпките и гласовете се приближават отново... този път придружени от нов звук, както изглежда, от копита. След това се чу гласът на Хендън:

— Няма да чакам повече. Не мога да чакам повече. Той се е загубил из тая гъста гора. В каква посока тръгна? По-бързо... покажи ми я.

— Той... Но почакай, и аз ще дойда с тебе.

— Добре... добре! Ти сякаш си по-добър, отколкото изглеждаш. Не предполагам да има друг архангел с такова добро сърце. Искаш ли да яздиш? Ако искаш, качи се на осела, който доведох за момчето си, ако искаш, размахвай светите си нозе на злополучното муле, което взех за себе си... и с което ме измамиха, защото не струва пукната пара.

— Не, ти се качи на мулето, а пък осела си карай, аз се чувствам по-сигурно на собствените си нозе и затова ще ходя пеш.

— Поддръж ослето тогава, докато събера сили да се метна на мулето.

Последваха ритници, плесници, тропот, бяг, придружени с гръмогласни ругатни и накрая с жестока реч към мулето, която като че преви упоритостта му, защото враждебните действия приключиха след нея.

Вързаният крал чу с неизказана мъка как гласовете и стъпките се отдалечиха и заглъхнаха. Той изгуби всяка надежда, дълбоко отчаяние завладя сърцето му. „Единственият ми приятел бе измамен и прогонен, каза си той, отшелникът ще се върне и...“ Той изохка и се затръшка така яростно, че отхвърли овчата кожа.

В същия миг чу, че вратата се отваря! Той се смръзна от страх... усещаше вече ножа до гърлото си. От ужас затвори очи, пак от ужас ги отвори отново... и видя пред себе си Джон Канти и Хюго!

Би казал: „Слава Богу!“, ако устата му не беше вързана.

След няколко мига нозете му бяха отвързани, похитителите го грабнаха за ръка и хукнаха с него през гората.

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

ЖЕРТВА НА ИЗМЯНА

Крал Фу-фу Първи заскита отново с бродягите, прицел на грубите им шеги и тъпи подигравки, а понякога — зад гърба на главатаря — жертва на дребнавата злоба на Канти и Хюго. Истинска омраза към него изпитваха само Канти и Хюго. От останалите някои го обичаха и всички се възхищаваха от смелостта и ума му. В продължение на два-три дни Хюго, на чиито грижи беше поверен, правеше скришом всичко възможно, за да го измъчва, а нощем, по време на обичайните оргии, забавляваше шайката, като го подлагаше на дребни унижения — всякога уж случайно. Два пъти го настъпи случайно, а кралят, както подобава на кралското му достойнство, високомерно се престори, че не е усетил, но когато Хюго се позабавлява трети път по същия начин, кралят го повали с една тояга на земята за най-голямо удоволствие на цялата пасмина. Пламнал от гняв и срам, Хюго грабна една сопа и се нахвърли разярвен срещу малкия си противник. Около гладиаторите се образува веднага кръг, зрителите започнаха да се обзалагат и да насърчават противниците. Но нещастният Хюго нямаше никакъв успех. Неговите яростни, но несръчни чирашки движения мъчно можеха да се справят с една ръка, обучена от първите майстори в Европа по фехтовка с пръчка или сопа и по всички майсторства и тънкости на борба с рапира. Малкият крал посрещаше и отбиваше пъргаво, леко и точно непрестанния порой от удари, така че пъстрата тълпа от зрители подлудяваше от възторг, а когато опитното му око откриваше пробой и върху главата на Хюго се стоварваше някой светкавичен удар, наоколо им се разразяваше буря от ликувания и смехове. След петнадесет минути, победен, целият в синини, прицел на безмилостни подигравки, Хюго напусна полесражението, а невредимият герой бе грабнат и отнесен на ръце от радостната тълпа на почетното място до главатаря, където с големи церемонии го коронясаха за „крал на бойните петли“, като дотогавашната по-низша титла бе веднага отменена и шайката издаде

заповед за изгонване на всеки, който би дръзнал да я спомене отсега нататък.

Всички опити да накарат краля да помага на шайката бяха безуспешни. Той отказваше упорито да върши каквото и да е, нещо повече, винаги се опитваше да избяга. Още от първия ден след завръщането му успяха да го тикнат в една готварница, която никой не пазеше — той не само се върна оттам с празни ръце, но се опита да вдигне на крак обитателите на къщата. Изпратиха го да помага на калайджията, но той не само не му помагаше, ами без малко щеше да го набие с желязната пръчка, освен това Хюго и калайджията трябваше да се грижат само как да му попречат да избяга. Мълниите на кралския му гняв връхлитаха главата на всеки, който ограничаваше свободата му или се опитваше да му наложи някаква работа. Изпратиха го да проси под охраната на Хюго заедно с една дрипава жена с болно дете, но последиците не бяха никак насърчителни — той отказа да проси за жената или изобщо да има нещо общо с нея и детето ѝ.

Така минаха няколко дни. Мъките, умората, мръсотията, гадността и простацината на този скитнически живот ставаха постепенно все по-непоносими за пленника, който най-после си каза, че спасяването от ножа на отшелника е в най-добрия случай може би само едно временно забавяне на смъртта.

Но нощем, насън всичко това биваше забравено, той се виждаше отново на престола си като всевластен господар. Това засилваше, разбира се, мъките му, когато се събудеше — така че всяка сутрин, откакто се бе върнал и до сбиването с Хюго, животът му се виждаше все по-горчив и непоносим.

На утрото след сбиването Хюго стана изпълнен с мъст и зли намерения. Намислил бе два плана. Единият беше да засегне момчето по начин, който ще унизи жестоко гордостта и „въображаемото“ му кралско достойнство; ако не сполучи в това, вторият план беше да обвини краля в някакво престъпление и след това да го предаде в неумолимите лапи на закона.

В изпълнение на първия план Хюго възнамеряваше да сложи „печат“ на краля, предполагайки съвсем правилно, че нищо не би го наранило по-дълбоко, а щом сложи „печата“, възнамеряваше с помощта на Канти да го принуди да показва крака си по друмищата и да проси. „Печат“ беше тарикатското име на изкуствено предизвикана

рана. Приготвиха лапа от негасена вар, сапун и ръжда от вехто желязо, намазваха едно кожено парче и го завързваха здраво за крака. Тази лапа разяждаше бързо кожата и разраняваше месото, след това намазваха раната с кръв, която след засъхване придобиваше отвратителен тъмен цвят. После превързваха небрежно крака с мръсни парцали, като се стараеха да оставят отвратителната рана да се вижда и да буди състрадание у минавачите.^[1]

Хюго си осигури помощта на калайджията, когото кралят бе заплашил с желязото, тръгнаха с момчето уж за калайдисване и щом се отдалечиха от стана на шайката, го повалиха на земята, калайджията го улови здраво, за да не мърда, а Хюго върза лапата на крака му.

Кралят беснееше и ревеше, като се заричаше, че ще обеси и двамата, щом вземе отново скиптър а си, но те го държаха здраво, надсмиваха се на безпомощното му мятане и се подиграваха със заплахите му. Това продължи, докато лапата започна да щипе, не след много щеше да свърши работа, ако не бе се случило непредвидено прекъсване. Обаче то се случи, защото тъкмо в това време „робът“, който бе държал реч против английските закони, се яви отнякъде и прекрати начинанието, като отвърза и захвърли превръзката с лапата.

Кралят искаше да вземе тоягата от спасителя си и да постопли още на място гърбовете на двамата разбойници, но другият му каза да не вдига скандал сега, а да почака, докато се стъмни — когато се събере цялата шайка, не ще има опасност от външна намеса и пречка. Той доведе и тримата обратно в стана и разказа случката на главатаря, който го изслуша, размисли и реши, че няма да пращат вече краля да проси, защото е ясно, че той заслужава да върши нещо по-почтено и по-хубаво... Затова го повиши веднага от просяк в крадец.

Хюго се самозабрави от радост. Той се бе опитвал да накара краля да краде, но все без успех, сега вече нямаше да има такава неприятност, защото кралят не би посмял естествено да не изпълни една висша заповед направо от началството. Затова намисли едно отиване по кражба още в същия следобед с намерение да предаде краля на правосъдието, и то така ловко, че работата да изглежда не преднамерена, а съвсем случайна, защото „кралят на бойните петли“ беше вече любимец на всички и шайката може би нямаше да се отнесе много любезно с този свой член, който би извършил вероломството да го предаде на общия враг — правосъдието.

Чудесно. Хюго хукна веднага с жертвата си към едно съседно село, повлякоха се полека ту из една, ту из друга улица, като единият дебнеше удобния случай да изпълни злостното си намерение, а другият дебнеше също така нетърпеливо случай да избяга и да се отърве веднъж завинаги от позорното пленничество.

И двамата пропуснаха няколко сравнително удобни случая, защото бяха решили този път да не се изложат на неуспех, и никой не възнамеряваше да допусне пламенните му стремежи да го увлекат в някое несигурно приключение.

Щастieto проработи най-напред за Хюго. Наскоро към тях тръгна жена с голям вързоп в кошница. Очите на Хюго светнаха от злорадство, докато си мислеше: „Жив да не съм, ако не му стоваря тая работа на врата; ще го пипнат и тогава Господ да те пази, кралю на петлите!“ Той зачака внимателно — външно спокоен, но изгарящ от нетърпение — докато жената отмина; като видя, че е дошло време за действие, прошепна:

— Почакай, докато се върна — и се втурна крадешком подир жената.

Кралят се зарадва — сега вече ще може да избяга, ако Хюго се отдалечи достатъчно.

Но не му се удаде случай. Хюго се промъкна до жената, грабна вързоп и изтича назад, като уви вързоп във вехто одеяло, което бе взел със себе си. Жената веднага се развика, усетила кражбата по това, че ѝ бе олекнало на ръката. Без да спира, Хюго бутна вързоп в ръцете на краля с думите:

— Тичай сега подир мене с вързоп и викай: „Дръжте крадеца!“, но гледай да ги отвлечеш в лъжлива посока!

В следния миг Хюго сви зад ъгъла и хукна по една крива уличка... а след още миг-два се показва отново с невинно и равнодушно изражение и се спря зад едно дърво да наблюдава какво ще стане.

Обиденият крал захвърли на земята вързоп, от който одеялото падна тъкмо когато жената пристигна, последвана от растяща тълпа; тя стисна китката на краля с едната си ръка, грабна с другата вързоп и обсипа с проклетия момчето, което се мъчеше безуспешно да се освободи.

Хюго видя каквото му трябваше... Противникът му беше заловен и правосъдието щеше да се занимае с него... Затова се измъкна с

победоносен смях и тръгна към стана, обмисляйки по пътя как по-хитро да представи случката пред главатаря.

Кралят продължаваше да се бори със здравите ръце на жената и от време на време викаше ядосано:

— Пусни ме, глупаво създание, не съм аз откраднал дрипите ти!

Тълпата, заобиколила отвред краля, го заплашваше и ругаеше, един мургав ковач с кожена престилка и запретнати ръкави се опита да го улови, като каза, че ще го натупа здраво, та да му служи за урок, но тъкмо в тоя миг във въздуха блесна дълга сабя, която се стовари убедително с плоската си страна върху ръката на ковача, а в същото време тайнственият собственик на сабята заговори любезно:

— Слушайте, добри хора, да се разберем човешки, без озлобление и лоши приказки. Този въпрос трябва да се разреши по закон, не с лични разправи. Пусни момчето, добра жено!

Ковачът прецени с поглед облекения в броня воин, после си тръгна, като мърмореше и разтъркваше ръката си, жената пусна неохотно ръката на момчето, тълпата загледа враждебно непознатия, но благоразумно замълча. Кралят изтича до спасителя си с пламнали бузи и искрящи очи и извика:

— Много се забави, но пак дойде навреме. Сър Майлс, насечи ми на късчета тая сган!

---

[1] Из „Английските скитници“, Лондон, 1665 г. — Б.а. ↑

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

ПРИНЦЪТ Е ПАК ПЛЕННИК

Хендън се поусмихна, наведе се и прошепна на ухото на краля:

— По-тихо, по-тихо, принце, не приказвайте много или по-добре никак не приказвайте. Имайте вяра в мене... всичко ще се нареди. — След това добави на себе си: „Сър Майлс! Ей богу, съвсем бях забравил, че съм рицар! Господи, чудно нещо, как не забравя своите странни и безумни хрумвания!... Титлата ми е глупава и празна, но все пак е нещо, че я заслужих, защото сигурно е по-голяма чест да си въобразявам рицар в неговото въобразяваемо царство, отколкото да си жалък граф в някое от истинските кралства на земята.“

Тълпата се раздвижи, за да стори път на един полицай, който се приближи и се приготви да сложи ръка на рамото на краля, когато Хендън каза:

— По-полека, приятелю, отдръпни ръката си... той ще тръгне сам, обещавам ти. Тръгни напред, ние ще те последваме.

Полицаят тръгна, последван от жената с вързоп, след тях тръгнаха Майлс и кралят, а най-назад тълпата. Кралят беше готов да се противи, но Хендън му каза тихо:

— Размислете, сър... вашите закони са изцяло проявление на кралската ви власт, нима техният автор ще ги отрече, а след това ще иска от поданиците си дати зачитат? Изглежда, че един от тези закони е бил нарушен; когато кралят се завърне на престола си, лошо ли ще бъде да си спомни, че докато се е движил като частно лице, е потъпкал краля пред гражданина и не се е подчинил на кралската власт?

— Прав си, не ми говори повече, ще видиш, че английският крал ще изтърпи като свой поданик всичко, което иска по закон да търпят поданиците му.

Когато бе повикана да даде показания пред мировия съдия, жената се закле, че кражбата била извършена от арестуваното момче; никой не можеше да докаже противното, затова обвинението остана да тежи върху краля. Развързаха вързоп и когато се оказа, че той

съдържа едно охранено прасенце, съдията като че се смути, а Хендън пребледня и изтръпна от уплах — само кралят, закрилян от незнанието си, остана невъзмутим. Съдията помисли няколко минути сред зловеща тишина, после се обърна към жената:

— Колко смяташ, че струва прасенцето?

Жената направи реверанс и каза:

— Три шилинга и осем пенса, Ваше благородие... Не мога да намаля нито пенс. Цената е определена честно.

Съдията погледна неспокойно тълпата, после кимна на полицаия и каза:

— Публиката да излезе, после затвори вратата.

Нареждането бе изпълнено. Останаха само двамата чиновници, обвиняемият, обвинителката и Майлс Хендън. Последният беше неподвижен и блед като мъртвец, едри капки студена пот лъצяха на челото и се стичаха по лицето му. Съдията се обърна отново към жената и каза съчувствено:

— Това нещастно и непознаващо законите момче може да е било принудено да открадне от глад, защото времената са тежки за бедните. Погледни го — не изглежда лошо... но когато те притисне гладът... Знаеш ли, добра жено, че за кражба на вещь над тринадесет и половина пенса законът предвижда обесване?

Малкият крал трепна, облецил отчаяно очи, но се овладя и не продума, обаче жената скочи разтреперана от страх и извика:

— О, Господи, какво направих! Милостиви Боже, за нищо на света не искам да обесят горкото дете! Спасете ме от тази беда, Ваше благородие... Какво да правя, какво мога да направя?

Съдията запази съдийското си самообладание и каза само:

— Оценката може, разбира се, да се промени, докато не е записано още в протокола.

— Запишете тогава, за бога, че прасенцето струва осем пенса, и нека небето благослови деня, в който спасих съвестта си от такъв ужасен грях!

Майлс Хендън забрави от радост всяко приличие и смая, а в същото време възмути краля, като го прегърна и го притисна в обятията си. Жената се сбогува с благодарност и си тръгна с прасенцето, полицаят ѝ отвори вратата и излезе заедно с нея в тясното преддверие. Съдията се залови да напише протокола. Винаги нащрек,

Хендън си каза, че не ще бъде зле да узнае защо полицаят излезе заедно с жената, затова се вмъкна тихо в полутъмното преддверие и се послуша. Ето какъв разговор чу:

— Прасенцето е тлъсто и сигурно ще бъде вкусно, аз ще го купя от тебе, ето ти осем пенса.

— Как не... осем пенса! Няма да я бъде. То ми струва три шилинга и осем пенса чисти пари от времето на довчерашия крал, покойния стар Хари. Киселици ще купиш за осем пенса!

— Това ли е последната ти дума? Ти даде показания под клетва, ще рече, положила си лъжлива клетва, когато каза, че ти струва само осем пенса. Връщай се веднага с мене при Негово благородие да отговаряш за престъплението си... А момчето ще обесят.

— Добре, добре, драги, стига приказки. Дай ми осем пенса и не раздрънквай работата.

Жената си излезе разплакана, Хендън се промъкна обратно в заседателната стая, а след малко дойде и полицаят, след като бе скрил на удобно място спечеленото. Съдията писа още известно време, после държа на краля мъдра и любезна проповед, като го осъди на кратковременен затвор в общата тъмница, последван от публично бичуване. Смаяният крал зяпна и вероятно щеше да заповяда да отсека веднага главата на добрия съдия, но зърна предупредителен знак от Хендън и успя да затвори отново уста, преди да бе изтървал нещо. Хендън го улови за ръка, поклони се на съдията и двамата тръгнаха след полицаия към затвора. Щом излязоха на улицата, разгневеният владетел се спря, изтръгна ръката си и извика:

— Да не си въобразяваш, глупчо, че ще вляза жив в обикновена тъмница?

Хендън се наведе и му каза доста рязко:

— Имаш ли вяра в мене? Мирувай и внимавай да не влошиш положението с опасни приказки. Каквото е рекъл Бог, ще стане, не можеш нито да го ускориш, нито да го измениш, затова чакай и бъди търпелив... Има време да ругаеш или да ликуваш, след като стане това, което е трябвало да стане.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

БЯГСТВОТО

Късият зимен ден беше към края си. По улиците се мяркаха нарядко минувачи, които бързаха да свършат работата си и да се скрият у дома си от засилващия се вятър и мрак. Те не поглеждаха ни наляво, ни надясно, не обърнаха внимание на нашите приятели, не изглеждаше дори да са ги забелязали. Едуард Шести се питаше дали и друг път отиването на крал към затвора е било посрещано с такова странно безразличие. Полека-лека полицаят стигна до един безлюден пазарен площад и тръгна по него. Когато стигнаха до средата, Хендън сложи ръка на рамото му и каза тихо:

— Почакай малко, добри сър, тук няма кой да ни чуе, а пък аз искам да ти кажа нещо.

— Длъжността ми забранява, сър, не ме бави, моля ти се, защото се мръква.

— Поспри се все пак, защото въпросът е важен за тебе. Обърни ни за малко гръб и се престори, че не виждаш, остави клетото момче да избяга.

— На мене ли говориш така, сър! Арестувам те в...

— Не бързай много. Внимавай да не направиш някоя глупост...

— Той се приближи и прошепна до ухото на полицаия: — Прасенцето, което купи за осем пенса, може да ти изяде главата, човече!

Смаяният полицаи отначало онемя, след това започна да ругае и да заплашва, но Хендън го изчака спокойно да се задъха от гняв, после каза:

— Ти ми харесваш, приятелю, и нямам желание да ти напакостя. Забележи, че чух всичко... от край до край. И ще ти докажа.

Той повтори дума по дума разговора между полицаия и жената в преддверието и завърши:

— Точно ли го предадох? И няма ли да мога да го предам точно пред съдията, ако се наложи?

Полицаят онемя за миг от страх и мъка, после се съвзе и каза с принудена шеговитост:

— Ето как една шега може да стане голям въпрос; аз подразних жената просто за развлечение.

— И за развлечение ли й взе прасенцето?

— Нищо подобно, добри сър — отговори остро полицаят, — казвам ти, че само се шегувах.

— Започвам да ти вярвам — каза Хендън с объркваща смесица от насмешливост и полусериозност, но почакай за миг тук, докато изтичам да запитам Негово благородие... защото той е все пак човек, познаващ законите, шегите... и...

Той тръгна, продължавайки да говори, полицаят се поколеба, засуети се, изруга веднъж-дваж и най-после извика:

— Стой, стой, добри сър... Почакай малко, моля ти се... Съдията ли! Та той, човече, разбира от шега колкото мъртвец!... Ела да се разберем. Ей Богу, зле попаднах, както изглежда... и то само заради една невинна, необмислена шега. Аз имам семейство, жена ми и малките... Да се разберем, Ваше благородие, какво искате от мене?

— Да ослепееш, да онеееш и да не мръднеш, докато може да се преброи бавно до сто хиляди... — каза Хендън с изражението на човек, който иска съвсем малка и напълно разумна услуга.

— Това е гибел за мене! — каза отчаяно полицаят. — Ох, бъдете благоразумен, добри сър, погледнете работата от всички страни и вижте, че тя е само шега... явна и очевидна шега. А дори и да не я сметнем за шега, вината е толкова малка, че най-тежкото наказание ще бъде само укор и предупреждение от страна на съдията.

Хендън отвърна с тържественост, която смрази въздуха наоколо:

— Тази твоя шега има определено име в закона... знаеш ли го?

— Не го зная! Възможно е да съм бил неблагоразумен. И през ум не ми е минавало, че може да има име... О, господи, мислех, че тази шега си е мое изобретение.

— Да, а пък тя има име. Според закона това престъпление се нарича *non compos mentis lex talionis sic transit gloria mundi*^[1].

— Ох, господи!

— И наказанието е смърт!

— Господи, помилуй мене, грешния!

— Използвайки жестоката опасност, застрашаваща провинен, който се е намирал в твоя власт, ти си завладял вещ, струваща повече от тринадесет и половина пенса, като си дал съвсем незначителна сума за нея, а това е според закона съзнателна измама, престъпно укривателство, злоупотреба с власт *ad hominem expurgatis in statu quo*^[2] и наказанието е смърт чрез обесване, без право на откупване, замяна на наказанието и църковно опрощение.

— Подкрепи ме, подкрепи ме, добри сър, краката ми изменят! Бъди милостив... спаси ме от тая гибел и аз ще се обърна гърбом да не виждам какво става.

— Добре! Сега вече постъпваш мъдро и разумно. А ще върнеш ли прасенцето?

— Ще го върна, наистина ще го върна... И няма да пипна друго дори ако сам Бог ми го прати с някой архангел. Тръгвай... ослепях заради тебе... нищо не виждам. Ще кажа, че си се вмъкнал и си грабнал насила затворника от ръцете ми. Вратата на затвора е стара и едва се държи... след полунощ ще я изкъртя сам.

— Изкърти я, от това не ще последва зло за никого, съдията съжаляваше горкото момче и няма да заплаче или да набие ключаря, загдето го е оставил да избяга.

---

[1] *Non compos mentis lex talionis sic transit gloria mundi* (лат.) — без предумисъл закон за възмездие тъй отминава земната слава. — Б.пр. ↑

[2] *Ad hominem expurgatis in statu quo* (лат.) — погубване на човек при даденото положение. (Хендън се опитва да сплаши полицаия със случайно хрумнали му латински изрази.) — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

ХЕНДЪН ХОЛ

Щом се скриха от погледа на полицаия, Хендън каза на краля да изтича до определено място извън града и да го чака, докато самият той отиде да се разплати в странноприемницата. След половин час двамата приятели язدهа весело жалките животинчета на Хендън. Пътуваха на изток. Кралят се чувстваше много добре, защото бе захвърлил дрипите си и се бе облякъл в дрехите, които Хендън му бе купил на вехто на Лондонския мост.

Хендън искаше да запази момчето от преумора, смяташе, че тежко пътуване, нередовно хранене и недостатъчно спане ще се отразят зле на болния му мозък, а почивка, редовен живот и умерено движение непременно ще ускорят оздравяването; той копнееше да види оздравяло болното създание, да види малката главица освободена от болнавите видения, затова, вместо да се поддаде на нетърпението си да пътува денонощно към дома, от който беше толкова отдавна изгонен, реши да се движат с бавни преходи към него.

Като пропътуваха десетина мили, стигнаха едно големичко село, където спряха да нощуват в хубава странноприемница. Възстановиха по-раншните си отношения: докато кралят вечеряше, Хендън стоеше зад стола и му прислужваше, когато дойде време за спане, го съблече, след това легна на пода пред вратата, завит в одеяло.

На втория и третия ден продължиха да яздят все така бавно, като си разказваха с голямо удоволствие преживелиците след раздялата. Хендън разказа подробно къде скитал да търси краля, как архангелът го развеждал из цялата гора, за да го заблуди, и най-после, като разбрал, че не може да се отърве от него, го върнал пак в колибата. След това — каза Хендън — старецът влязъл в спалнята и излязъл оттам, залитайки, явно покрусен, казал, че очаквал момчето да се е върнало и да е легнало да си почива, а го нямало. Хендън чакал цял ден в колибата, но всякаква надежда за връщането на краля изчезнала и той тръгнал отново да го търси.

— Старият sanctum sanctorum^[1] наистина съжаляваше, че Ваше величество не се върна — каза Хендън. — По лицето му разбрах.

— Не се съмнявам! — каза кралят... и разправи своите преживявания; тогава Хендън съжали, че не е убил архангела.

През последните дни от пътуването Хендън беше много оживен. Не млъкваше. Разказваше за стария си баща, за брат си Артър, за много случки, които изтъкваха благородството и великодушието им, унесе се в спомени за любимата Едит и толкова се радваше, че може да каже няколко любезни братски приказки и за Хю. Много говори за предстоящата среща в Хендън Хол, как всички ще се изненадат, какъв изблик на благодарност и радост ще ги посрещне.

Пътуваха през красива местност, осеяна с къщици и овощни градини, пътят минаваше през обширни пасбища в хълмиста местност, напомняща развълнувано море. Следобед блудният син се отклоняваше постоянно от пътя, за да види дали не ще зърне от някой хълм бащиния дом. Най-после го зърна и извика възбудено:

— Ето селото, принце, а до него е Хендън Хол! Оттук можете да видите кулите му, онази горичка там е бащиният ми парк. Ах, сега ще видиш какво значи разкош и величие! Къща със седемдесет стаи... помисли си само!... С двадесет и седем души прислуга! Достойно жилище за хора като нас, нали? Да побързаме... нямам търпение вече.

Колкото и да бързаха, когато стигнаха до селото, часът минаваше три. Докато препускаха през него, Хендън не млъкваше:

— Ето черквата, обвита във все същия бръшлян... ни по-голям, ни по-малък... Ей там е странноприемницата, старият „Червен лъв“... а по-нататък е пазарището... Ето майското дърво, ето и помпата... Нищо не се е променило, нищо, освен хората — за десет години всеки се променя... Струва ми се, че познавам някои, но мене никой не ме познава.

Той продължаваше да бърби. Скоро стигнаха края на селото, след това поеха по една криволичеща тясна пътека с високи плетища от двете страни, препускаха около половин миля по нея и навлязоха в просторна цветна градина през внушителна врата с огромни каменни стълбове, по които бяха изваяни гербове. Величествен замък се издигаше пред тях!

— Добре дошли в Хендън Хол, господарю! — извика Майлс. — Велик ден е днес! Баща ми, брат ми и лейди Едит ще бъдат така

слисани от радост, че отначало ще виждат само мене и може би ще те посрещнат хладно! Но не им се сърди, много скоро всичко ще се промени, когато им кажа, че ти си мой питомец, когото безкрайно много обичам, те ще те прегърнат от любов към мене и ще ти отворят завинаги дома и сърцата си!

В следния миг Хендън скочи от магарето пред величествената врата, помогна на краля да слезе, улови го за ръка и се втурна заедно с него в замъка. Само след няколко стъпки се озоваха в просторно помещение, Хендън влезе, от бързана настаня не много почитително краля и изтича веднага към един младеж, който седеше пред писмена маса до камината, където пламтеше буен огън.

— Прегърни ме, Хю — извика той, — и кажи, че се радваш, загдето се върнах! А след това повикай баща ни, защото бащиният дом не е бащин дом, докато не стисна ръката, не видя лицето и не чуя гласа му!

След кратка изненада Хю се отдръпна и загледа мрачно неочаквания посетител — погледът му изразяваше отначало оскърбено достойнство, след това някаква скрита мисъл или намерение го накараха да възприеме израз на учудено любопитство, примесено с истинско или престорено съчувствие. Най-после той каза кратко:

— Умът ти, изглежда, не е в ред, клети странниче, без съмнение трябва да си изтърпял много лишения и тежки удари от съдбата, така личи от изражението и дрехите ти. За кого ме смяташ?

— За кого те смятам ли? А за кого, моля ти се, мога да те смятам, ако не за Хю Хендън? — отвърна рязко Майлс.

Другият продължи все така меко:

— А себе си за кого смяташ?

— Няма какво да смятам! Или се преструваш, че не познаваш брат си Майлс Хендън?

Израз на приятна изненада пробяга по лицето на Хю и той извика:

— Не се ли шегуваш? Възможно ли е мъртвият да оживее? Слава богу, ако е така! Горкото загубено момче да ни бъде върнато след толкова тежки години! Това изглежда почти, невероятно щастие, то е наистина невероятно щастие... Моля ти се, имай милост, не се шегувай! Ела по-скоро на светло... да те разгледам по-добре!

Той улови Майлс за ръка, завлече го до прозореца и го загледа жадно от глава до пети, като го обръщаше ту на една, ту на друга страна, въртеше се около него и се мъчеше да го разгледа от всички страни, а завърналият се блуден син, сияещ от радост, се усмихваше, смееше се, кимаше и повтаряше:

— Карай, братко, карай, не бой се, няма да намериш черта, която да не издържи изпита. Обръщай ме и ме оглеждай колкото искаш, мили Хю... аз съм наистина брат ти Майлс, същият загубен Майлс, нали? Щастлив ден е днес... казах вече, че е щастлив ден! Подай ми ръка, подай ми бузата си... Господи, просто ще умра от радост!

Той се готвеше да прегърне брат си, но Хю протегна ръка, за да го спре, после наведе тъжно глава и каза развълнувано:

— Ах, дано милостивият Бог ми даде сили да понеса това разочарование!

Смаяният Майлс онемя за миг, но скоро се опомни и извика:

— Какво разочарование? Не съм ли брат ти?

Хю поклати тъжно глава и каза:

— Моля небето да беше така и други очи да намерят приликата, която моите не могат да открият. Уви, страхувам се, че писмото е казвало истината.

— Кое писмо?

— Което дойде преди шест-седем години от континента. То съобщаваше, че брат ми е загинал в бой.

— Това е лъжа! Повикай баща ни... той ще ме познае.

— Не мога да извикам мъртвец.

— Мъртвец ли? — Гласът на Майлс замря, устните му затрепериха. — Баща ми мъртъв?... О, жестока вест! Радостта ми угасна наполовина. Моля ти се, повикай брат ми Артър... Той ще ме познае, ще ме познае и ще ме утеши.

— И той е мъртъв.

— Господи, смили се над мене, нещастния! Мъртви... и двамата мъртви... Достойните грабнати, а аз, недостойният, пощаден! Смили се над мене!... Няма да кажеш, че и лейди Едит е...

— Мъртва ли? Не, тя е жива.

— Тогава, слава Богу, мога още да се порадвам! По-скоро, братко, доведи я! Ако и тя каже, че не съм Майлс... но тя няма да каже такова нещо. Не, не, тя ще ме познае, глупак бях да допусна дори, че

може да не ме познае. Доведи я... Доведи старите прислужници, и те ще ме познаят.

— От тях останаха само петима... Питър, Холси, Бърнард, Дейвид и Маргарет.

С тия думи Хю излезе. Майлс се замисли, после започна да се разхожда из стаята, като мърмореше:

— Петимата най-големи негодници са преживели двадесет и двамата верни и честни... Странно наистина.

Той продължи да се разхожда и да си мърмори, забравил напълно краля. Но кралят се обади тъжно, с искрено съчувствие, при все че думите му можеха да се изтълкуват и като насмешка:

— Не се вълнувай от нещастията си, добри човече, и на други хора на тоя свят отричат самоличността и се присмиват на твърденията им. Не си сам.

— Ах, господарю — извика Хендън, като се поизчерви, — не ме осъждай... Почакай малко и ще видиш. Аз не съм лъжец... Тя ще докаже, че е така, ще чуеш истината от най-прелестните уста в Англия. Аз да съм лъжец? Та аз зная този стар замък, портретите на прадедите си, всичко, което ни заобикаля, както дете знае стаята, в която е отраснало. Тук съм роден и отраснал, господарю, говоря истината, никога не бих те излъгал и ако никой друг не ми повярва, моля ти се, ти поне не се съмнявай... Не бих понесъл това.

— Не се съмнявам в тебе — каза кралят с детинска откровеност и доверие.

— От все сърце ти благодаря! — извика Хендън с пламенност, от която личеше колко е трогнат.

А кралят добави със същата откровеност:

— А ти съмняваш ли се в моите думи?

Хендън бе обзет от виновно смущение и благодари Богу, че в същия миг Хю отвори вратата и го спаси от необходимостта да отговори.

Красива, разкошно облечена лейди влезе след Хю, последвана от няколко прислужници в ливреи. Тя вървеше бавно, с наведена глава, вковала поглед в пода. Майлс Хендън изтича към нея и извика:

— О, Едит, любима...

Но Хю му даде знак да се отдалечи и се обърна към дамата:

— Погледни го. Познаваш ли го?

Когато чу гласа на Майлс, дамата трепна леко и страните ѝ поруменияха; сега явно се разтрепери. В продължение на няколко тягостни минути тя не мръдна и не проговори, след това вдигна полека глава и втренчи в очите на Хендън смразения си, уплашен поглед, кръвта изчезна постепенно от лицето ѝ, тя пребледня като мъртвец, после каза със също така мъртвешки глас:

— Не го познавам!

Обърна се с едва сдържано ридание и излезе със залитащи стъпки от стаята.

Майлс Хендън се отпусна в един стол, като закри лице с ръцете си. След кратко мълчание брат му каза на прислужниците:

— Видяхте го. Познавате ли го?

Те поклатиха отрицателно глави, тогава господарят им каза:

— Прислугата не ви познава, сър. Предполагам, че в случая има някакво недоразумение. Видяхте, че и жена ми не ви позна.

— Жена ти? — Желязна преграда притисна ненадейно Хю до стената. — Ах, ти, вероломни робе, сега разбирам всичко! Ти си написал сам лъжливото писмо, за да обсебиш годеницата и имота ми! Хайде... махай се веднага, да не оскверня честната си войнишка ръка с убийството на такава жалка твар!

Зачервен и почти задушен, Хю отстъпи до най-близкия стол и заповяда на прислугата да улови и върже разярения гост. Слугите се поколебаха, един се обади:

— Той е въоръжен, сър Хю, а ние сме без оръжие.

— Какво като е въоръжен! Колко души сте? Уловете го, заповядвам ви!

Но Майлс ги предупреди да си помислят предварително и добави:

— Вие ме познавате от едно време... Не съм се променил, елате, ако ви стиска!

Това напомняне не насърчи много прислугата, всички останаха по местата си.

— Вървете да вземете оръжието си, жалки страхливци, и застанете на пост пред вратите, докато изпратя някой да доведе стража — заповяда Хю. На прага се обърна и каза на Майлс: — Добре ще е да не влошаваш положението си с безполезни опити да избягаш.

— Да избягам ли? Не се безпокой, ако това е единствената ти тревога. Защото Майлс Хендън е господар на Хендън Хол и на всичко в и около него. И ще си остане, където е... Не се съмнявай в това.

---

[1] Sanctum sanctorum (лат.) — светец на светците. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА

ПРОГОНЕНИЯТ

Кралят поседя няколко мига замислен, след това вдигна глава и каза:

— Странно... много странно. Никак не мога да си го обясня.

— Не, не е странно, господарю. Аз си го зная — това негово държане е съвсем естествено. Той си е по рождение разбойник.

— О, не говоря за него, сър Майлс.

— Наговорите за него ли? А за какво? Кое е странното?

— Че не забелязват отсъствието на краля.

— Какво? Чие отсъствие? Не ви разбирам.

— Така ли? Нима не се учудваш и не ти се струва странно, че из страната не са пръснати прокламации с описанието ми и пратеници да ме търсят? Как може изчезването на държавния глава да не предизвика тревога и смущение? Как може да не се вълнуват от това, че съм изчезнал и не знаят къде съм?

— Съвсем вярно, господарю, аз забравих. — Хендън въздъхна и си каза шепнешком: — Бедното дете, пак се унесе в трогателния си блян.

— Но аз намислих как ще оправя и двама ни... Ще напиша писмо на три езика — на латински, гръцки и английски — а ти ще заминеш утре заран с него за Лондон. Ще го дадеш в ръцете на вуйчо ми, лорд Хертфорд; щом го види, той ще познае и ще разбере, че аз съм го писал. И ще изпрати да ме приберат.

— Дали няма да е по-добре, господарю, да почакаме тук, докато аз докажа самоличността и правата си върху моите имения? Тогава ще мога много по-сигурно...

— Мълчи! — прекъсна го повелително кралят. — Какво са твоите жалки имения и дребни интереси в сравнение с въпрос, засягащ благото на нацията и ненакърнимостта на кралската власт? — След това добави малко по-меко, като че съжаляваше за грубостта си: — Изпълнявай каквото ти казвам и не се бой, аз ще ти възстановя правата

напълно... дори повече, отколкото очакваш. Винаги ще те помня и ще ти се отплатя.

С тия думи взе перото и се залови да пише. Хендън го погледа някое време с любов, после си рече: „Ако не го виждах, бих казал, че наистина говори крал, не може да се отрече, че когато се разсърди, гърми и треци като същински крал... Но откъде е научил да се държи така? Гледай го как самодоволно дращи неразбраните си заврънкулки, като си въобразява, че са латински и гръцки, и ако не измисля някой уместен предлог да го отклони от намерението му, утре ще трябва да се престоря, че отивам да свърша безумното поръчение, което ми измисли.“

В следния миг мисълта на сър Майлс се върна към неотдавнашната случка. Той се унесе дотолкова в размислите си, че когато кралят му подаде най-после писмото, го взе и го прибра почти несъзнателно в джоба си. „Колко странно се държа тя — казваше си Хендън. — Мисля, че ме позна, а мисля и че не ме позна. Ясно съзнавам и двете противоположни предположения, не мога нито да ги примиря, нито да отхвърля с доводи едното от тях, нито да го накарам да надделее над другото. Работата е просто така: тя сигурно позна лицето, фигурата, гласа ми, не е възможно да не ги познае, а все пак каза, че не ме познава. Думите ѝ са достоверно доказателство, защото тя не може да излъже. Но чакай... струва ми се, че започвам да разбирам. Може би той ѝ е повлиял... заповядал ѝ е... принудил я е да излъже. Ето разрешението! Загадката е разгадана. Тя изглеждаше примряла от страх... Да, той я е принудил. Аз ще я потърся, ще я намеря; без него тя ще каже истината. Ще си припомни времето, когато бяхме деца и си играехме заедно, а това ще я трогне и тя няма да ме издаде и ще ми признае истината... Тя не е вероломна... винаги е била почтена и искрена. Обичаше ме някога... Това е гаранция, че няма да ме издаде. Човек не предава този, когото е обичал.“

Той тръгна нетърпеливо към вратата; тъкмо когато я отваряше, лейди Едит влезе. Беше много бледа, но вървеше уверено, а държанието ѝ беше изпълнено с грация и нежно достойнство. Лицето ѝ беше все така тъжно.

Майлс се втурна щастлив и самоуверен да я посрещне, но тя го спря с едва уловимо движение и той остана, където си беше. Тя седна, после покани и него да седне. По този начин му отне съвсем лесно

чувството за някогашното другарство и го постави в положението на чужденец и гост. Изненадан и учуден от това неочаквано държане, той се запита за миг наистина ли е човекът, за когото се представя. Лейди Едит каза:

— Сър, дойдох да ви предупредя да се пазите. Лудите може би не могат да бъдат разубедени, че се мамят, но сигурно могат да бъдат убедени да се предпазят от опасности. Струва ми се, че вашето бълнуване е за вас честна и почтена истина и затова не е осъдително... но не се бавете тук с него, защото тук то е опасно. — Тя погледна втренчено Майлс, после добави настойчиво: — Още по-опасно е, защото нашият загубен младеж би приличал наистина много на вас, ако беше жив.

— За Бога, мадам, но аз съм същият този младеж!

— Смятам, че вие наистина вярвате в това, сър. Не се съмнявам в искреността ви... само ви предупреждавам. Съпругът ми е господар на тази област, той има тук почти безгранична власт, хората благоденстват или мрат от глад според волята му. Ако не приличахте на човека, за когото се представяте, съпругът ми би ви оставил да се радвате спокойно на мечтата си, но вярвайте ми, аз го познавам добре и зная какво ще направи — той ще каже, че сте луд измамник, и всички ще повторят веднага думите му. — Тя погледна отново Майлс със същия настойчив поглед и добави: — Ако пък сте Майлс Хендън и както той, така и цялата област узнае това... внимавайте и преценете добре какво ви казвам... бихте се намирали в същата опасност, бихте се изложили на същото наказание; той ще отрече, че сте вие, ще ви предаде на властта и никой не ще се осмели да ви защити.

— Напълно ви вярвам — каза огорчено Майлс. — Властникът, който може да накара един дългогодишен приятел да измени на приятеля си и да го забрави, ще бъде послушан, разбира се, от хора, зависими от него за насыщния си. Никакви съображения за вярност и чест няма да ги спрат.

Лека руменина покри за миг бузите на лейди Едит и тя наведе поглед към пода, но гласът ѝ не издаде никакво вълнение, когато продължи:

— Предупредих ви, трябва да ви предупредя да си отидете оттук. Иначе този човек ще ви унищожи. Той е тиранин, който не знае що е милост. Аз, негова окаяна робиня, зная отлично това. Клетият Майлс,

Артър, скъпият ми настойник сър Ричард се отърваха от него и почиват в мир... по-добре би било да сте при тях, отколкото в лапите на този нечестивец. Вашите твърдения са заплаха за неговата титла и владения, вие го нападате в собствения му дом... Загубен сте, ако останете. Вървете... не се колебайте. Ако нямате пари, моля ви се, вземете тази кесия и подкупете прислугата, за да ви пусне. Повярвайте ми, нещастнико, и бягайте, докато е възможно.

Майлс отказа с ръка да вземе кесията, изправи се и застана пред лейди Едит:

— Удостоете ме само с едно нещо — каза той. — Погледнете ме в очите, за да видя няма ли да трепнат. Така, отговорете ми сега. Майлс Хендън ли съм?

— Не. Не ви познавам.

— Закълнете се! Отговорът беше тих, но ясен:

— Кълна се.

— Ох, това е невероятно!

— Бягайте! Защо губите ценно време? Бягайте и се спасете!

В този миг в стаята нахълтаха представители на властта. Започна отчаяна борба, мнозинството скоро надви и Хендън бе извлечен навън. Извлякоха и краля, свързаха ги и ги откараха в затвора.

ДВАДЕСЕТ И СЕДМА ГЛАВА В ЗАТВОРА

Всички килии в затвора бяха препълнени, затова двамата приятели бяха оковани във вериги в една голяма зала, където държаха обикновено обвинените в незначителни простъпки. Не бяха сами, тук се намираха с оковани нозе и с белезници на ръцете двадесетина мъже и жени на различна възраст — безсрамна шумна тайфа. Кралят се оплакваше горчиво от страхотната обида, нанесена на кралското му достойнство, но Хендън беше мрачен и мълчалив. Беше свършено смаян. Върнал се бе вкъщи като ликуващ блуден син, очаквайки всички да го посрещнат с радост, а вместо това му обърнаха гръб и го пратиха в затвора. Разликата между очакваното и действителността беше толкова голяма, че го слиса; той не можеше да реши тъжно ли е всичко това или смешно. Чувстваше се като човек, изтичал радостно навън да се порадва на дъгата и ненадейно поразен от гръм.

Но обърканите му мъчителни мисли постепенно се успокоиха и подредиха. Съзнанието му се насочи към Едит. Той разгледа държането ѝ, прецени го от всички страни, без да извлече някакво задоволително заключение. Позна ли го?... Или не го позна? Неразрешима загадка, която дълго го занимава, най-после той дойде до убеждението, че го бе познала, но не бе признала това от користни съображения. Искаше му се да обсипе името и с ругатни, обаче това име бе било толкова време свято за него, че не можеше да застави езика си да го оскверни.

Загърнати в мръсни и изпокъсани затворнически одеяла, Хендън и кралят прекараха неспокойна нощ. Подкупеният ключар бе донесъл на някои затворници спиртни напитки — естествената последица беше пеење на неприлични песни, сбивания, крясъци и веселие. Най-после малко след полунощ един мъж нападна някаква жена и щеше без малко да я убие, като блъскаше главата ѝ с белезниците си, ако ключарят не бе успял да я отърве. Той въдвори ред, като наби здраво мъжа с тоягата по главата и гърба... Веселбата стихна и всички, които не се

смущаваха от охканията и стоновете на двамата ранени, можаха да заспят.

През следващата седмица дните и нощите минаваха еднообразно, без никакви особени събития; пора, които Хендън си спомняше смътно, идваха денем да погледнат „измамника“, да го отрекат и оскърбят, нощем веселбите и виковете продължаваха неизменно и редовно. Все пак най-после настъпи неочаквана промяна. Ключарят въведе един стар човек и му каза:

— Негодникът е в тази стая... поогледай се със старите си очи и виж дали ще го познаеш.

Хендън вдигна поглед и за пръв път, откакто беше в затвора, изпита радост. „Това е Блейк Андрюс — каза си той, — който беше цял живот прислужник в семейството на баща ми... Честна душа, с правдиво сърце в гърдите. Така поне беше някога. Но сега никой не е останал верен, всички са лъжци. Този човек ще ме познае... и ще се отрече като всички останали.“

Старецът огледа стаята, като се взираше поред във всяко лице, най-после каза:

— Виждам само жалки негодници, само измет. Къде е оня?

Ключарят се изсмя.

— Ето — каза той, — огледай тоя едър скот и си кажи думата.

Старецът се приближи, огледа дълго и внимателно Хендън, поклати глава и каза:

— Та това не е Хендън... Нито е бил някога!

— Правилно! Старите ти очи са още здрави. Ако бях на мястото на сър Хю, щях да дръпна тоя дрипльо и... — Ключарят се вдигна на пръсти към въображаемото бесило и захърка, като че го душат. Старецът каза възмутено:

— Да благодари Богу, че няма да го сполети нещо по-лошо; ако биха натоварили мене да се разправя с тоя негодник, да не съм човек, ако не го изгоря жив!

Ключарят се изсмя ехидно и каза:

— Поразговори се с него, старче... Позволено е. Ще се позабавляваш.

След това се заклатушка към стаичката си и изчезна. Старецът коленичи и прошепна:

— Слава Богу, че се върна, господарю! Цели седем години мислех, че си умрял, а пък то — уви! — си жив. Познах те още щом те видях, и тежко беше да запазя самообладание, да се престоря, че виждам само дребни крадци и всякаква измет. Аз съм стар и беден, сър Майлс, но ако кажеш, ще ида да кажа истината, дори ако ме обесят за това.

— Не — отвърна Хендън, — няма да казваш нищо. Себе си ще погубиш, а на мене едва ли ще помогнеш. Но благодаря ти, защото ти ми възвърна донякъде изгубената вяра в човешкия род.

Старият прислужник беше много полезен на Хендън и на краля, защото идваше по няколко пъти на ден да „понаругае“ сър Майлс и винаги успяваше да донесе скришом по-хубавичко ядене за допълване на тъмничната дажба, носеше и новини. Хендън даваше по-хубавата храна на краля, без нея Негово величество едва ли би оцелял, защото не можеше да яде донасяната от ключаря тежка и проста храна. Андрюс трябваше да се задоволява с кратки посещения, за да не събуди подозрение, но всеки път успяваше да предаде доста новини, които съобщаваше съвсем тихо, само за Хендън, придружавайки ги с гръмки оскърбления, които трябваше да бъдат чути от всички наоколо.

Така Хендън узна постепенно всичко станало в семейството. Артър умрял преди шест години. Тази загуба и липсата на каквато и да е вест за Хендън покосила здравето на бащата, той знаел, че ще умре, и искал да види Хю и Едит наредени, преди да напусне този свят, но Едит непрестанно молела да отложат брака, като се надявала, че Майлс ще се върне; когато най-после пристигнало писмо, че Майлс е умрял, сър Ричард загубил напълно сили, уверен, че краят му е съвсем близо, той и Хю настоявали за сключването на брака, Едит успяла да измоли още един месец, после втори и най-после трети, но накрая венчавката станала пред смъртния одър на сър Ричард. Бракът не излязъл щастлив. Разчуло се, че наскоро след сватбата младоженката намерила из книгата на мъжа си няколко откъса от черновки на съдбовното писмо и го обвинила, че е ускорил женитбата им — и смъртта на сър Ричард — с престъпна измама. Навред се говорело за жестокост към лейди Едит и прислугата; след смъртта на бащата сър Хю се отказал от всякакви преструвки и станал безмилостен господар към всички, които били зависими от него.

Някои приказки на Андрюс бяха особено интересни за краля и той ги слушаше особено внимателно:

— Разправят, че кралят е луд. Но, за бога, не казвайте никому, че съм споменал такова нещо, защото казват, че такива приказки се наказват със смърт.

Негово величество погледна втренчено стареца и каза:

— Кралят не е луд, добри човече... а пък ти ще сториш по-добре да се занимаваш със своите работи, вместо с такива размирнически брътвежи.

— Какво иска да каже момчето? — запита Андрюс, изненадан от това рязко нападение тъкмо оттам, откъдето не очакваше. Хендън му смигна и той не разпитва повече, а продължи да разказва:

— След ден-два, на шестнадесети този месец, ще погребват в Уиндзор покойния крал, а на двадесети ще коронясат в Уестминстър новия.

— Мисля, че ще трябва най-напред да го намерят — промълви Негово величество, после добави уверено: — Но сигурно ще се погрижат за това... пък и аз ще се погрижа.

— За Бога, та...

Но старецът не можа да продължи — предупредителен знак от Хендън прекъсна въпроса му. Той подхвана нишката на предишния разговор:

— Сър Хю отива на коронацията... и то е големи надежди. Убеден е, че ще се върне оттам пер, защото се радва на голямо благоволение от страна на регента.

— Кой регент? — запита Негово величество.

— Негова светлост херцог Съмърсет.

— Кой херцог Съмърсет?

— Господи, та има само един херцог Съмърсет... Граф Симор Хертфорд.

— А откога е станал херцог и регент? — запита рязко кралят.

— От последния ден на януари.

— И кой, моля, го е въздигнал в тоя сан?

— Той сам заедно с Великия съвет... и с помощта на краля.

Негово величество подскочи.

— Кралят ли? — извика той. — Кой крал, добри сър?

— Как „кой крал“? Велики Боже, какво бълнува това момче? Не е мъчно да се отговори, защото имаме само един крал: Негово светлейшо величество крал Едуард Шести, Бог да го закриля! Да, добро и мило момченце е той, и все едно дали е луд, или не е... а казват, че здравето му всеки ден се подобрява... всички то възхваляват, благославят и молят Бога да му даде дълго царуване над Англия, защото започна много човечно, като подари живота на стария Норфолкски херцог, а сега решил да премахне най-жестокия закон, който измъчва и гнети народа.

При тази вест Негово величество занемя от почуда и се унесе в такъв дълбок и тъжен размисъл, че не чу вече нищо от приказките на стареца. Той се питаше дали „момченцето“ е просячето, което бе оставил в собствените си дрехи в двореца. Това не изглеждаше възможно, защото неговото държане и приказки сигурно биха го издали, ако би му хрумнало да се представя за Уелски принц... В такъв случай щяха да го изгонят и да потърсят истинския принц. Дали придворните не са издигнали на негово място някой потомък на знатен род? Не, защото вуйчо му не би допуснал такова нещо... Той беше всемогъщ и би смазал, разбира се, подобен опит. Всички размисли на момчето бяха безполезни — колкото повече се мъчеше да разгадае тайната, толкова повече се объркваше, толкова повече го заболяваше глава и толкова по-зле спеше. Нетърпението му да отиде по-скоро в Лондон растеше ежечасно и затворът му стана съвсем непоносим.

Старанието на Хендън да успокои краля беше безуспешно — нищо не можеше да го утеши, но две жени, оковани близо до тях, имаха по-голям успех. Техните кротки молитви го успокоиха и го направиха малко по-търпелив. Той им беше много благодарен, обикна ги и се радваше на нежното им и успокоително присъствие. Запита ги защо са в затвора, а когато му казаха, че са баптистки, се усмихна и каза:

— Нима това е престъпление, за което трябва да се наказва със затвор? Жалко, че ще ви загубя скоро... Няма да ви държат дълго тук за такава дреболия.

Те не отговориха, но изражението им го накара да се почувства неловко. И той продължи нетърпеливо:

— Нищо не отговаряте... Бъдете добри и ми кажете... нали няма да има никакво друго наказание за вас? Кажете ми, моля ви се, че няма

такава опасност.

Те се опитаха да променят разговора, но той се бе вече уплашил и продължи:

— Ще ви бичуват ли? Не, няма да бъдат толкова жестоки! Кажете, че няма. Няма, нали?

Жените изглеждаха смутени и отчаяни, но не можеха да отбягнат отговора, затова едната каза със заглъхнал от вълнение глас:

— Ох, ти разкъсваш сърцето ни, мила душице!... Бог ще ни помогне да изтърпим нашето...

— Призна си! — прекъсна я кралят. — Ще ви бичуват значи тия жестокосърдечни негодници! Само не плачи, не мога да понасям плача ти. Не губи смелост... Аз ще заема навреме мястото си и ще те спася от това мъчение. Непременно ще те спася!

Когато кралят се събуди на другата сутрин, жените вече ги нямаше.

— Освободили са ги! — каза радостно той, после добави унило: — Но тежко на мене!... Защото те ми бяха утехата!

И двете бяха заболи на дрехата му по едно парченце панделка за спомен. Той каза, че ще ги пази вечно и скоро ще потърси тези добри приятелки, за да ги вземе под своя закрила.

В същия миг ключарят влезе с няколко свои помощници и заповяда да изведат затворниците в двора. Кралят се забрави от радост — такова щастие беше да види отново синьо небе и да подиша пак чист въздух. Той се сърдеше, и ядосваше, че стражата действа бавно, но най-после дойде и неговият ред, освободиха го от оковите и му заповядаха да тръгне заедно с Хендън подир другите затворници.

Четвъртитият двор беше настлан с камъни и открит. Затворниците излязоха през зидана сводеста врата и се наредиха до стената. Пред тях беше опънато въже, пазеше ги стража. Утрото беше навъсено и студено, навалелият през нощта слаб сняг покриваше празния двор и засилваше общото мрачно настроение. Студен вятър подухваше от време на време и разнасяше снега ту на една, ту на друга страна.

Насред двора стояха две жени, завързани за стълбове. Кралят позна веднага, че са неговите приятелки. Той изтръпна и си каза: „Уви, не са ги освободили, както си мислех. Как може такива създания да бъдат бичувани... и то в Англия! Да, какъв позор... Не в някаква

езическа страна, а в християнска Англия! Ще ги бичуват, а пък аз, когото те утешаваха, с когото така мило се отнасяха, трябва да гледам как се върши това велико злодеяние; невероятно, наистина невероятно, че аз, собственик на цялата власт в това обширно кралство, съм безсилен да го защита. Но да му мислят нечестивците, защото ще дойде ден, когато ще искам тежка разплата за тия дела. За всеки удар, нанесен сега, ще получат по сто тогава.“

Разтвориха широка врата и тълпа граждани нахлу в двора. Струпаха се около двете жени, скривайки ги по тоя начин от погледа на краля. След това влезе свещеник, който също се изгуби сред тълпата. Кралят дочу разговор, съставен като че ли от въпроси и отговори, но не можа да разбере за какво става дума. Настъпи суетене, приготовления, стражата заснова между онази част от тълпата, която се намираше зад жените, а множеството постепенно се смълча.

На тълпата бе заповядано да се отдръпне и кралят видя зрелище, което го смрази до мозъка на костите. Около двете жени бяха натрупани дървета, а един мъж бе коленичил да ги подпали!

Жените наведоха глави и закриха лица с ръцете си, жълтите пламъци запълзяха нагоре между прациящите дървета, вятърът понесе спирали синкав дим, свещеникът вдигна ръце в молитва... В същия миг две девойки изтичаха с писъци през портата и се хвърлиха към жените на кладата. Стражата ги издърпа веднага, едната успяха да задържат, но другата се изтръгна, като викаше, че ще умре с майка си, и докато успеят да я спрат, тя обви с ръце шията ѝ. Успяха да я изтръгнат отново с пламнала рокля. Двама-трима мъже я уловиха, откъснаха запаления край на роклята и го хвърлиха, а тя продължаваше да се бори, крещеше, че остава съвсем сама в света, и се молеше да я пуснат да умре с майка си. И двете момичета пищяха и се дърпаха да се отскубнат, но техните викове бяха заглушени внезапно от отчаяни сърцераздирателни писъци... Кралят отмести поглед от обезумелите момичета към кладата, после се обърна и долепи до стената посивялото си лице, без да погледне вече назад.

„Това, което видях в този миг, каза си той, не ще се заличи никога от паметта ми... Всеки ден ще бъде пред очите ми, всяка нощ ще го сънувам, до последния си час. Защо, Господи, не съм спял!“

Хендън наблюдаваше краля и си каза със задоволство: „Побъркването му е минало, променил се е, станал е по-кротък. Ако се

държеше по стария си навик, щеше да кресне на тия негодници, че е крал и да заповядва да пуснат жените на свобода. Лудостта му скоро ще мине, ще се забрави и той ще бъде пак с ума си. Дай Боже това време да настъпи по-скоро!“

Същия ден бяха доведени да пренощуват разни затворници, които щяха да бъдат разпратени под стража из разни места в кралството да изтърпят наказания за извършените престъпления. Кралят се разговори с тях — той държеше още отначало да се подготвя за изпълнението на кралските си задължения, като разпитваше при всеки удобен случай затворниците, и сърцето му се сви от това, което му разказаха. Една от затворничките беше нещастна малоумна жена, откраднала един-два ярда плат от някакъв тъкач... за което щяха да я обесят. Друг мъж беше обвинен, че откраднал кон; той каза, че кражбата не могла да бъде доказана и затова сметнал, че се е отървал от въжето, но не... едва го освободили и пак го пипнали, защото убил елен в кралския парк — това вече било доказано и сега отивал на бесилка. Имаше и един чирак в търговски магазин, чиято участ особено много разстрои краля; младежът каза, че една вечер намерил един избягал сокол и го занесъл у дома си, като смятал, че има право да го стори, но съдът го обвинил, че е откраднал птицата, и го осъдил на смърт.

Изпаднал в ярост от тия безчовечни решения, кралят каза на Хендън да избягат от затвора и да побързат към Уестминстър, за да може да заеме престола и да спаси живота на тия нещастници. „Горкото дете, помисли Хендън, тия тъжни разкази събудиха отново болестта му... Уви! Ако не беше тази нещастна случайност, то щеше скоро да се оправя.“

Между затворниците имаше и един стар адвокат — строг и безстрашен мъж. Преди три години написал брошура против лорд-канцлера, когото обвинил в несправедливост, за това провинение бил наказан с отрязване на двете уши на позорния стълб, изгонване от адвокатското съсловие, глоба от 3000 лири и доживотен затвор. Неотдавна повторил провинението си, поради което го осъдили да изгуби каквото е останало от ушите му, да плати 5000 лири глоба, да бъде изгорен с нажежено желязо по двете бузи и да остане до края на живота си в затвора.

— Това са почтени белези — каза той, като отметна назад посивелите си коси и показа останките от отрязаните уши.

Очите на краля пламнаха от гняв.

— Никой не ми вярва — каза той, — не ще ми повярваш и ти. Но няма значение... след един месец ти ще бъдеш свободен, нещо повече, законите, които са те опозорили и са срам за името на Англия, ще бъдат заличени от сборника на законите. Светът е погрешно устроен, кралете трябва да изтърпяват понякога собствените си закони и по този начин да се научат на милост.

ДВАДЕСЕТ И ОСМА ГЛАВА

САМОПОЖЕРТВАНЕ

През това време затворът и бездействието бяха дотегнали предостатъчно на Майлс. Но дойде най-последен ред за съденето му и той си каза с радост, че ще посрещне с удоволствие всяко решение, стига само да не го осъдят на затвор. Но грешеше. Той просто се разяри, като чу, че го наричат „непоправим негодник“ и го осъждат да стои два часа на позорния стълб за това си качество и защото нападнал господаря на Хендън Хол. Твърденията му, че е брат на тъжителя и е законен наследник на титлата и имението Хендън, бяха презрително отхвърлени като незаслужаващи дори разглеждане.

Той беснееше и заплашваше по пътя към мястото на наказанието, но напразно; стражата го повлече грубо и дори му удари някоя и друга плесница за непочтително държане.

Кралят не можа да се промъкне между гъмжащата наоколо сган, затова бе принуден да върви по-назад, далеко от своя добър приятел и служител. Без малко щяха да осъдят и самия крал на същото наказание, загдето се движи с такива нехранимайковци, но поради младостта му се задоволиха само с мърмрене и предупреждение. Когато тълпата най-последен спря, той се разтича трескаво насам-натам по външния й край, търсейки място да се провре; най-последен след много бавене и мъчности успя. Нещастният му оръженосец седеше на позорния стълб, посмешище и прицел на мръсната сган... седеше там телохранителят на английския крал. Едуард бе чул присъдата, но нямаше представа какво значи тя. Колкото по-ясно осъзнаваше новата обида, която му нанасяха, толкова, повече яростта му се засилваше, тя пламна неудържимо, когато в следния миг едно яйце прелетя във въздуха и се разби о бузата на Хендън при гръмогласния радостен смях на тълпата. Кралят изтича през открития площад, застана пред дежурния страж и изкрещя:

— Позор! Този човек е мой служител... освободи го! Аз съм...

— Ох, млъкни! — извика уплашено Хендън. — Ще се погубиш. Не му обръщай внимание, офицере, то е лудо!

— Не се грижи, човече, аз и без това не му обръщам внимание, но ми се иска да му дам един урок. — Той се обърна към един от подчинените си и каза: — Завърти един-два камшика на този глупчо, да се научи как да се държи.

— Половин дузина ще свършат по-добра работа — предложи сър Хю, който минаваше на кон, за да погледне какво става.

Уловиха краля. Той не оказа никаква съпротива, толкова бе смаян от мисълта за чудовищното оскърбление, което възнамеряваха да нанесат на свещената му особа. Страниците на историята бяха вече осквернени веднъж с бичуването на един английски крал... Непоносимо беше да помисли, че тази позорна страница ще трябва да се повтори. Той беше в ръцете им напълно безпомощен — трябваше или да изтърпи наказанието, или да моли за пощада. Тежко положение, ще изтърпи камшика... за краля е позволено да стори това, но не и да се моли.

В това време Майлс Хендън разреши мъчнотията.

— Пуснете детето — каза той, — не виждате ли, безсърдечни кучета, колко е малко и слабо? Пуснете го... аз ще изтърпя бичуването вместо него.

— Чудесна мисъл, може да ти се благодари за нея — каза сър Хю и лицето му засия от злорадство. — Пуснете малкия дрипльо и ударете дванадесет камшика на този приятел... дванадесет здрави камшика.

Кралят се готвеше да възрази рязко, но сър Хю властно го прекъсна:

— Говори и казвай каквото ти се иска... само помни, че за всяка твоя дума той ще получи по шест допълнителни удара.

Свалиха Хендън от позорния стълб и оголиха гърба му; докато го удряха с бича, нещастният малък крал се обърна настрана и заплака съвсем не царствено. „Ох, честни и добри човече, казваше си той, никога не ще забравя твоята вярогност. Няма да я забравя... но и те ще я помнят!“ — добави пламенно той. Колкото повече размишляваше, толкова по-ясно разбираше великодушната постъпка на Хендън и толкова по-голяма признателност изпитваше към него. Най-после си каза: „Който спасява владетеля си от нараняване и вероятна смърт — а това именно той стори за мене, — върши велико дело, но то е съвсем

малко... то е нищо... по-малко от нищо дори... ако се сравни с постъпката на човека, спасил владетеля си от опозоряване!“

Хендън не извика под тежките удари на бича, който понесе с войнишка твърдост. Това търпение заедно със самопожертването му за момчето спечели на Хендън уважението на събраната жалка и покварена сган, подигравките и освиркванията стихнаха и на площада се чуваше само плющенето на бича. Когато върнаха отново Хендън на позорния стълб, наоколо владееше тишина, напълно противоположна на оскърбителните крясъци, които се чуваха допреди миг. Кралят се приближи тихо до Хендън и му прошепна на ухото:

— Кралете не могат да те прогласят за благородник, добри и велики човече, защото този, който е по-велик от тях, те е направил вече благородник, но кралят може да потвърди благородството ти пред хората. — Той взе бича от земята, докосна леко с него кървавеният плещи на Хендън и прошепна: — Едуард английски те въздига в граф!

Хендън бе трогнат. Очите му се напълниха със сълзи, но в същото време той си представи така ясно смешната страна на положението и обстановката, че едва успя да сдържи смеха си. Да бъде въздигнат неочаквано, гол и окървавен, от позорния стълб във висините и блясъка на графската титла, му се стори най-смешното нещо на света. „Сега вече, каза си той, съм чудесно нагласен! Призрачен рицар от царството на бляновете и сенките, станах призрачен граф... Замайващ полет за едно пречупено крило! Ако върви все така, най-после ще ме нагиздят като майско дърво с невероятни украси и привидни почести. Но колкото и да са празни, аз ще ги ценя от любов към този, който ги дарява. Тези жалки и смешни почести, получени, без да са искани, от една чиста ръка и правдива душа, са по-добри от истинските почести, купени с раболепие пред намусени и користни властници.“

Сър Хю, от когото всички се бояха, пришпори коня си и живата стена се раздвои безгласно да му стори път, после пак така безгласно се събра. Никой не дръзна да каже дума в полза на осъдения, нито да го похвали, но самото прекъсване на оскърбленията беше достатъчен израз на почит. Един новодошъл, незапознат със станалото, се подигра на „измамника“ и се приготви да го замери с една умряла котка, но бе веднага повален и изритан без обяснение, след което отново настъпи дълбока тишина.

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА ГЛАВА

КЪМ ЛОНДОН

След като изтърпя наказанието си на позорния стълб, Хендън бе освободен със заповед да напусне областта и никога вече да не се връща. Върнаха му сабята, както и ослицата и мулето. Той се качи на мулето и тръгна, последван от краля, а тълпата им даваше почтително път и се разпръсна едва когато те изчезнаха от погледа.

Хендън потъна скоро в размишления. Тежки въпроси очакваха отговор. Какво щеше да прави сега? Къде ще отиде? Трябваше да намери могъща подкрепа, иначе се излагаше на опасност да загуби наследството си и да запази в замяна обвинението, че е измамник. Само че къде можеше да се надява на такава могъща подкрепа? Къде? Трънлив въпрос. Но постепенно намисли нещо, което сочеше известна възможност — извънредно слаба наистина, но все пак заслужаваща внимание, щом нямаше друга. Той си припомни думите на стария Андрюс за добротата на младия крал и застъпничеството му за онеправданите и нещастните. Защо да не опита да го види и да помоли за справедливост? Да, но как ще може такъв жалък бедняк да се яви пред владетеля? Както и да е... няма защо да обмисля този въпрос, ще го реши, когато му дойде времето. Той беше стар боец, свикнал да измисля всякакви хитрости — сигурно ще съумее да се справи и сега. Да, трябва да отиде в столицата. Може би сър Хъмфри Марлоу, някогашен приятел на баща му, ще му помогне... „Добрият стар сър Хъмфри, главен управител на кралската кухня; конюшня или нещо подобно...“ Майлс не можеше да си припомни какво точно. След като намисли как ще действа, унижението и униятието, обзели душата му, се разсеяха, той вдигна глава и се огледа. Учуди се, че са минали вече доста път — селото беше далеко зад тях. Кралят се клатушкаше с клюмнала глава подире му, и той бе потънал в планове и мисли. Загриженост и опасение помрачиха току-що появилата се веселост на Хендън. Дали момчето ще пожелае да се върне в града, където през краткия си живот бе търпяло само лоши обноски и тежка нищета? Този

въпрос трябваше да се изясни, не можеше да бъде избегнат, затова Хендън дръпна поводите и извика:

— Забравих да запитам къде отиваме. Какво ще заповядаш, господарю?

— В Лондон.

Безкрайно доволен, а заедно с това и изненадан от отговора, Хендън продължи да язди.

Пътуването мина без някакво особено събитие. Но завърши с приключение. На 19 февруари към десет часа вечерта те стъпиха на Лондонския мост сред навалищата, която се боричкаше и ревеше, осветени от факлите пиянски лица. В същия миг разложената глава на някакъв бивш херцог или друг благородник падна в краката им, като чукна Хендън по лакътя и подскочи между тичащите нозе. Толкова мимолетни и нетрайни са на тоя свят човешките дела!... Едва три седмици бяха минали от смъртта на покойния крал и само три дни, откакто беше в гроба, а украсите, които той избираше с толкова труд за величествения си мост измежду главите на своите най-видни поданици, вече се търкаляха по земята. Един гражданин се препъна о главата, чукна своята в гърба на стоящия пред него, който се обърна, събори първия попаднал пред ръката му и сам бе повален веднага от другаря на жертвата си. Времето беше извънредно подходящо за сбивания, защото утрешните тържества — когато щеше да стане коронацията — вече започваха и всички бяха пияни от алкохол и родолюбив възторг; след пет минути почти навсякъде се биеха, след десетина сбиванията се разпростряха на цял акър и се превърнаха в същински бунт. През това време Хендън и кралят се загубиха сред безредието и шума на ревящите човешки тълпи. Така ще ги оставим засега.

ТРИДЕСЕТА ГЛАВА

УСПЕХИТЕ НА ТОМ

Докато истинският крал скиташе из страната в жалките си дрипи, понякога окован във вериги и осмиван от скитници, понякога хвърлян в тъмница заедно с крадци и убийци, смятан от всички за малоумен и лъжец, лъжекралят Том Канти се радваше на съвсем друг живот.

Когато го видяхме за последен път, кралската власт току-що му бе показала своята блестяща страна. Тази блестяща страна ставаше всеки ден все по-блестяща и много скоро се превърна в лъчезарна радост. Той престана да се страхува, опасенията му се изпариха и изчезнаха, стеснителността го напусна, отстъпвайки място на свободно и самоуверено държане. Той използваше с непрестанно растяща полза това, което учеше от момчето за бой.

Ако му се искаше да играе или да разговаря, заповядваше да дойдат лейди Елизабет или лейди Джейн Грей и ги отправяше безцеремонно, щом се наситеше на присъствието им. Не се смущаваше вече, когато тези високопоставени особи му целуваха ръка на раздяла.

Вечер с удоволствие очакваше да го заведат тържествено да спи, а сутрин да го облекат със сложен и тържествен церемониал. Удоволствие и гордост беше да отива на обед, придружен от блестящо шествие офицери и придворни, дотолкова, че удвои свитата си — тя наброяваше вече сто души. Обичаше да слуша звука на тръбите из дългите коридори и зова на далечните гласове:

— Път за краля!

Свикна дори да седи с удоволствие на престола си при заседанията на кралския съвет, като си даваше вид, че не е просто говорител, повтарящ думите на регента. Обичаше да приема важни посланици с разкошни свити, да слуша любезните послания от прославени владетели, които го назоваваха „брате“. О, щастливецо Том Канти, някогашен обитател на Офъл Корт!

Радваше се на великолепните си дрехи и си поръчваше нови; намери, че четиристотин души прислуга са много малко за величието му, и ги утрои. Ласкателствата на раболепните царедворци станаха сладостна музика за слуха му. Продължаваше да бъде добър и любезен, непоколебим и решителен защитник на всички угнетени и се бореше неуморно срещу несправедливите закони, но все пак понякога, когато се почувстваше оскърбен, отправяше към някой граф или дори херцог поглед, от който човек можеше да се разтрепери. Веднъж, когато царствената му „сестра“, мрачната и благочестива лейди Мери, се залови да го убеждава, че не е разумно да опрощава толкова много хора, които са заслужавали да бъдат пратени в тъмница, обесени или изгорени, и му припомни, че в тъмниците на покойния им августейши баща е имало понякога до шестдесет хиляди осъдени едновременно, а през несравнимото си царуване той бе предал на смърт седемдесет и две хиляди крадци и разбойници, момчето пламна от великодушно възмущение, заповяда ѝ да си отиде в кабинета и да се помоли Богу да отнеме камъка от гърдите ѝ, като го замени с човешко сърце.

Страдаше ли понякога Том Канти от спомена за нещастния истински принц, който се бе отнесъл така мило с него и бе изтичал с такова усърдие да накаже нахалния войник пред вратите на двореца? Да, през първите си кралски дни и нощи много често се измъчваше от мисли за изчезналия принц и желаше искрено той да се завърне и да си възстанови отново правата и блясъка, които му се падаха по рождение. Но времето минаваше, принцът не се връщаше, а мисълта на Том беше все повече и повече заета с новите му преживявания, така че изгубеният владетел изчезна постепенно от съзнанието му, а накрая, когато се промъкваше от време на време там, беше нежелан призрак, защото караше Том да се чувства виновен и засрамен.

Нещастната майка и сестрите на Том бяха изчезнали по същия начин от паметта му. Отначало съжаляваше и скърбеше за тях, копнееше да ги види отново, но по-късно мисълта, че могат някой ден да се явят дрипави и мръсни, да го изложат с целувките си, да го смъкнат от престола и да го завлекат отново в нищета, унижение и бордеи, го караше да изтръпва. Най-после те почти напълно престанаха да смущават мислите му. Той беше доволен, почти радостен от това, защото, щом тъжните им обвиняващи лица изникваха пред него, се чувстваше по-жалък от червей.

Към полунощ на 19 февруари Том Канти заспа щастлив в разкошното легло в двореца, пазен от своите верни васали, заобиколен от кралски блясък, защото на утрото щеше да се състои тържествената му коронация за крал на Англия. А в същото време Едуард, истинският крал, гладен, жаден, мръсен, изтощен от пътуване, изпокъсан и раздърпан поради нощните безредици и сбивания, се промъкваше из множеството, наблюдаваше любопитно хората, които влизаха и излизаха от Уестминстърското абатство и работеха усърдно като мравки, за да довършат последните приготовления за кралската коронация.

ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

ШЕСТВИЕТО НА „ПРИПОЗНАВАНЕТО“

На другата сутрин, когато Том Канти се събуди, във въздуха се носеше отвред глух тътнеж. За него това беше музика, защото означаваше, че целият английски народ бе излязъл да приветства верноподано великия ден.

Том се видя отново главно действащо лице във великолепно шествие по Темза, защото по стар обичай „шествието на припознаването“ през Лондон започваше от Тауър и той трябваше да отиде там.

Когато пристигна, стените на почтената старинна крепост изглеждаха неочаквано пропукани на хиляди места и от всеки пробив бликаше огнен език и бял дим, последвани от оглушителен взрив, който заглушаваше виковете на множеството и разтърсваше земята, огнените езици, димът и гърмежите се повтаряха с чудна скорост, така че след няколко мига старата кула изчезна в необозримата мъгла на собствения си дим до самия връх на високата куличка, наричана Уайт Тауър — тя се издигаше със знамената си над гъстия пласт дим като планински връх над разкъсани облаци.

Великолепно облечен Том Канти яздеше прекрасен жребец с разкошно покривало, което стигаше до земята, „вуйчо“ му, регентът лорд Съмърсет, яздеше на също такъв кон зад него, от двете им страни яздеха в редица по един кралски гвардейци в блестящи брони, след регента се нижеше безкрайно шествие от разкошно облечени благородници, следвани от своите васали, подир тях идеха лорд-мерът на Лондон и общинските старей в алени кадифени тоги със златни верижки през гърдите, а подир тях — управниците и членовете на всички лондонски гилдии в разкошно облекло, с живописните хоругви на различните общини. Все в шествието, като нарочна почетна гвардия, вървеше древната почетна артилерийска рота — една тривековна военна единица, която единствена се радваше (както се радва и до днес) на предимството да е независима от парламента.

Зрелището беше величествено, посрещнато отвред с овации от струпаните по пътя граждани. „Когато влезе в града — казва летописецът, — кралят бе посрещнат от народа с молитви, приветствия, викове и ласкави слова, с всичко, което е израз на искрена любов на поданици към господаря им, а кралят, отправяйки радостен поглед към тези, които бяха далеко от него, и приветствайки с ласкава дума близкостоящите, приемаше добрите чувства на народа си със същата радост, с която поданиците му ги изразяваха. Той благодареше на всички, които му изказваха благопожеланията си. На тия, които викаха: «Бог да пази Негово величество!», той отвръщаше: «Бог да пази всички ви!» и добавяше, че «им благодари от все сърце». Милостивите и ласкави отговори и държане на краля изпълниха с неописуем възторг народа.“

На улица „Фенчърн“ едно „прекрасно дете в разкошни дрехи“ чакаше на естрада да посрещне Негово величество в града. Последните стихове на приветствието му гласяха:

*„Добре дошъл, кралю велик, при нас.
Добре дошъл, повтаряме с любов.
И молим Бога с ясен крепък глас
да те закриля и вовеки веков!“*

Народът поде и повтори с възторг думите на детето. Том Канти погледна развълнуваното море от радостни лица и сърцето му преля от ликуващо вълнение, той почувства, че едничкото нещо, за което си струва да живееш, е да си крал и кумир на своя народ. След малко зърна в далечината двама свои дрипави другари от Офъл Корт — единият беше някогашният пръв адмирал в мнимия му двор, другият — първият камерхер — и гордостта му бликна още по-силно. Ах, да можеха да го познаят сега! Какво неизразимо щастие би било, ако можеха да го познаят и да разберат, че някогашният осмиван мним крал на бордеите и слепите улички е станал истински крал, комуто прислужват смирено знаменити херцози и принцове, в чиито нозе е целият английски народ! Но той трябваше да не се издава и да заглуши това свое желание, защото такова познаване можеше да му струва по-скъпо от радостта, която щеше да му достави; затова той отвърна

глава, като остави двете мръсни момчета да продължават да викат и да го приветстват, без да подозират за кого е това неспирно ликуване.

От време на време се разнасяше вик:

— Дарение! Дарение!

Том отговаряше, като хвърляше с пълни шепи съвсем нови монети, които множеството ловеше.

„При горния край на улица «Грейсчърч» — казва летописецът, — пред герба е орелът, градът бе издигнал великолепно арка, под която имаше естрада, заемаща цялата ширина на улицата. Една историческа картина представляваше най-близките прадеди на краля. Листата на огромна бяла роза образуваха изкусни гирлянди около седналата Елизабет Йоркска, до нея се подаваше из голяма алена роза крал Хенри VII — кралската двойка бе сплела ръце, на които ясно личаха венчалните пръстени. От бялата и алената роза се извисяваше стъбло, което стигаше до втори план, зает от Хенри VII, подаващ се от една алено бяла роза, а до него образът на Джейн Симор, майката на новия крал. От тази двойка се издигаше един клон към третия план, където се виждаше образът на самия Едуард VI, седнал на кралския престол — цялата картина беше оградена с гирлянди от алени и бели рози.“

Това необикновено, ярко зрелище така възбуди възхитената тълпа, че възгласите ѝ напълно заглушиха гласчето на детето, натоварено да обясни с хвалебствени стихове картината. Но Том Канти не съжаляваше, защото този верноподанически рев беше за него музика, по-сладка от всяка поезия. Накъдето и да обърнеше той щастливото си младежко лице, хората виждаха приликата между него и изобразеното на картината и избухваха в нова буря от възторзи.

Величественото шествие вървеше, без да спира, минаваше под редуващи се триумфални арки, покрай смайващи символични картини, всяка от които представляваше и възвеличаваше някоя добродетел, дарба или заслуга на малкия крал. Из целия Чипсайд от всяка стряха и прозорец се развяваха знамена и хоругви, най-скъпи килими, сукна и златотъкани платове закриваха стените на къщите... като показ за богатството им — великолепието на този площад се повтаряше из всички други улици, а някъде беше дори надминато.

— И всички тези чудеса са за мене... за мене! — мълвеше Том Канти.

Страните на мнимия крал бяха поруменели от възбуда, очите му блестяха, той плуваше в замайваща радост. В този миг, тъкмо когато вдигаше ръка да хвърли нова шепа монети, той зърна едно бледо, смаяно лице, което се подаваше от втората редица в тълпата и го гледаше втренчено. Страшна мъка прониза Том, той позна майка си! И вдигна веднага ръка с дланта навън... някогашното неволно движение, породено от забравена случка и превърнато в неизменен навик. В следния миг, жената се провря между тълпата и охраната и стигна до него. Тя прегърна крака му, покри го с целувки, развика се: „Чедо, мило!“ — вдигнала към него лице, преобразено от радост и любов. В същия миг един офицер от кралската гвардия я сграбчи и я захвърли с ругатни там, откъдето бе дошла.

— Не те познавам, жено! — промълви в същото време Том Канти, но сърцето му се сви, като видя как се отнесоха с нея, а когато се обърна да го зърне за последен път, преди да потъне в тълпата, тя изглеждаше толкова огорчена и съкрушена, че той бе обзет от срам, който превърна в пепел гордостта му и откраднатото кралско достойнство. Величието и великолепието рухнаха изведнъж и се свлякоха като гнили дрипи от него.

Шествието продължи да се движи напред и все напред сред растящо великолепие и бурен възторг, но те не съществуваха вече за Том Канти. Той не виждаше и не чуваше нищо. Кралската власт бе загубила своята прелест и сладост, блясъкът ѝ се бе превърнал в укор. Сърцето му бе разкъсвано от угризения. И той си каза:

— Дано Бог ме отърве от това робство!

Той се върна неволно към изразите от първите дни на своето принудително пребиваване в двореца.

Блестящото шествие продължаваше да се вие като огромна лъскава змия по кривите улички на странния старинен град, сред нестихващите възгласи на тълпата, но кралят продължаваше да язди с наведена глава и унесен поглед, виждайки само огорченото лице на майка си.

— Дарение! Дарение! Кралят не чуваше нищо.

— Да живее Едуард Английски! — Земята се тресеше от тоя вик, но кралят не отговаряше вече. Той го чуваше като далечен морски тътен, заглушен от по-близък глас в собствените му гърди, гласа на

обвиняващата го съвест, който повтаряше непрестанно срамните слова: „Не те познавам, жено!“

Те отекваха в душата на Том като погребален звън в сърцето на приятел, комуто припомнят скритите вероломства, извършени от него към покойния му събрат.

Ново великолепие се разкриваше при всеки завой, нови чудеса се появяваха, нови топове загърмяваха, нови възторжени викове се изтръгваха от гърлата на очакващите тълпи, но кралят като че не забелязваше нищо, заслушан само в укорния глас, който стенеше в безутешното му сърце.

Радостта по лицата на множеството постепенно се помрачи от лека загриженост и тревога, ликуването сякаш поотслабна. Регентът забеляза веднага всичко това, разбра веднага и причината. Той пришпори коня си, за да се изравни с краля, поклони се ниско със свалена шапка и каза:

— Сега не е време за размисъл, господарю. Народът вижда наведената ти глава, помраченото ти изражение и смята това за лошо знамение. Позволи ми един съвет: нека слънцето на кралската власт огрее тези зловещи мъгли и ги разпръсне. Вдигни глава и се усмихни на народа.

С тези думи херцогът пръсна шепа пари наляво и надясно и се върна на предишното си място. Мнимият крал изпълни машинално съвета. Усмивката му беше унила, но много малко погледи бяха достатъчно наблизо или достатъчно зорки да забележат това. Той се покланяше все така мило и изящно на своя народ, даренията му бяха все така царствено щедри, тревогата на народа изчезна и възторжените приветствия избухнаха оглушително както преди.

Все пак, малко преди да приключи шествието, херцогът трябваше да се изравни отново с краля и да му прошепне с укор:

— Велики господарю! Прогони това злокобно настроение, очите на цял народ са приковани в тебе! — После добави с гневна досада: — Бог да убие побърканата просякиня! Тя смути Ваше величество.

Великолепно нагизденото дете обърна към херцога потъмнелия си поглед и каза беззвучно:

— Тя беше майка ми!

— Господи! — простена регентът, докато се отдръпваше назад към мястото си. — Лошото знамение се сбъдва. Кралят пак се побърка!

ТРИДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

КОРОНАЦИЯТА

Да се върнем няколко часа назад и да заемем място в Уестминстърското абатство в четири часа сутринта в паметния ден на коронацията. Няма да сме сами, защото макар да е още нощ, осветените с факли галерии вече се пълнят с хора, които са предоволни, че могат да седят безшумно и да чакат седем-осем часа, докато дойде време да видят това, което не се надяват да видят втори път в живота си — една кралска коронация. Да, Лондон и Уестминстър са на крак още преди първите оръдейни салюти в три часа, когато богатите граждани без благороднически титли, откупили място в галериите на абатството, започнаха да се трупат пред отредените за тях входи.

Часовете минаваха твърде бавно. Всякакво движение беше вече прекратено, защото галериите бяха отдавна претъпкани. Можем вече да седнем, да гледаме и да размишляваме на воля. В полумрака на катедралата можем да зърнем тук-там някой кът от препълнени с хора галерии и балкони; други галерии и балкони са закрити от стълбове и сводове. Пред нас е цялото северно крило на църквата — още празно, очакващо привилегированите граждани на Англия. Виждаме и широката, покрита с богати тъкани естрада, където е поставен тронът. Той е по средата, на площадка с четири стъпала. За седалище на трона е поставен груб плосък камък, на който са сядали при коронацията си много поколения шотландски крале — осветен от традицията, той бе удостоен да служи за същата цел и на английските крале. Както тронът, така и подножието му бяха покрити със златотъкана материя.

Пълна тишина, факлите мигат сънливо, времето се влачи едва-едва. Най-после се зазорява, факлите са изгасени, мека светлина изпълва постепенно просторния храм. Всички очертания на величествената сграда се разкриват, все още леки и неясни, защото слънцето е забулено в облак.

В седем часа настъпва първото нарушаване на сънливото еднообразие: в този миг в северното крило влиза първата благородна лейди, облечена блестящо като Соломон; един придворен в коприна и кадифе я отвежда до мястото ѝ, а втори носи дългия ѝ шлейф и когато дамата сядва, го подрежда в нозете ѝ. След това наглася столчето за краката ѝ, където му е посочила, а коронката ѝ там, откъдето ще ѝ бъде най-удобно да я вземе, когато дойде време за едновременната коронация на всички благородници.

Благородните лейди влизат в блестящия поток, облечени в коприна придворни сноват и блестят навред, за да ги настанят удобно. Храмът се изпълва с движение, вълнение, живот и пъстри багри. След малко настъпва отново тишина, всички знатни лейди са по местата си, огромна човешка оранжерия, блестяща и разноцветна, светнала от елмази като Млечния път. Всички възрасти са представени тук: мургави, набръчкани, белокози вдовстващи лейди, които могат да се върнат далеко назад в потока на времето, да си спомнят коронацията на Ричард III и бурните дни на ония отдавна забравени времена, красиви жени на средна възраст, нежни и изящни млади дами, прелестни, мили девойки със светнали очи и свежи лица, който ще сложат може би със стеснение своите украсени със скъпоценни камъни коронки, когато настъпи великият час, защото събитието ще е съвсем ново за тях и вълнението може да ги смуги. Но това може и да не се случи, защото прическата на всички дами тук е нагласена така, че коронките да се поставят леко и сполучливо по местата им, щом се даде знак.

Виждаме блестящите плътни редици от знатни лейди, богато обсипани с елмази, виждаме вълшебна гледка... Но скоро ще бъдем наистина смаяни. Към девет часа облаците се пръскат внезапно, един слънчев лъч прониква в меката полусянка, плъзга се бавно между редиците на благородните лейди и всяка докосната редица пламва с ослепителния блясък на разноцветни огньове, а ние изтръпваме до мозъка на костите си от изненада пред това прекрасно зрелище. След малко нарочен пратеник от някакъв далечен източен край, влязъл заедно с другите чужди посланици, пресича този слънчев лъч и ние го гледаме задъхани — такъв властен блясък се излъчва, блести и трепти около него, защото той е обсипан от глава до пети със скъпоценни камъни и най-лекото му движение пръска наоколо порой блестящи искри.

Времето минаваше — един, два, два и половина часът, след това глухият тътнеж на артилерията възвести, че кралят и главното шествие най-после са пристигнали, и чакащото множество се зарадва. Всички знаеха, че ще има ново чакане, защото трябва да облекат и приготвят краля за тържествената церемония, но това чакане щеше да бъде приятно оживено от влизането на лордовете на кралството в тържествени тоги. Отвеждаха ги церемониално по местата им и поставяха до всеки короната му; множеството в галериите наблюдаваше с любопитство, защото мнозина виждаха за пръв път тези херцози, графове и барони, чиито имена изпълваха историята от пет века насам. Когато най-после всички насядаха, гледката от галериите и всички по-удобни места напълно заслужаваше да се види и запомни.

Заобиколени от помощниците си, висшите духовници в тържествени одежди и корони заеха местата си на площадката, след тях дойдоха регентът и другите висши придворни, а най-после и отряд гвардейци в брони.

Настана напрегната тишина, след това по даден знак гръмна тържествен химн и Том Канти в дълга златотъкана мантия се появи пред входа и се качи на естрадата. Всички станаха и церемонията на припознаването започна.

Из абатството се разнесоха мощните вълни на божествен химн и Том Канти бе отведен сред тези приветствия към кралския трон. Старинните обреди продължаваха със своята замайваща тържественост, а присъстващите гледаха, притаили дъх, но колкото повече церемонията приближаваше към края си, толкова повече Том Канти пребледняваше и все по-тежка мъка и униние угнетяваха съзнанието и измъчването му от угризения сърце.

Стигнаха най-после до последния обред. Кентърбърийският архиепископ взе от възглавничката английската корона, и я вдигна над главата на разтреперания мним крал. Лъчезарно сияние заля в същия миг просторния храм, защото всички благородници вдигнаха едновременно своите корони, сложиха ги на главите си и зачакаха.

Дълбока тишина настъпи в абатството. В този тържествен миг невероятен призрак, когото никой от прехласнатото множество не бе забелязал до внезапната му поява, се промъкна на сцената и тръгна в просторната централна част на храма. Беше гологлаво момче в

изпокъсани обуца и също така изпокъсано, грубо, плебейско облекло. То вдигна ръка с тържественост, съвсем неподходяща за мръсната му жалка външност, и предупреди:

— Забранявам да се сложи английската корона на тази измамническа глава. Кралят съм аз!

Няколко ръце се протегнаха възмутено към момчето, но Том Канти пристъпи бързо в кралската си мантия и извика звънливо:

— Пуснете го и се отдръпнете! Наистина той е кралят!

Всички присъстващи бяха обзети от смайване и уплаха, понадигнаха се от местата си и започнаха да се споглеждат и да гледат главните действащи лица на сцената, сякаш се питаха будни ли са, или сънуват. Регентът беше слисан като всички останали, но бързо се съвзе и извика властно:

— Не обръщайте внимание на Негово величество, болестта му го обзе отново... уловете скитника!

Щяха да изпълнят заповедта му, но мнимият крал тупна с крак и изкрещя:

— Под страх от смъртно наказание не го докосвайте! Той е кралят!

Ръцете се отдръпнаха, всички се сковаха по местата си, никой не мръдваше, никой не проговаряше, никой не знаеше всъщност какво да стори и какво да каже при такова странно и неочаквано положение. Докато всички се чудеха какво да мислят и как да постъпят, момчето пристъпи още по-напред с царствено държане и самоуверено изражение — то изобщо не бе се спирало — и докато обърканите мисли на придворните се лутаха безпомощно, се качи на естрадата, а мнимият крал изтича радостно да го посрещне, коленичи пред него и каза:

— О, господарю, позволи на бедния Том Канти пръв да ти се закълне във вяност и да каже: „Сложи короната си и поemi отново кралската си власт!“

Регентът загледа строго лицето на новодошлия, но строгостта му изчезна веднага, заместена от учудване и изненада. Същото стана и с останалите висши сановници. Те се спогледаха и отстъпиха крачка назад в общ несъзнателен подтик. Всички имаха една и съща мисъл: „Каква странна прилика!“

Регентът се позамисли смутен, след това каза със сериозна почитителност:

— Ако позволите, сър, желая да задам някои въпроси, които...

— Ще ви отговоря, милорд.

Херцогът му зададе доста много въпроси за двора, за покойния крал, принца и принцесите — момчето отговаряше правилно, без да се колебае. То описа тържествените дворцови зали, покоите на покойния крал и тези на Уелския принц.

Всичко това беше странно и необяснимо: да, необяснимо — така казаха всички, които го чуха. Вятърът щеше да задуха в друга посока и надеждите на Том се съживиха, но регентът поклати изведнъж глава и каза:

— Това е наистина поразително... но същото нещо може да стори и нашият господар, кралят.

Тези думи огорчиха Том Канти, който усети как надеждите му се изплъзват под нозете му.

— Това още не е доказателство — добави регентът.

Вятърът се променяше отново, и то много бързо, само че в нежелана посока, като оставяше бедния Том Канти на трона, а другия изхвърляше на улицата. Регентът продължаваше да размисля... клатеше глава... Не можеше да се отърве от мисълта, че е гибелно за държавата и за всички да оставя тази съдбоносна загадка неразрешена — тя може да раздели нацията и да подкопае престола. Той се обърна и каза:

— Сър Томас, арестувай този... Не, почакай! — Лицето му светна и той се обърна към дрипавия претендент с въпроса: — Къде се намира големият държавен печат? Отговори ми правилно на този въпрос и загадката ще бъде разрешена, защото само Уелският принц може да даде правилен отговор! Ето от каква дреболия зависи съдбата на един престол и на една нация!

Това беше уместна и щастлива мисъл. Всички придворни я посрещнаха с мълчаливо възхищение, като се споглеждаха одобрително. Да, никой друг, освен истинския принц не би могъл да разгадае неразрешимата тайна около изчезването на големия държавен печат... Неизвестният малък измамник е научил добре урока си, но знанията му ще пропаднат тук, защото и този, който го е подучил, не би могъл да отговори на въпроса... Много, много добре наистина, сега

вече ще се отървем много лесно и бързо от тази досадна и опасна история. Те кимаха неуловимо и се усмихваха вътрешно от задоволство, очаквайки да видят как момчето ще се смути виновно. Но видяха с изненада, че нищо подобно не стана... И чуха с учудване как то отговори веднага, уверено и несмутено:

— Нищо мъчно няма в тази загадка. — После, без дори да поиска разрешение от някого, се обърна и заповяда като човек, свикнал да върши такова нещо: — Милорд Сейнт Джон, идете в частния ми кабинет в двореца, никой не знае тази стая по-добре от вас. До самия под, в левия ъгъл откъм вратата за преддверието ще видите в стената бронзово копче, натиснете го и пред вас ще се отвори тайно шкафче за скъпоценности, което и вие дори не знаете... Не го знае никой, освен мене и верния работник, който го направи. Първото нещо, което ще видите там, ще бъде държавният печат... Вземете го и го донесете.

Всички се смаяха от тези думи, а още повече от това, че малкият просяк се обърна към лорда без никакво колебание или страх, че може да сгреши, като го назова по име със спокойна увереност, сякаш го е познавал цял живот. Смаяният лорд щеше да изпълни заповедта. Дори се приготви да тръгне, но скоро се опомни и се изчерви от срам, че щеше да сбърка. Том Канти се обърна към него и рязко заповяда:

— Защо се колебаеш? Не чу ли заповедта на краля? Върви!

Лорд Сейнт Джон направи дълбок поклон — всички забелязаха, че поклонът му беше многозначително предпазлив и необвързващ, защото не беше отправен към нито един от двамата крале, а някъде по средата между двамата, и тръгна.

Сред великолепните представители на дворцовите среди започна бавно, едва уловимо, но все пак настойчиво и непрестанно раздвижване, като в калейдоскоп, при чието въртене една блестяща група се отделя и се слива с друга — раздвижване, което в сегашния случай разпръсна блестящото множество, застанало около Том Канти, и го събра отново недалеко от новодошлия. Том Канти остана почти сам. Последва краткотрайно напрегнато очакване, през което дори малцината слабоволни, все още останали около Том Канти, постепенно събраха достатъчно смелост, за да се плъзнат един по един към мнозинството. Така че Том Канти остана най-после съвсем сам в своята кралска мантия и скъпоценни накити, изоставен от всички — ярка фигура сред красноречива пустота.

След малко се зададе Сейнт Джон. Докато той минаваше през средната част на църквата, любопитството беше толкова силно, че всеки шепот между присъстващите стихна, заменен с дълбока тишина, със задъхано мълчание, сред което стъпките отекваха с глух, далечен звук. Всички погледи бяха втренчени в него. Той стигна до естрадата, поспря се за миг, след това се обърна с дълбок поклон към Том Канти и каза:

— Господарю, печатът не е там!

Никога тълпата не се е отдръпвала така бързо от някой чумав, както множеството побледнели и изплашени придворни се отдръпна от дрипавия малък претендент за английската корона. Само в един миг той остана съвсем сам, без приятел и поддръжник, прицел за жестокия плам на презрителни и гневни погледи. Регентът извика сурово:

— Изгонете просяка на улицата и го бичувайте през целия град, този жалък измамник не заслужава по-друго отношение.

Офицери от кралската гвардия се втурнаха да изпълнят заповедта, но Том Канти ги спря с ръка и каза:

— Назад! Който го докосне, ще загуби живота си!

Смаяният регент не знаеше как да постъпи. Най-после се обърна към лорд Сейнт Джон:

— Добре ли потърсихте?... Но няма защо и да питам. Всичко е така невероятно странно. Никой не ще се учуди, ако някоя дреболия се изплъзне от вниманието на човека, но как такава обемиста вещ като държавния печат на Англия би могла да изчезне и никой да не я намери... Такъв тежък златен диск...

Том Канти подскочи със светнал поглед и извика:

— Чакайте, достатъчно! Кръгъл ли е?... И дебел?... С гравирани букви и знаци по него?... Така ли? О, сега разбирам какъв е този голям държавен печат, който създаде толкова грижи и смут. Ако ми го бяхте описали, щяхте да го намерите още преди три седмици. Аз знам много добре къде се намира, само че не аз го поставих отначало там...

— А кой друг, господарю? — запита регентът.

— Този, който стои пред вас — законният крал на Англия. Той ще ви каже сам къде е печатът... Тогава ще повярвате, че лично той го е поставил там. Помисли, господарю, поразрови паметта си... това беше последното нещо, което ти стори, преди да изхвъркнеш от

двореца, облечен в моите дрипи, за да накажеш войника, който ме бе обидил.

Последва мълчание, ненарушено от никакво мръдване или шепот; всички погледи бяха втренчени в новодошлия, който стоеше с наведена глава и набръчкано чело, като търсеше сред множеството безполезни спомени в паметта си залутания дребен факт, който щеше да го издигне до престола или щеше да го остави завинаги там, където беше сега — отхвърлен от всички просяк. Миговете Минаваха... натрупваха се минути... а момчето продължаваше безгласно да се бори, без признак, че си спомня нещо. Най-послед въздъхна дълбоко, поклати бавно глава и каза унило, с треперещи устни:

— Припомням си случката... всичко си припомням... но за печата нищо не помня. — То помълча и каза с мило достойнство: — Милорди и джентълмени, ако ще откажете на вашия законен крал правата му поради липсата на това доказателство, което той не може да ви даде, не мога да се противопоставя, безпомощен съм. Но...

— Ох, та това е глупост, безумие е, господарю! — викна изплашено Том Канти. — Почакай, помисли! Не се предавай!... Делото ти не е загубено! И не ще бъде загубено! Послушай ме... внимавай във всяка дума... Аз ще ти припомня отново онази сутрин, ще ти припомня всичко, което се бе случило тогава. Ние разговаряхме... аз ти разправях за сестрите си Нан и Бет... Да, спомняш си тогава... спомняш си и за грубите игри с момчетата от Офъл Корт... Така, и това си спомняш, чудесно, внимавай още и ще си припомниш всичко. Ти заповяда да ми донесат храна и вода, като изпрати с княжеска любезност лакеите, за да не се срамувам пред тях от лошото си възпитание... Да, и това си спомняш.

Докато Том изреждаше тези подробности, а другото момче кимаше утвърдително, множеството присъстващи и висшите сановници ги гледаха смаяни, разказът звучеше напълно правдоподобно, но как бе възникнала тази невъзможна връзка между принца и просяка? Надали е имало някога по-недоумяващо, заинтригувано и смаяно събрание.

— После, княже, ни хрумна да разменим на шега дрехите си. След това застанахме пред огледалото, приликата помежду ни беше поразителна и ние си казахме, че размяната не ще бъде забелязана... Да, спомняш си и това. А като видя, че войникът ми бе наранил

ръката... погледни, ето белега, още не мога да пиша с нея, пръстите ми са като вдървени... като видя това, Ваше величество скочи, викна, че ще отмъсти на войника, и изтича към вратата. На минаване край масата... на нея беше това, което нарекохте държавен печат... вие го грабнахте, огледахте се нетърпеливо къде да го скриете... зърнахте...

— Стига!... И слава на великия Бог! — извика с неописуемо вълнение дрипавият претендент. — Върви, добри ми Сейнт Джон... В ръкава на миланската ми броня;, която е окачена на стената, ще намериш държавния печат!

— Точно така, господарю, точно така! — извика Том Канти. — Сега вече английският скиптър е твой и за този, който би дръзнал да ти го оспори, би било по-добре да се е родил ням! Върви, лорд Сейнт Джон, тичай, хвъркни!

Всички присъстващи бяха станали, почти обезумели от смущение, страх и изгаряща ги възбуда. В църквата и на естрадата настана оглушителна глъчка, известно време всеки можеше да чуе само това, което съседът крещи на ухото му или той сам вика в ухото на съседа си. Никой не разбра колко време мина така. Най-после храмът внезапно стихна и в същия миг лорд Сейнт Джон се появи на естрадата, вдигнал в ръка големия държавен печат. Тогава се разнесе изведнъж оглушителен вик:

— Да живее истинският крал!

Цели пет минути въздухът, побелял от бурно размахвани кърпички, се тресеше от виковете и от звуците на оркестъра, а сред този неописуем възторг едно дрипаво момче, поруменяло, щастливо и гордо, бе застанало на широката естрада и всички кралски васали бяха коленичили около него.

После всички станаха и Том Канти извика:

— Сега, господарю, вземи обратно кралските си дрехи и дай на твоя слуга Том жалките му дрипи.

Регентът се обади пръв:

— Съблечете малкия измамник и го хвърлете в Тауър.

Но новият, истинският крал каза:

— Аз няма да позволя това. Ако не беше той, нямаше да си възвърна короната... Не ще допусна никой да вдигне ръка срещу него. А колкото се отнася до тебе, добри ми вуйчо и регенте, държането ти към горкото момче е много неблагодарно, защото, както чувам, то те

направило херцог — регентът се изчерви, — но тъй като не е било крал, дали прекрасната ти титла има някаква стойност сега? Утре ще поискаш от мене, чрез него, да я потвърдя, в противен случай ще си останеш обикновен граф.

След това смърряне Негова светлост Съмърсетският херцог се поотдръпна назад. Кралят се обърна към Том и каза любезно:

— Как можа да си спомниш, горкото ми момче, къде съм скрил печата, когато сам аз не можах да си припомня това?

— О, това не беше мъчно, господарю, защото неведнъж си бях служил с него.

— Служил си си с него... а пък не можа да обясниш къде се намира?

— Не знаех, че тъкмо това нещо търсят. Не ми го бяха описали, Ваше величество.

— А за какво го използваше тогава?

Том се изчерви и наведе мълчаливо глава.

— Говори, мило момче, и не бой се — каза кралят. — За какво използваше големия държавен печат?

Том се поколеба в трогателно смущение и най-после призна:

— Чупех орехи с него!

Горкото момче едва не падна от дружно избухналия при тия думи смях. Но ако у някого бе останало все още известно съмнение дали Том Канти е наистина английски крал, познаващ всички присъщи на кралската власт обноси, отговорът му напълно го разсея.

През това време разкошната тържествена мантия бе свалена от плещите на Том и наметната на истинския крал, скривайки напълно дрипите му. След това обредът по коронацията бе продължен, истинският крал бе миропомазан, короната бе сложена на главата му, топовните гърмежи възвестиха събитието в града и цял Лондон като че заехтя от ликуване.

ТРИДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

КРАЛ ЕДУАРД

Майлс Хендън имаше достатъчно живописна външност още преди да се озове сред безредиците на Лондонския мост — тя стана още по-живописна, когато се измъкна оттам. В джобовете му имаше малко пари, когато стъпи на моста, и никак, когато го напусна. Джебчиите бяха успели да ги приберат до последната пара.

Но това нямаше никакво значение, стига да намереше момчето си. Като истински войник, той не пристъпи напосоки към разрешението на задачата, а се зае преди всичко да обсъди похода.

Какво би сторило момчето? Къде би отишло? Най-естествено е, каза си Майлс, то да потърси по-раншното си жилище, защото такъв е инстинктът и на душевно здравите, и на душевноболните, когато са изоставени и бездомни. Но къде е било това жилище? Ако се съди по дрипите му и по жалкия разбойник, който твърдеше, че го познава, и дори настояваше, че му е баща, трябваше да се приеме, че детето е живяло в някой от най-бедните и жалки лондонски квартали. Дали търсенето щеше да бъде мъчно и продължително? Не, вероятно щеше да е леко и кратко. Нямаше защо да търси момчето, а някаква тълпа, сред нея рано или късно щеше непременно да намери горкото си приятелче, което, твърдейки както винаги, че е крал, щеше да разсмива краставите скитници. Майлс Хендън ще се сбие с нехранимайковците, ще измъкне приятелчето си, ще го утеши и ободри с ласкави думи и никога вече няма да се раздели от него.

Така започна Майлс търсенето. Обикаляше непрекъснато кривите пътечки и мръсните улици, за да търси тълпи, каквито срещаше навред, но не намери нито следа от момчето. Това го изненада, но не го обезсърчи. Беше убеден, че планът му е правилен, само че се оказа по-бавен, отколкото бе предполагал.

Когато най-после се развидели, той бе изминал вече много мили, разпитвал бе много тълпи, а единствената последица от това беше, че се чувстваше уморен, изгладнял и капнал за сън. Трябваше да закуси,

но нямаше никаква възможност да го стори. Да си изпроси закуска не му минаваше през ум, да заложи сабята си беше равносилно да загуби честта си, би могъл да се раздели с част от дрехите си, но по-лесно би се намерил желаещ да си купи болест, отколкото такива дрехи.

Към пладне той продължаваше да скиташе тълпата подир кралското шествие, защото си каза, че това тържествено зрелище ще привлече непременно малкия умопобъркан. Майлс следваше шествието във всичките му криволичения из Лондон до Уестминстър и самото абатство. Влачеше се насам-натам между тълпите, чудеше се и се маеше какво да стори и най-после се отдалечи, размисляйки как да подобри бойния си план. Когато се опомни от тези размисли, забеляза, че Лондон е останал далеко зад него и денят преваля. Беше край реката извън града — местност с богати имения, съвсем неподходяща за човек в неговото облекло.

Не беше студено, затова легна на земята до един плет, за да си почине и поразмисли. Скоро го налегна дрямка, глухият далечен тътнеж на топовете долетя до слуха му, той си каза: „Коронясват новия крал“, и веднага заспа. Повече от тридесет часа вече не беше почивал или спал и се събуди късно на другата сутрин.

Той стана схванат, вдървен и гладен, изми се на реката, залъга стомаха си с няколко глътки вода и се повлече към Уестминстър, като се ругаеше, че е пропилял толкова време. Гладът му подсказа нов план: трябваше да се опита да влезе във връзка със сър Хъмфри Марлоу, за да заеме от него малко пари и... Но засега беше предостатъчно да изпълни първата част на плана си, после щеше да мисли какво да стори по-нататък.

Към единадесет часа наближи двореца и при все че наоколо му имаше все тържествено облечени личности, които вървяха в същата посока, Майлс не остана незабелязан... благодарение на дрехите си. Той се вглеждаше във всяко лице с надеждата да открие някой по-благосклонен човек, който би се съгласил да съобщи името му на стария придворен... Защото и дума не можеше да става да влезе сам в двореца.

Не след много наблизо мина „момчето за бой“, позавъртя се около него, изглежда го внимателно и си каза: „Магаре да стана, ако това не е скитникът, за когото Негово величество толкова много се тревожи... макар че и досега съм си бил магаре. Напълно отговаря на

описанието... Господ би обезценил чудесата си чрез излишно повторение, ако би създал двама такива хубостници. Какво да измисля, за да му заговоря?“

Майлс Хендън го спаси от това затруднение, защото се обърна, както става всякога, когато ви гледат упорито в гръб, и като забеляза любопитството на момчето, пристъпи към него с думите:

— Ти току-що излезе от двореца, оттам ли си?

— Да, Ваша светлост.

— Познаваш ли сър Хъмфри Марлоу? Момчето се сепна и си каза: „Господи! Покойният ми баща!“ После отговори:

— Много добре, Ваша светлост.

— Добре... вътре ли е той?

— Да — каза момчето и добави на себе си: „Вътре в гроба.“

— Мога ли да те помоля да му съобщиш името ми и да кажеш, че искам да му прошепна нещо насаме?

— С готовност ще изпълня поръчението ви, сър.

— Кажи му тогава, че Майлс Хендън, синът на сър Ричард, чака отвън... Много ще ти бъда задължен, моето момче.

Момчето изглеждаше разочаровано... „Кралят не го назова така, каза си то, но няма значение, този е близък на оня и положително ще може да даде на Негово величество някаква вест за сър не знам кой си.“ Затова каза на Майлс:

— Влезте за минутка, сър, и почакайте да се върна.

Хендън се оттегли на посоченото място — до една ниша в зида на двореца, където имаше каменна пейка, заслон за караула в лошо време. Едва седнал, пристигнаха двама копиеносци, предвождани от офицер. Офицерът го забеляза, каза на войниците да спрат и заповяда на Хендън да тръгне с тях. Той изпълни заповедта и бе веднага арестуван като подозрителна личност, която се скита около двореца. Работите вземаха лош обрат. Нещастният Майлс поиска да обясни случая, но офицерът заповяда грубо на войниците да го обезоръжат и претърсят.

— Дано даде Бог да намерите нещо — каза тъжно Майлс, — сам аз търсих много време, но напразно, колкото и да ми трябваше да намеря нещо.

Не намериха нищо друго, освен някакъв документ. Офицерът го разгъна и Хендън се усмихна, като видя „заврънкулките“, писани от

горкото му приятелче в оня злополучен ден в Хендън Хол. Офицерът се намръщи, докато четеше английския текст, а Майлс пребледня като мъртвец, докато слушаше.

— Още един претендент за престола! — извика офицерът. — Въдят се като зайци напоследък. Хванете разбойника, момчета, и го дръжте здраво, докато аз занеса тази скъпоценна хартийка вътре да я предадат на краля.

Той изтича, оставяйки пленника в лапите на копиеносците.

— Сега вече злата ми участ ще свърши — промълви Хендън, — защото сигурно ще се залюлея на въжето заради тия драскулки. А само Бог знае какво ще стане тогава с горкото ми момченце!...

След малко забеляза, че офицерът бърза към него, и се постара да събере всичките си сили, за да посрещне като мъж злата съдба. Офицерът заповяда на войниците да го пуснат, върна му сабята, поклони се почтително и каза:

— Благоволете да ме последвате, сър.

Пристъпвайки след него, Хендън си казваше: „Ако не отивах на смърт и на страшния съд, което ми налага да не правя нови грехове, бих удушил тоя негодник за подигравателната му учтивост.“

Минаха през един пълен с хора двор и стигнаха до главния вход на двореца, където офицерът предаде с нов поклон Хендън в ръцете на разкошно облечен придворен, който го посрещна с особена почтителност и го поведе през голяма зала между две редици великолепно облечени лакеи, които се кланяха ниско при минаването им (но се задушаваха от безгласен смях, щом нашето важно плашило ги отминеше), после по широко стълбище между групи изискани особи и най-после в просторен салон, където му проправи път сред събраните английски благородници, след това се поклони, напомни на Хендън да си свали шапката и го остави наред залата пред погледа на множество възмутено намръщени лица и предостатъчно подигравателни усмивки.

Майлс Хендън беше свършено смаян. На пет стъпки пред него под великолепен балдахин седеше младият крал, навел глава настрана, разговаряйки с някаква райска птица с човешки образ, вероятно някакъв херцог — Хендън си каза, че е предостатъчно да те осъдят на смърт в разцвета на живота ти, дори без това допълнително унижение. Искаше му се кралят да избърза с присъдата... защото веселостта на

някои от близкостоящите беше съвсем непоносима. В този миг кралят вдигна леко глава и Хендън можа да види добре лицето му. Тогава едва не припадна!... Загледа като омагьосан прекрасното младежко лице и най-после промълви:

— Уви! Кралят от царството на призраците и мечтите седи на престола!

Той изрече още няколко несвързани слова, все така смаян, после огледа великолепно множество и величествения салон и прошепна:

— Но те са истински... безспорно истински... Значи не сънувам.

Погледна отново краля... и си каза: „Сън ли е?... Или той е наистина английският крал, а не бездомен и нещастен скитник, за какъвто го смятах... Кой ще разреши тази загадка?“

Внезапна мисъл озари лицето му, той отиде до стената, взе един стол, върна се, постави стола наред злата и седна!

Разнесе се възмутен шепот, една груба ръка се сложи на рамото му, някой извика:

— Ставай, невъзпитан палячо!... Как смееш да седиш в присъствието на краля?

Безредието привлече вниманието на Негово величество, който протегна ръка и извика:

— Не го докосвайте, това е негово право!

Множеството се стъписа смаяно. Кралят продължи:

— Узнайте, лейди, лордове и джентълмени, че това е моят верен и любим слуга Майлс Хендън, който извади достойния си меч да спаси своя крал от телесни наказания, а може би и от смърт... и затова бе прогласен от краля за рицар. Узнайте също, че заради още по-голяма заслуга, за това, че спаси своя крал от бичуване и позор, като пое всичко върху себе си, той се прогласява за английски пер и Кентски граф и ще получи злато и имения, съответни на тоя сан. Нещо повече, привилегията, която току-що използва, му е дарена от краля, защото ние наредихме всеки първороден по права линия в неговото потомство да запази правото да седи в присъствието на краля отсега нататък от род в род, докато английската корона съществува. Не го закачайте!

Двама закъснели благородници, пристигнали едва тази сутрин от провинцията и влезли преди пет минути в залата, слушаха с тъпо учудване тия думи, поглеждайки ту краля, ту плашилото. Бяха сър Хю и лейди Едит. Но новият граф не ги виждаше. Той продължаваше да

гледа замаяно и да мълви: „Господ да ми е на помощ! Та това е моето просяче! Моето смахнато момче! На него показвах какво значи величие в моя дом със седемдесет стаи и двадесет и седем души слуги! Смятах, че то не е виждало нищо друго, освен дрипи, ритници и огризки! И исках да го осиновя, да му дам почтено име! Да имах торба да си скрия лицето!“

После се опомни изведнъж, падна на колене, закле се във вярност на краля, който стискаше ръцете му, и благодари за полученото имение и титли. След това се изправи и застана почтително настрана — прицел за погледите и завистта на всички присъстващи.

Кралят забеляза в това време сър Хю и каза гневно, с пламнал поглед:

— Отнемете на този разбойник фалшивия блясък и откраднатите имения и го заключете в тъмница, докато се занимава с него.

Бившият сър Хю бе изведен от залата.

В другия край на залата настъпи раздвижване, присъстващите се отдръпнаха да дадат някому път и Том Канти, в скромно, но скъпо облекло, мина между двете живи стени, предшестван от лакей. Той коленичи пред краля, който каза:

— Научих всичко станало през последните няколко седмици и съм много доволен от тебе. Ти си управлявал кралството с истинска кралска доброта и милост. Намери ли майка си и сестрите си? Добре... за тях ще има нарочни грижи... а баща ти ще бъде обесен, ако ти пожелаеш това и ако законът повелява. Знайте всички, които сте тук, че от днес нататък потомците, подслонени по кралско благоволение в Приюта на Христа, ще получават храна не само за тялото, но и за душата, това момче ще живее там и до края на живота си ще заема първо място в почтеното братство на наставниците. А тъй като е бил крал, към него ще се проявява особено уважение; запомнете това тържествено облекло, което никой друг няма право да носи — чрез него ще го разпознавате. Където и да отиде той, това облекло ще напомня на хората, че е бил крал и никой не може да му отказва дължимата почит и уважение. Той има закрилата на престола и подкрепата на короната, ще носи и ще бъде назоваван с почетната титла „кралски възпитаник“.

Горд и щастлив, Том Канти стана, целуна ръка на краля и напусна залата, предшестван от същия лакей. Без да губи време, той изтича да сподели с майка си, Нан и Бет щастливата вест.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ПРАВОСЪДИЕ И ВЪЗМЕЗДИЕ

Когато всички тайни бяха изяснени, от признанията на Хю Хендън се разбра най-последно, че при срещата в Хендън Хол съпругата му отрекла по негова заповед да познава Майлс — заповедта била подкрепена със заплахата, че ако не отрече самоличността на Майлс Хендън, няма да остане жива; лейди Едит казала, че не цени живота си и няма да отрече самоличността на Майлс; съпругът ѝ заявил, че няма да посегне на нея, но ще заповяда да убият Майлс! Това вече променило нещата, тя дала дума, че ще отрече, и я сдържала.

Хю не бе наказан за заплашванията и открадването на братовите си имения и титла, защото съпругата и брат му не пожелаха да дадат показания против него; съпругата му нямаше право да го стори, дори и да искаше. Хю напусна жена си и избяга в Европа, където наскоро умря, след известно време Кентският граф се ожени за вдовицата. Големи тържества и веселия се състояха в Хендън, когато съпрузите отидоха за пръв път в замък.

Бащата на Том Канти ни се чу, ни се видя.

Кралят нареди да намерят белязания с позорен печат и продаден в робство селянин, спаси го от разпътния живот в разбойническата шайка и му осигури почтено съществуване.

Освободи също от затвора стария правник и му опрости глобата. Задоми богато дъщерите на двете изгорени пред очите му баптистки и наказа сурово чиновника, заповядал да бичуват несправедливо Майлс Хендън.

Спаси от бесило момчето, уловило избягалия сокол, както и жената, откраднала плат от тъкача, но присъдата на осъдения в убийство на сърна от кралската гора била изпълнена, преди да бе станал крал.

Той повиши съдията, който се бе смилил над него, когато го бяха обвинили, че е откраднал прасето, и с радост видя как този човек печелеше всеобщо уважение.

Кралят обичаше да разказва до края на живота си своите приключения от минутата, когато караулът го бе изгонил от двореца, до последната нощ, когато бе успял да се промъкне незабелязано с тълпа работници в абатството, където се бе скрил в гробницата на Едуард Изповедника и бе спал толкова до късно на другия ден, че без малко щеше да пропусне коронацията. Той казваше, че честото повтаряне на този ценен урок поддържа решението му да използва поуката за благо на своя народ, и затова ще разказва станалото, докато е жив, за да има винаги пред очи жалките зрелища, съживяващи състраданието в душата му.

Майлс Хендън и Том Канти бяха любимци на краля през краткото му царуване и искрено го оплакаха, когато умря. Добрият Кентски граф беше достатъчно умен, за да не прекалява с особената си привилегия, той я използва само два пъти след първоначалното ѝ утвърждаване — веднъж при възшествието на кралица Мери и веднъж при възшествието на кралица Елизабет. Един от потомците му я упражни при възшествието на Джеймс I. Но когато синът на този потомък се опита да я използва отново, бе минало почти четвърт век и повечето хора бяха забравили „привилегията на Кентовци“, затова, когато тогавашният Кентски граф седнал пред Чарлс I и придворните му, за да утвърди и продължи правото на рода си, настанало голямо смущение! Но въпросът скоро се изяснил и правото било потвърдено. Последният граф от рода паднал в междуособните войни, сражавайки се на страната на краля, и заедно с него изчезнала и странната привилегия.

Том Канти доживя до дълбока старост и стана величествен беловлас старец със сериозно и благо изражение. Той бе почитан до края на живота си, яркото му особено облекло припомняше на хората, че е „бил някога крал“; където и да минеше, хората му даваха път и си шепнеха един другиму: „Сваляй шапка, това е кралският възпитаник!“ Поздравяваха го, а той им се усмихваше любезно и те се радваха на тази усмивка, защото знаеха колко честно е управлявал.

Да, Едуард VI живя само няколко години, но ги изживя достойно. Неведнъж, когато някой висш сановник, някой васал на короната в златни доспехи го упрекуваше в прекалена кротост и настояваше, че законът, който кралят желал да смекчи, е вече предостатъчно мек, щом не предвижда страдания или гнет, които всеки ще помни, младият

крал отправяше с тъжно красноречие състрадателен поглед към него и отговаряше:

— Какво разбираш ти от страдание и гнет? Аз и народът ми ги познаваме, но не и ти.

Царуването на Едуард VI беше извънредно милостиво за ония сурови времена. Нека, разделяйки се, не забравяме тази негова заслуга.

БЕЛЕЖКИ

ОБЛЕКЛОТО НА ХРИСТОВИЯ ПРИЮТ

Най-разумно е да се сметне, че това облекло е копие от облеклото на лондонските граждани от същата епоха, когато дълги сини палта са били обичайна дреха за чираците и работниците, а жълти чорапи са носили всички; палтото е било тясно, но с широки ръкави, а под него се е носела жълта жилетка без ръкави, около кръста се е носел червен кожен колан, около шията — свещеническа яка с нагръдник, облеклото е завършвало с малко плоско черно кепе, но не по-голямо от чинийка.

Изглежда, че Христовият приют не е бил създаден първоначално като училище — предназначението му е било да прибира децата от улицата, да ги приютява, храни, облича и така нататък.

Тимбс, „Лондонски забележителности“.

ЗАПОВЯДАНОТО ОСЪЖДАНЕ НА НОРФОЛКСКИЯ ХЕРЦОГ

Кралят приближаваше бързо края си и като се страхуваше, че Норфолкският херцог може да му се изплъзне, изпрати до Камарата на общините послание, в което изказваше желание да побързат със закона под предлог, че Норфолк има сана на хофмаршал, а било необходимо да се назначи нов, който ще трябва да участва в предстоящата церемония по прогласяването на кралския син за Уелски принц.

Хюм, „История на Англия“, т. III, стр. 307.

ЗЕЛЕНЧУЦИТЕ

Едва към края на царуването на Хенри VIII в Англия започват да отглеждат разни видове салати, моркови, репи и други ядливи корени. Малкото употребявани дотогава зеленчуци от тоя род се внасяха от Холандия и Фландрия. Когато на кралица Катрин се приискваше салатата, пращаха за целта нарочен куриер в упоменатите страни.

Хюм, „История на Англия“, т. III, стр. 314.

ОСЪЖДАНЕТО НИ НОРФОЛК

Без да разпита затворника, без разпит на свидетели и без съд Камарата на лордовете гласува закон, с който го осъждаше, и изпрати закона в Камарата на общините... Раболепният парламент се подчини на кралското нареждане, а кралят, потвърждавайки присъдата чрез нарочни пълномощници, издаде заповед за езекутирането на Норфолк на 29 януари сутринта (което беше следващият ден).

Хюм, „История на Англия“, т. III, стр. 306.

КУПАТА НА ДРУЖБАТА

Купата на дружбата и особените церемонии, спазвани при пиенето от нея, са по-стари от историята на Англия. Предполага се, че и двете са внесени от Дания. Доколкото е известно, купата на дружбата се е вдигала всякога на английските банкети. Преданието обяснява по следния начин тази церемония. В суровата древност се е смятало за благоразумно да са заети и двете ръце на пиещите, за да не би, докато единият засвидетелства своята дружба и

вярност, другият да се възползва от възможността да му забие ножа.

СПАСЯВАНЕТО НА НОРФОЛКСКИЯ ХЕРЦОГ

Ако Хенри VIII би поживял още няколко часа, заповедта му за езекутирането на херцога е щяла да бъде изпълнена. „Но когато в Тауър пристигна вестта, че самият крал е издъхнал през нощта, комендантът на крепостта отложил изпълнението на присъдата, а кралският съвет не сметна за много целесъобразно да започне новото царуване със смъртта на най-висшия благородник в кралството, осъден с толкова несправедлива и тиранична присъда.“

Хюм, „История на Англия“, т. III, стр. 307.

МОМЧЕТО ЗА БОЙ

Джеймс I и Чарлс II са имали като деца „момчета за бой“, които са понасяли наказанията за ненаучените уроци, затова си позволих по мои съображения да дам момче за бой и на моя малък принц.

ЛИЧНОСТТА НА ХЕРТФОРД

Младият крал проявяваше изключителна привързаност към вуйчо си, който беше изобщо умерен и почтен човек.

Но при все че се бе провинил в прекален разкош, регентът заслужава голяма похвала за прокараните през тази сесия закони, смекчаващи твърде много постановленията на по-раншните статuti и даващи известни гаранции за предвидената в конституцията

свобода. Отменени бяха всички закони, разширяващи състава на престъплението извън рамките на указа на Едуард III; всички гласувани през последното царуване закони, разширяващи състава на углавното престъпление; всички дотогавашни закони срещу последователите на Уиклиф и другите ереси, както и шесточленният статут. Никой не може да бъде обвиняван за изказвания, след като са минали шест месеца от изказването им. С тези отмени бяха премахнати много от най-жестоките английски закони и за народа започна да просветва известна гражданска и религиозна свобода. Отменен бе също законът, унищожаваш всяка законност, според който една кралска прокламация имаше силата на закон.

Хюм, „История на Англия“, т. III.

СВАРЯВАНЕ ЖИВ

По времето на Хенри VIII отровителите са били осъждани по решение на парламента да бъдат сварявани живи. Това решение е било отменено в следващото царуване.

Това ужасно наказание е било прилагано в Германия към фалшификатори — и особено фалшификатори на пари — дори през седемнадесети век. Поетът Тейлър описва една екзекуция, на която е присъствал през 1616 г. в Хамбург. Присъдата срещу един фалшификатор на пари гласяла, че той трябва „да бъде сварен жив в масло, и то като бъде потопен в съда не изведнъж, а завързан с въже под мишниците, да бъде потапян постепенно в маслото: най-напред стъпалата, после краката и така нататък, докато плътта се отдели от костите“.

Д-р Дж. Хамънд Тръмбъл, „Пуритански закони, верни и неверни“, стр. 13.

ПРОЧУТОТО ДЕЛО ЗА ЧОРАПИТЕ

Една жена и деветгодишната ѝ дъщеря били обесени в Хънтингдон, защото продали душата си на дявола и докарвали буря, като си събували чорапите.

Д-р Дж. Хамънд Тръмбъл, „Пуритански закони, верни и неверни“, стр. 20.

ЗАРОБВАНЕ

Един толкова млад крал и един толкова неук селянин могат лесно да сбъркат — това е пример за подобна грешка. Селянинът страда предварително от закона, кралят се възмущава от закон, който още не съществува, защото отвратителният закон се е появил именно през царуването на малкия крал. Обаче от нечовечния му характер можем да заключим, че този закон не може да е бил предложен от него.

СМЪРТ ЗА НЕЗНАЧИТЕЛНИ КРАЖБИ

Когато Кънетикът и Ню Хейвън изготвяха първите си наказателни законници, кражба на стойност над дванадесет пенса се наказваше в Англия със смърт още от времето на Хенри IV. Според интересната стара книга, озаглавена „Английският разбойник“, пределната цифра е била тринадесет и половина пенса; смъртно наказание е очаквало всекиго, който открадне вещ „на стойност над тринадесет пенса и половина“.

Д-р Дж. Хамънд Тръмбъл, „Пуритански закони, верни и неверни“, стр. 17.

В дългия списък на кражбите законът изрично подчертава ненаказуемостта на духовенството. Открадването на кон, сокол, вълнен плат от тъкач се е наказвало със смърт. Също и убиването на елен в кралските гори или изнасянето на овца вън от кралството.

Д-р Хамънд Тръмбъл, „Пуритански закони, верни и неверни“, стр. 13.

Ученият правник Уилям Прин е бил осъден (много време след царуването на Едуард VI) да загуби на позорния стълб двете си уши, да бъде изключен от адвокатското съсловие, да плати 3000 лири глоба и да изтърпи затвор. След три години той се провинява отново, като издава брошура против духовната власт. Отново го съдят и го наказват да загуби каквото е останало от ушите му, да заплати глоба от 5000 лири, да му бъде поставен на двете бузи с нажежено желязо позорният печат с буквите SL (бунтар и клеветник) и да остане до живот в затвора. Жестоката присъда е била дивашки безмилостно изпълнена.

Д-р Дж. Хамънд Тръмбъл, „Пуритански закони, верни и неверни“, стр. 12.

ХРИСТОВИЯТ ПРИЮТ ИЛИ УЧИЛИЩЕТО СЪС СИНИТЕ УНИФОРМИ, „НАЙ-БЛАГОРОДНОТО УЧРЕЖДЕНИЕ В СВЕТА“

Мястото, където се е намирало абатството на францисканските монаси, било предадено от Хенри VIII на Лондонската община (която учредява там приют за бедни момчета и момичета). По-късно Едуард VI нарежда старото абатство да бъде съответно преустроено и устройва в него благородното учреждение, наречено училище на сините униформи, или Христов приют за възпитание и издръжка на сираци и деца на бедни родители... Едуард не пусна

епископ Ридли да си тръгне, докато писмото (до лорд-мера) не бе написано, след това го натовари да го предаде лично и да подчертае нарочното желание и заповед на краля да не се губи време, а да се предложи веднага какво трябва да се стори и да му съобщят за стореното. Работата бе започната усърдно, като сам Ридли вземаше участие в нея, и като последица бе основан Христовият приют за възпитание на бедни деца. (Кралят извърши по същото време и други милосърдни дела.) „Господи Боже, каза той, поднасям ти от все сърце благодарност, че ме остави да доживея до днес, за да довърша делото за прослава на твоето име!“ Този невинен и безупречен живот наближаваше бързо своя край и след няколко дни той предаде богу дух, като молеше Бога да пази кралството от папската власт.

Дж. Хенидж Джеси, „Лондон, прочути личности и места“.

В голямата зала е окачен голям портрет на крал Едуард VI, седнал на престола в подплатена с хермелин багреница, в лявата си ръка държи скиптъра, с дясната поднася на коленичилиия лорд-мер дарителната грамота. До него е застанал канцлерът, който държи печатите, а по-нататък са други знатни сановници. Епископ Ридли е коленичил пред краля с вдигнати ръце, като че ли моли за благословия на събитието, докато старейшините и пр. заедно с лорд-мера коленичат от двете страни, заемайки средата на картината, най-после на преден план има по две редици момчета от едната страна и момичета от другата, като се почне от надзирателя и надзирателката и се свърши с момчето и момичето, излезли напред от съответните си редици и коленичили с вдигнати ръце пред краля.

По стар обичай Христовият приют има привилегията да приветства владетелите, когато идват в града на посещение в общинския съвет.

Тимбс, „Лондонски забележителности“, стр. 98.

ОБЕДНАТА ЗАЛА

Обедната зала заедно с преддверието и галерията с органа заема цял етаж, 187 стъпки дълъг, 51 стъпки широк и 47 стъпки висок, осветява се от девет широки прозореца; след Уестминстър Хол това е най-величествената зала в столицата. Тук се хранят момчетата, които са сега около 800 на брой, тук стават „публичните вечери“, на които се допускат и граждани — срещу билети, издавани от ковчежника и управителите на Христовия приют. На трапезата се слага сирене в дървени пахари, бира в дървени чаши, налята от мехове, и хляб, донесен в големи панери. Влизат официалните гости, лорд-мерът или председателят на съвета заема дъбовия стол, донесен от църквата „Сейнт Катерин“ до Тауър, изпява се химн с приглас на органа, ученик от последния клас чете молитвите от амвона, след като три удара с дървен чук са установили тишина. След молитвата започва вечерята и гостите могат да сноват между масите. След привършване на вечерята момчетата прислужници изнасят панерите, паниците, меховете, дървените чаши, свещниците и минават в шествие пред управителите, на които много церемониално се кланят. На такова зрелище кралица Виктория и принц Алберт присъствали през 1845 година.

Измежду най-видните момчета със сини униформи трябва да се споменат Джошуа Барне, издател на Анакреон и Еврипид, Джеремая Маркланд, известен критик, занимаващ се главно с гръцка литература, Камдън, археолог, епископ Стилингфлийт, романистът Самюъл Ричардсън, Томас Мичъл, преводачът на Аристофан, Томс Барне, дългогодишен редактор на „Лондон Таймс“, Колридж, Чарлс Лам и Лий Хънт.

Не се приемат момчета, ненавършили седем или минали девет години, никой не може да остане, след като е

на вършил петнадесет, изключение се прави само за кралските питомци и за „учениците“ от последния клас. Има около 500 души управители, начело са кралят и Уелският принц. Избирателният ценз за управител е плащането на 500 лири.

Тимбс, „Лондонски забележителности“, стр. 98.

ОБЩА БЕЛЕЖКА

Много се говори за „отвратително жестоките закони на Кънектикът“ и хората изтръпват благочестиво, когато се спомене за тях. В Америка — пък и в Англия дори! — има хора, които ти смятат за истински паметник на злост, безсърдечие, безчовечност, когато всъщност те са почти първото рязко отхвърляне на съдебните жестокости в „цивилизования“ свят. Този човечен и благ пуритански кодекс отпреди 240 години стои свършено сам между цели епохи на кърваво правосъдие и 175 години кърваво английско правосъдие.

Никога — нито при пуританския, нито при какъвто и да е друг кодекс — в Кънектикът не е имало повече от четиринадесет вида престъпления, наказуеми със смърт. А в Англия и днес има хора, които помнят, че в тяхно време двеста тридесет и три вида престъпления са се наказвали със смърт! Тези факти заслужава да се знаят... както и да се помисли по тях.

ЗА КНИГАТА И АВТОРА

Самюъл Лангхорн Клемънс, който по-късно става известен с псевдонима си Марк Твен, е роден през 1835 г., в градчето Флорида, щата Мисури. В деня на раждането му — 30 ноември, на небето проблясва Халеевата комета. По-късно писателят често обичал да се шегува, че той и кометата са „необясними аномалии на природата“, които заедно ще изчезнат през 1910 г. при следващото появяване на небесното светило. В началото на същата тази 1910-та Марк Твен завършва своята „Автобиография“ и съобщава на биографа си Албърт Пейн, че пише „последната глава на своето творчество“. Четири месеца по-късно, на 21 април, на небето изгрява Халеевата комета, а Марк Твен се разделя със света на живите, осигурил си вече своето литературно безсмъртие.

Земният път на Самюъл Клемънс е бляскав и противоречив, белязан от световна популярност, скандали, финансови крахове и семейни трагедии. Има нещо символно в литературния му псевдоним Марк Твен (амер. — „Марк Туейн“). В езика на лоцманите, плаващи по Мисисипи, този термин е използван да сигнализира, че корабът се намира във води с дълбочина 12 фута (около четири метра). Това е граничната дълбочина за спокойно преминаване, предупреждение за опасни плитчини. Клемънс е винаги на границата на общоприетото и допустимото: остава рано сирак, работи като чирак-словослагател, печатар, златотърсач, лоцман, журналист, издател. Обикаля света, прахосва цели състояния за безумни патенти и начинания.

В немалкото по обем творчество на Марк Твен особено място заемат трите му романа „Приключенията на Том Сойер“ (1876), „Принцът и просякът“ (1882) и „Приключенията на Хъкълбери Фин“ (1884). „Том Сойер“ и „Хъкълбери Фин“ като форма на повествование са разказани от деца, а „Принцът и просякът“ предварително е замислен като роман за по-млади читатели и писателят се съобразява с някои официално наложени специфични изисквания.

„Принцът и просякът“ ни връща към Англия от XVI век. В предисловието ѝ авторът говори за книгата си като за старинно предание, но и като за историческа повест. Близо десет години след нея Марк Твен издава повестта „Тъпакът Уилсън“ (1894). Героите на тази книга са от американския юг — син на богат земевладелец и мулат — дете на робиня. Те си приличат също както Том Канти и Едуард VI и също като тях си разменят местата. Писателят е последователен в своите внушения, историческият декор е без значение.

„Една от последните книги на папа е «Принцът и просякът» — пише в бележника си Сузи, дъщерята на Марк Твен, — и това несъмнено е най-хубавата му книга... Толкова малко хора познават папа истински, мислят, че той е само хуморист, който си прави шега от всичко, но сега написа книга, в която личи неговият благ характер.“

Издание:

Марк Твен

Принцът и просиякът

ИК „Пан 96“, София, 2002

Редактор: Костадин Костадинов

Коректор: Ирина Грудева

ISBN 954-657-099-0

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.